

SAYI: 26

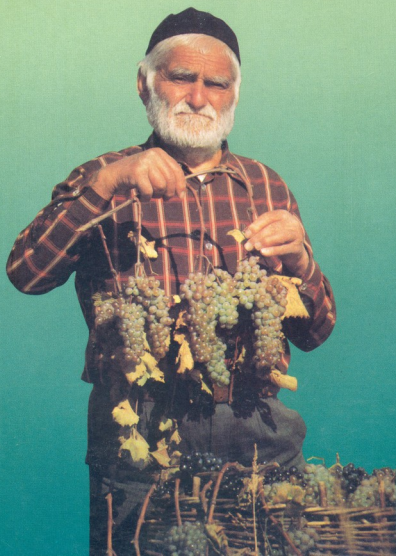
FIYATI: 250.000 TL

EKİM-ARALIK 1997

Çeneburi

KÜLTÜREL DERGİ

ჩვენებური
კულტურული კრებული

LAZ MASALLARINDAN

çveneburi

Kültürel Dergi

Ekim-Aralık 1997, Sayı 26
(Üç Ayda Bir Yayınlanır)

TOTAL MÜŞAVİRLİK VE MÜMESSİLLİK
LİMİTED ŞİRKETİ adına

Sahibi ve Sorumlu Müdürü
Osman Nuri MERCAN

Yayın Kurulu

Osman Nuri MERCAN,
İberya ÖZKAN, Mustafa YAKUT

Bu Sayıda Katkıda Bulunanlar

Prof. Dr. Türkkaya ATAÖV,
Ş.-M. CURKVADZE, Hayri HAYRIOĞLU,
Natali KUDİDZE, Osman Nuri MERCAN,
Hacer ÖZKAN, İberya ÖZKAN,
Prof. Şuşana PUTKARADZE,
Bayar ŞAHİN,
Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ,
Mustafa YAKUT, İsmail YAZICI

Yazışma Adresi

Halaskargazi Caddesi Rişvanoglu Apt.
No: 59 Kat: 6 D. 5 Harbiye-İstanbul
Tel: (0212) 231 08 04 - 233 56 82
Faks: (0212) 233 71 04

Fiyatı

250.000.- TL (KDV Dahil)

Abone Koşulları

Yıllık Abone
1997 için 1.000.000.- TL

Havale Hesap No

TOTAL Müşavirlik ve Mümessillik Ltd. Şti.
a) İŞ Bankası Pangaltı Şubesi-İstanbul
TL Hesap No: 648953
b) GARANTİ Bankası Harbiye Şubesi-
İstanbul \$ Hesap No: 9002537-0
c) POSTA ÇEKİ Hesabı 1612040

Dizgi-Ofset Hazırlık

MYRA Yayıncılık, Reklam ve İletişim
Hizmetleri Ltd. Şti.
Tel: (0212) 511 44 49 - 512 78 97

Baskı

ARBAS Matbaası Tel: (0212) 512 22 44

Dergide yayımlanan yazıların sorumluluğu
yazarına aittir. Gönderilecek yazılar daktilo
edilmiş olmalı; derleme ve çevirilerde
kaynak belirtilmeli; çeviri yazılar
orijinaliyle birlikte gönderilmelidir.

çindekiler

çveneburi'den 2

GÖRÜŞ - DÜŞÜNCE

Tbilisi'ye Kısa Uzanma	3
Prof. Dr. Türkkaya ATAÖV	
Geçiş Sürecinde Gürcüstan	8
Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ	
Anadilin Bereketi	12
Prof. Şuşana PUTKARADZE	

SÖYLEŞİ

Guram Pançikidze ile Söyleşi	14
Mustafa YAKUT	
Rezo Çheidze ile Söyleşi	16
Osman Nuri MERCAN	
İberya Özkan ile Söyleşi	18

TARİH

Gürcü Spor Tarihi	20
K. ASATLANI - Ş. AHVLEDIANI	
İran-Pereidan'lı Gürcüler	23
Hayri HAYRIOĞLU	

YAŞAM - KÜLTÜR

Tbilisi'de Uluslararası Konferans	24
Mustafa YAKUT	
Gürcüstan'da Öncelikli Yatırım Projeleri	26
Osman Nuri MERCAN	
Gürcüstan Ekonomisinde Gelişmeler	27

EDEBİYAT - SANAT

Beyaz At Gem Vurdurtmaz Kendisine	28
V. TSERTSVADZE	
Şiirler	29
İsmail YAZICI - Bayar ŞAHİN	

ETNOGRAFYA - FOLKLOR

Gürcü Yemekleri	30
Tamar LOMIDZE	
"Kahuri Supra" (Kaheti Sofrası)	30
Natali KUDİDZE	
Türkiye'deki Gürcü Köyleri-3	31
İberya ÖZKAN	

MEKTUP

Şevardnadze'den Mesaj	33
Çveneburi Dergisine	34

ÇOCUK

Zuriko'nun Kuzusu	35
Lado MRELAŞVILI	

GÜRCÜCE

Lomi da Melia	38
Lazca-Megrelce-Gürcüce-Türkçe Sözlük	40
Gürcüce Maniler	41

HABER - YORUM 42

Zaman bızla geçiyor, dergimizin 26. sayısına ulaştik geçen dört yılda. 1980 öncesi de 7 sayı çıkmıştı **vneburı**. Geçen zaman içinde dergimizin kurucuları ve yazarlarından bir kısmı da zamana uyararak ayrıldılar bizlerden. Kimileri bir daha geri dönmeyecek.

Bizlere böyle güzel bir dergiyi bıraktıkları için bizden öncekilerle minnettarız. İçimizdeki vneburilerden yeni kalemleri bizlere kazandırdıkları için o insanlara daha çok minnettarız.

Dergimize ilgi gün geçtikçe artıyor. Gerek lkemizden ve gerekse değişik ülkelerden birçok yeni yazar ve araştırmacı ortaya çıkıp bize ürünlerini gönderiyorlar. Köyünden derlediği bilgileri ve gelenekleri yazıp gönderiyorlar, kentsel yaşamın çarklarından ele geçirdikleri yenilikleri gönderiyorlar. Gelin bu kervana sizler de katılın, bize yazın, bilgi ve fotoğraf gönderin, öykü-mâni-şiir-dua gönderin. Bizlere sahip çıkın, derginize sahip çıkın, çünkü bu dergi sizin. Gelin hep birlikte, daha büyütelim ve gzelleştirelim onu.

Zamanın alıp gtrdkleri arasına şimdi de Gürcüstan Yazarlar Birliği Başkanı Guram Pañçikidze katıldı. Ölümünden iki ay önce kendisi ile yapılan söyleşide Türkiyeli yazarlarla ve edebiyatçılarla ilişki kurmak istediğini belirtmişti. Geliniz, Türkiyeli yazar, eleştirmen ve edebiyatçılar olarak Grcstanlı meslektaşlarımızla tanışınız ve ilişki kurunuz.

Zamanın alıp gtrdkleri arasına bizlerden önce veya sonra doğup kapanan benzer dergileri ve gazeteleri de eklememiz gerekiyor. Bunların kapanması çeşitli nedenlere dayanmakla birlikte, okuyuculara seslenememesi ve okuyucunun sabıplenmemesi ana neden olarak gösterilebilir. Kimi yayınlarda ırksal yaklaşımlar ortaya çıktı, kimi yayınlarda savaş kışkırtıcılığı. Kimi yayınlarda ise okuyucunun anlayamayacağı kadar bilimsel ve edebi yazılar yayımlandı. **vneburı** ise sadece okuyucunun yani sizlerin dergisi olmak istiyor. Gelin sahip çıkın derginize.

Gelin, Türkiye'nin sorun yaşamadığı tek komşusu Gürcüstan ile yakın dostluk ve kardeşlik bağlarına siz de harcınızı koyun. Gelin, bu iki balkın kültürlerini birbirlerine yaklaştıralım. Gelin, Türkiye'de mevcut Gürcü kültürü ile Gürcüstan'da mevcut Türkiye dostluğu arasındaki köprüyü bizler daha da sağlamlaştıralım.

Gelin, **vneburı** meşalesi yolumuzu aydınlatsın.

Tbilisi'ye Kısa Uzanma

Prof. Dr. Türkkaya ATAÖV

"Türkiye'nin Önemi"

Cumhurbaşkanı Sayın Süleyman Demirel'in 14-15 Temmuz 1997 tarihlerinde Gürcüstan Cumhuriyeti'ni, kalabalık bir heyetle, resmi ziyaretine, ben de "Eduard Şevardnadze Türkiye-Gürcüstan Dostluk, Dayanışma ve Kültür Vakfı" başkanı olarak ve kendi davetlisi olarak katıldım. Bu ziyaret Demirel'in, ilki başbakan ve ikisi de cumhurbaşkanı olarak Gürcüstan'a üçüncü gidişiydi.

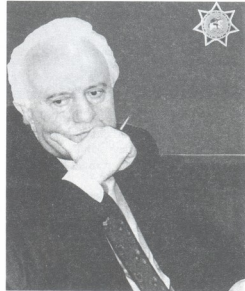
Heyetin kalabalık olduğunu söyledim. Cumhurbaşkanı ve eşine ek olarak, 6 bakan, 18 cumhurbaşkanlığı görevlisi, 21 dış işleri mensubu, 5 rektör ve ben, 22 kurum temsilcisi, 10 mesleki kuruluş yöneticisi, 27 işadama, 27 medya üyesi ve 19 koruma polisiyle birlikte, 158 kişilikti. Demirel bu tür gezilerin başında ve sonunda uçan içinde dolaşıp herkesin elini ayrı ayrı sıkarak "uğurlar olsun" deme alışkanlığındadır. Bu arada dönüştü benim de elimi sıkıp iyi yolculuklar dilerken, "Görüyorsunuz hoca, Türkiye'nin dostluğuna ne kadar önemli," demesini hep hatırlayalım.

26 Yıl Önce

Ben de Gürcüstan'a, ilk kez, 1971'de, yani 26 yıl önce, Sovyet Bilimler Akademisi'nin çağrısı üzerine, eşim ve o zaman çok küçük yaşlarda olan iki kızla birlikte Moskova'dan gitmiştim. Ankara Üniversitesi'nin kararıyla iki yıllığına Bilimler Akademisi'ne kendi alanımda (Uluslararası İlişkiler) kütüphane araştırması yapmakla görevlendirilerek yollanmışım.

Moskova'da Gürcüstan'la ilgili olarak gözümüze ilk çarpan Aragvi Lokantası'ydı. Adını oradaki nehirden alıyordu. Hani, ozan Vaja Pşavela'nın doğduğu Çargali Köyü bu suyun kuzeyindedir. Lokanta, Moskova'yı kuran Dolgoruki'nin heykelinin bulunduğu ünlü meydana daydı. Gürcü konyacı ve şarabı yalnız orada değil, her yerde aranır, birkaç yerde de, Gürcü peynirli pide-si "haçapuri" satılırdı.

İkinci olarak Gürcüstan'ın 12. yüzyılda yaşamış en büyük ozanı ve düşünürü Şota Rustaveli'nin Moskova'da bir heykeli vardı. Bir de klasik

*Չ. Զեւարդնաձեի հայրենիքի,
պատկան արտաստանների Թուրքիայի
Կրթության - Չ. Զեւարդ*

Gürcü müziğinin ilk akla gelen kişisinin, Zakaria Paliashvili'nin adı bir sokağa verilmişti.

Bazı Öneriler

Bu bağlamda aklıma gelen bir şeyi hemen yazayım: Türkiye'de de herhangi bir kentte, tercihen başkentte, İstanbul'da ya da Gürcü kökenli yurttaşlarımızın yoğun olarak bulunduğu yörede, Rustaveli gibi önemli bir yazarın ya da Şevardnadze gibi olağanüstü bir devlet adamının bir caddeye, sokağa ya da mahalleye adının verilmesi. Bu kişi Şevardnadze olursa, olayın onun ülkemizde bulunduğu bir sırada yer alması belki uygun olur. Bir ölçüde bizim hatırlatmamızı, bir ölçüde de yöneticilerimizi ilgilendiren bir konu.

Bu nokta akla bir şeyi daha getiriyor. Vakfımız Gürcüstan Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze'nin hem Uluslararası Nobel Başş Ödülü'ne, hem de Uluslararası Atatürk Başş Ödülü'ne aday olmasına öncülük etmiştir. Bu devlet adamının, kanımızca, bir yandan dünya barışı-

na, öte yandan Türkiye ile ilişkilere olağanüstü olumlu katkıları olmuştur. Şimdilik, her ikisi için de adaydır. Nobel'e aday olarak kabul edildiği Oslo'daki merkezce bana resmen ve yazıyla bildirilmiştir.

Bu bağlamda aklıma gelen bir öneriyi daha yapmak istiyorum. Sayın Şevardnadze Türkiye'de bulunduğu bir sırada kendisine fahri siyaset ilimleri doktorası tevcih edilmelidir.

Efsaneler Dizisi

Bu ülkeyle ilgili birtakım efsaneler var. Örneğin, Tanrı kullarına toprak dağıtırken, Gürcüler geç kalmış. Neredeyse her yer sahiplenilmiş. Hoşgörülü Tanrı Gürcülere demiş ki: "Elimde ufak bir toprak parçası kaldı. Küçük ama güzeldir. O da sizin olsun."

Başka bir efsane Prometheus ile ilgili. "Öndüşünce" anlamına gelen bu çok eski Yunanca kelime tanrıların gelişigüzel, hatta zorbaca yönetimine karşı insan iradesini ve özgürlüğünü simgeleyen Titanları temsil ediyordu. Hikâyeye göre, Prometheus gene efsanevi, Yunan tanrıların mekânı olan Olympus'tan ateş çalmış, onu gizlice dünyaya taşımış, bu yaptığı için de sonuza dek işkenceye mahkûm edilmişti. Bağlandı Kafkasya dağında, gündüzleri bir kartal gelip ciğerini yiyor, ama ciğer geceleri gene büyümüş. Prometheus kadere karşı insanın varlığını simgeler.

Üçüncü efsane, Jason'un "Argo" adlı gemisiyle, "Altın Pösteği"yi aramasına ilişkindir. Bu efsanelerde tanımlanan coğrafya bölgeleri, bize daha çok Gürcüstan'ı düşündürüyor.

Gelenler ve Göçenler

Çok genlere gidersek, Gürcülerin Antik Hitit (Eti)-İberya kabileleriyle bağlantıları var. Anadolu'nun çok eski halkı Hititlerin kalıntılarıyla da karışmış Türkler olarak, Gürcülerle bu yoldan

da akraba sayılabiliriz. Onlar kendilerine birtakım adlar verdiler: Kartveli, Megrel-Çani ve Svani gibi. Ülkenin ilk adı "Sakartvelo" idi, yani, "Kartli Ülkesi". Romalılar "İberya" dediler. Tarihçi Herodotus, oyun yazarı Aeschylus, coğrafyacı Strabo ve ozan Homer, Karadeniz ve Hazar arasında, Avrupa ve Asya ticaret yollarının kavuştuğu yerdeki Gürcüstan'ın sözünü etmekten geri kalmadılar. Buraya Persler, Romalılar, Araplar, Selçuk Türkleri, Tatarlar, Moğollar, Osmanlılar ve Ruslar geldiler.

Gelenlerden başka gidenler de oldu. Gidenlerin bir kısmı 19. yüzyılda yabancı işgalinden kaçarak o zaman için daha güvenli olan Osmanlı topraklarına sığındılar. Bunlar ya varlıklarını kaybetmiş ya da kişilik değiştirmek istemeyen kalabalık gruplardı. Tarihle kanışık psikiyatri bilimsel disiplininden gelenler buna "Çadın Sarılması" diyorlar. Yani, bir grup ya da ulus için eski sistem barış ve güvenlik açısından öylesine değişebilir ki, bu insanlar neredeyse her şeyi geride bırakmak zorunda kalarak, yeni bir yere göçerler. Birçok Gürcü kökenli kişi de özellikle 1860'larda Rus işgalinden ötürü, hatta daha da önce ya da daha sonra, 1877-78 (93) Savaşı'nın hemen ardından, birçok öteki Kafkas insanlarıyla birlikte, Anadolu'ya kapağı attılar. (Annemin sekiz yaşındaki dedesi de bu gelenlerdenmiş.)

Öte yandan, Balkanlardan Türkler de, Boşnaklar ve Arnavutlar gibi öteki Müslümanlar da, hatta Kırım Tatarları örneği çeşitli halklar da yabancıların Ruslaştırma, Sırplıştırma, Helenleştirme, Bulgarlaştırma ve Hristiyanlaştırma gibi sistemli siyasetinden kaçarak o zamanki Türkiye'de yeni ve mutlu bir gelecek aradılar.

Benim de baba yönünden (Antalya) Türkmen (Yörük), ana tarafımdan da üç göbek yukarı çıktığımda, ana kolundan (Gelibolu'da yerleşmiş) Müslüman bir Kafkas aileden olduğumu söylüyorlar. Yani, bu kalandan ufak bir ölçüde Kafkasyalıyım, ama Gürcü değilim. Vakfımızda Gürcü olmayan birçok kişi gibi.

Gürcüstan'a Dönelim

Göçmen olanlar bir yana, kalan da orada kaldı. Iber-Kafkas grubunun Kartveli dalına mensup olarak konuştukları dil dünyanın en eski dillerinden biriydi. Yazılı biçimiyle I.Ö. 3. yüzyılda ortaya çıkmıştı. Sanırım, Jakob Tsuraveli'nin *Aziz Şuşanika'nın Şebadeti* adlı yapıtı Gürcüce ilk önemli yazılı belgedir. Gürcü Hristiyan Ortodoks Kilisesinin dili de çok eski (4. yüzyıl) resmi dillerden biridir.

İşte, o kalanlar 1922-36 yılları arasında, Azerbaycan ve Ermenistan ile birlikte, Transkafkas Federasyonu'nun bir parçasıydı. 1936'da Sovyetler Birliği'nin 16 cumhuriyetinden biri oldular. Bu birliğin ne getirip ne götürdüğü daha uzun süre tartışılacak. Rejim Gürcüstan'da inşa edilen sonuncu barajın orta kemer yüksekliğini 271.5 metreye ulaştırarak dünya rekoru kırarken, siyasi yönden çoğu kez gereksiz sertliklerle de başka rekorlara ulaşıyordu.

II. Dünya Savaşı'nda işgalci düşman ayağı Kafkasya'nın güneyine, bu arada Gürcüstan'a da hiç değmedi. Ama 650.000 kadar Gürcü, Nazi-lerle çarpıştı ve yarısı cepheden geri dönmedi. 1972'de Türkmen başkenti Aşkabad'da yerli bir film görmüştüm. Savaştan köyüne dönemeyen bir asker üstüne. Yavuklusunu köye gelen her kişiyi askere benzetip ona doğru koşuyor, ama geldiği yere meyus dönüyordu.

Öte yandan, Müttefikler Berlin'e girdiğinde, 30 Nisan 1945'te Reichstag binasının tepesine bayrak diken iki askerden biri Gürcüydü (Meliton Kantaria). 138 Gürcüye "Kahramanlık" (Geroy) madalyası verildi. Bu, çok sayıda dağıtılan savaşa katılma madalyası değil olağanüstü kahramanlık yapanlara takılan nişandı. Ayrıca, Gürcüstan 1941-45 yıllarında düşmanın işgal ettiği Belarus, Ukrayna, Moldavya ve Rusya topraklarından göçmek zorunda kalan çok sayıda aileye de ev sahipliği yaptı. Silahlı çatışmalardan uzak, güvenli topraklarında onları yaşattı, büyüttü, iş verdi ve baktı. Bu nedenle ve başka vesilelerle gelen Ruslar ve Ukraynalıların çocukları hâlâ oradadır. Bugün 5.5 milyon toplam nüfusun yaklaşık % 70'i Gürcüdür; geri kalanların içinde Abhaz, Osetyalı, Azeri, Ermeni, Yahudi ve başkaları da var. Merkezi Sohum'da bulunan Abhazya ve merkezi Batum'da bulunan Acara Özerk Cumhuriyetleri ile merkezi Tshinvali olan Güney Osetya, Gürcüstan'ın parçasıdır.

Sabah Kayak, Öğlen Deniz

Gürcüstan'ın 70.000 kilometre karelik topraklarında aynı gün dağlarda bir yerde kayak yapabilir, birkaç saat sonra Karadeniz'in ilik suyunda

yüzebilirsiniz. Kazbek Dağı (Mkinvartsveri) Avrupa'nın en yüksek (5.033 m.) tepelerinden biridir. Sovyetler'in kullandığı çayın çoğu Gürcüstan'dan geliyordu. Çay Araştırma Enstitüsü de Anaseuli'deydi. Kafkas Dağları'nın yerleşiminden ötürü bizde de çay yalnız Rize'dedir. Üzüm daha çok doğu tarafında Alazan Vadisi'nde yetişir de, birkaç yüz çeşidi olduğu söyleniyor. Çiatura'da manganez ve Madneuli'de bakır ve kartzit cevheri var. Birçok yerde, gene söylendiğine göre, 1.500 mahalde yerden madensuyu fışkırıyor; çevresinde sanatoryum, klinik ve dinlenme yerleri bulunmaktadır. Sovyet döneminde tatil yerlerinin çoğu Gürcüstan kıyısındaydı. En uzun

ömürlü insanlar da oradan çıkıyordu. Şimdi de bu yörelerde yüz yaşına yakın birkaç yüz insan var. Son Rus Çarı II. Nikola'nın kayınbiraderi Oldenburg Prensi'ne verdiği Gagra dinlenme bölgesi Côte d'Azur'den daha güzeldir. Gürcüstan bugün de büyük turizm potansiyeline sahip.

Menkibeye göre, Gürcü krallarındandır Vahtang Gorgasali iyi ok atarmış. Avlanırken yaraladığı geyik sağa, sola yalpaladıktan kısa bir süre sonra, sıcak bir sülür kaynağına varıp yarasını orada yıkamış ve iyileşerek uzaklaşıp gitmiş. O kaplıca yöresinde 1.500 yıl önce kurduğu

kentin bugünkü adı "Tbilisi". Gürcü dilinde "tbili"nin ilk anlamına geldiği anlaşılıyor. Kentin büyümesi toprağın altındaki sıcak su kaynaklarından ötürü değil, eski ticaret yollarının kavşığında oluşundan. "Kutsal Dağ" (Mtatzminda) en yüksek noktası. Tepeye yaslanmış kale birkaç kez onarım gördü. Bir Gürcü atasözü var: "Nefretin yitliğini sevgi onarır." Bu dağ, kente ve Kura Nehri'nin dar vadisine tepeden bakıyor. Oradan eski ama güzel yapıların doldurduğu dolambaçlı sokaklar görülebilir. Kentin Sololaki bölümünün bir yerinde bir elde kılıç, bir elde tas ulusal giysili dev bir "Gürcü Ana" heykeli var.

Bir Öneri Daha

Tbilisi, görmeyen birinin Kafkaslar'da karşılaşmayı ummayacağı kadar çekici, güzel ve köklü bir kent. Geçmiş dönemde Edinburgh (Britanya), Innsbruck (Avusturya), Saarbrücken (Al-

manya), Palermo (İtalya), Ljublyana (Slovenya) ve Nantes (Fransa) ile kardeş kent olmuştur. Burada bir öneri daha yapmak istiyorum. Türkiye'de de Tbilisi ile bir kardeş kent olmasında yarar yok mu?

1971'de Tbilisi'ye ilk gittiğimde yüz otuz müzik okulu, üç senfoni orkestrası vardı. Yalnız başkente iki Gürcü dram tiyatrosu, bir Ermeni sahnesi, bir müzikal komedi kuruluşu, bir gençlik tiyatrosu bulunuyordu. Geçen yüzyılda İtalyan mimarların yaptığı opera ve bale tiyatrosunun ancak hayranı olunabilir. Bu kez Cumhurbaşkanlığı ile gittiğimizde bize sunulan elli dakikalık programı hiç sıkılmadan sabaha kadar izleyebildik. Solist Teymuraz Guguşvili Toska'dan "Kavarados" aryasını Scala'da da söyleyebilirdi. Eliso Bolkvadze'ye de Rachmaninov'un "Etüt"ünü Carnegie Hall'da çaldınlardı. Büyüklerin ve küçüklerin danslarını en iyi değerlendirecek olanlar arasında herhalde Türkler olarak bizler varız.

Tbilisi'ye 1971'de gittiğimde ilk uğraşım Doğu Bilimleri Enstitüsü'yü. O zamanki başkanı Prof. Dr. G. V. Tzereteli'yi bugün gibi anımsıyorum. Yapı ve yüz çizimleri yönünden Tekfen'in başındaki ve Vakfımız kurucularından Ali Nihat Gökçiyit'e çok benziyordu. Çağdaş bilim ölçülerinde dikkate değer bir kuruluş. Belki Ortaçağ'da İkalto ve Gelati akademilerinin doğal bir sonucuydu. Orada tarihçi Cikia, Svanidze ve Giginşvili ile Türk halk edebiyatıyla uğraşan Çlaidze'yi anımsıyorum. Eski yazı ile Türk tarihini 1930'larda İstanbul'da Ord. Prof. Dr. Fuad Köprülü'den öğrenmiş olan Cikia, Osmanlıların "Gürcüstan Defteri"nin aslını ve Gürcücesini yayımlamıştı. Svanidze Ortaçağ Türk tarihiyle, Giginşvili Yeniçağ Osmanlı geçmişiyle ilgiliydi. Çlaidze'nin Haldun Taner'den bir çevirisi vardı.

O zaman Gürcü Tarih Müzesi'ni çok iyi Fransızca bilen ve bu dili Tbilisi'de öğrenmiş olan

yerli bir rehberle gezişimizi bugün gibi anımsıyorum. Bir de hanım ressam Elene Ahvlediani'yi. O yıllarda Picasso, Modigliani ve Vlaminck'in yakın dostu ressam Lado Gudiaşvili Paris'ten dönmüştü ama, o sırada Tbilisi'de değildi. 1918'de ölmüş olan ve gömüldüğü yer bile bilinmeyen Niko Pirosmişvili'den de rastlantı sonucu haberdardım. Bizde Fikret Muallâ gibi bir bardak şaraba duvarları boyamış. Gürcü ressamlarının en büyüklerinden biridir.

Gene o yıllarda ünlü Gürcü rejisörü Rezo Çheidze'nin "Askerin Babası" filmi yaklaşık 90 ülkede gösteriliyordu. Lana Gogoberidze'nin "Bırkaç Kişisel Görüşme" başlıklı kurdela da San Remo'da Büyük Ödülü almıştı.

Yedigimiz, İçtiğimiz

Gürcüstan resmi ziyaretine benim Vakıf adına katılmış olmamın, kuruluşumuzun Cumhurbaşkanlığı ve devlet gözünde tanınmış olduğu anlamına geldiği için, ayrı bir değeri olmalıdır. Bu vesileyle, Cumhurbaşkanlığı'na Vakıf'la ilgili olarak yazılı bazı bilgiler sunma olanağını da buldum.

Türkçede "yedigin, içtiğin senin olsun, gördüğünü anlat" diye bir söz olduğunu bilmeyen yok. Çoğu zaman da böyle olur, anlatan gördüğünü nakleder. Ancak, Gürcü konukseverliğine ilişkin bir fikir vermesi düşüncesiyle Cumhurbaşkanlığı Şevardnadze ve eşinin onurumuza verdikleri resmi akşam yemeğinin kısaca sözünü edeyim. Tabaktaki siyah havyar, balık çeşitleri ve yoğurtlu dolmayı Mukuzani kırmızı şarabı ve Tzinandali beyaz şarabıyla bitirdikten sonra kalkmayı beklerken, sebze kuzu kızartma ve mantarlı sebze geldi. Onları koyacak yeri Tarhuna votkası ve portakal votkasının yardımıyla bulmaya çalışırken, kuzu şiş ve maşarab soslu balık şiş sunuldu. Bir kısmını teşekkürlerimizle geri çevirir-

DUYURU

Türkiyeli bir Gürcüyüm, Avustralya'da çalışıyorum. 20-30 yaşları arası bir Gürcü kızı ile tanışmak ve evlenmek istiyorum. İlgilenenlerin fotoğrafını, özgeçmişini, adresini ve telefonlarını bekliyorum.

Aydın DEDAŞVİLİ
SHOP 20, 180-186 CAMPBELL Pd,
BONDI BEACH, 2026, N.S.W. AUSTRALIA

ken, salata ve pastaya el bile süremedik, bir meyvelik yeri zor bulduk. Daha önemlisi, Saraçivili konyağandan bir yudumla yetinmek iste-yeceğimi daha önce düşünemedim bile.

Sayın Demirel armağan edilen aba ve kalpa-ğı giyerken; çay, kahve ve tatlılara da çoğumuz elini süremedi. Yemek sırasında Şevardnadze Vakfa ve bana iki ayrı resmini imzalama nezake-tini gösterdi. Biri şimdi Vakıf duvarındadır, öte-ki de bu yazıya eşlik ediyor.

Gördüğüm

Gördüğümü anlatmaya gelince: Bu kısa ziya-ret içine iki cumhurbaşkanının başbaşa konuş-ması, heyetlerarası görüşmeler, on bir antlaşma-nın imzalanmaları, ortak basın toplantısı, ticaret odasını ziyaret, şirket temsilcilerinin iş temasları, Sayın Demirel'in iş konseyine hitabı, Tbilisi Dev-let Üniversitesi'nin ona şeref doktorası vermesi, Opera ve Bale Tiyatrosu'nda konser, Sayın Şe-vardnadze'nin akşam yemeği, Sayın Demirel'in Gürcü televizyonuna demeci, Gürcüstan Parla-mento Başkanı'yla heyet görüşmesi ve Süley-man Demirel Koleji'ni ziyaret dahildir.

İkili görüşmeleri yürüten şirketlerin tümü Türk-Gürcü İş Konseyi çerçevesinde gitmişlerdi. Sürenin kısalığına karşın, bazıları iş ilişkileri ku-rabildiler. Gürcüstan-Türkiye Dostluk ve İşbirli-ği Derneği (Insaktur) Başkanı Sota Orconikidze Vakfımızla daha çok kültür alanında işbirliği yapmak istediğini belirtti. Onun girişimiyle, Gür-cüstan televizyonuna Vakfımızla ilgili kısa bir açıklama yaptım.

Sorunlar, Olanaklar

Gürcüstan özellikle bağımsızlıktan sonra ağır sorunlar yaşadı. Bunların her biri için yazılar, hatta uzun incelemeler gerekir. İç savaş gibi çok

ciddi sıkıntıların yanı başında, çay üretiminde bile gerileme görüldü.

Petrol ve doğal gaz rezervleri çok sınırlı olan Gürcüstan, Azeri ve Kazak petrolünü Akdeniz'e ulaştırabilecek en kısa hatlardan birinin üstün-dedir. Azerbaycan Uluslararası Petrol Konsorsi-yumu'nun Azeri petrolünün dünya pazarlarına iletilmesi için kullanabileceği yollardan biri Ba-kü-Supsa yoludur. Ülkenin ulaşım olanakları ge-leneksel olarak daha çok Rusya ve öteki iki Kaf-kas ülkesiyle bağlantılıydı. Şimdi bunların dem-iryolu, karayolu, havaalanları ve limanlar ol-sun, genişletilmeye ve modernleşmeye gereksi-nimi var. Ayrıca, yeni petrol boru hatlarının ya-pımı da gündemde.

Öte yandan, 1996 yılı itibarıyla Gürcüstan'ın dış borçlarının 1.4 milyar dolara ulaştığı bildirili-yor. Bu durumda, yabancı yatırımların önemi daha da arttı. Bu nedenledir ki, Tbilisi'deki ikti-dar yeni bir yabancı sermaye yasası kabul etti. Bu yeni yasa Vakfımızca Türkçeye çevrilmiştir, isteyen yatırımcıya yollanabilir.

Gürcüstan'da yatırım yapan ülkelerin başın-da İsrail, İrlanda, Amerika, Güney Kore, İngilte-re, Hollanda ve Türkiye var. Uluslararası bazı mali kuruluşlar da kredi açmış durumda. Örne-ğin, Uluslararası Kalkınma Ajansı (IDA) Azeri petrolünü Supsa'ya taşıyacak boru hattı çalışma-ları için 1.4 milyon dolarlık bir kredi verdi. Dün-ya Bankası da dokuz proje için toplam 210 mil-yon dolar sağladı. IMF'nin 1997 için tasarladığı kredi de 80 milyon dolar. Avrupa İmar ve Kal-kınma Bankası'nın kredisi de toplam 47 milyon dolara yakın.

Gürcüstan ile Türkiye arasındaki ticaret rak-amları ve Türkiye'den yatırımların toplamı po-tansiyelin gerisinde. Bu önemli konu birkaç ya-zıda ele alınmalıdır.

GH MİMARLIK A.Ş.

Meşrutiyet Cad. 35/7 Galatasaray-İSTANBUL
Tel: (212) 293 15 93 - (212) 293 15 94
Fax: (212) 245 22 81

www.gh.com.tr

Sosyalist Blok'un ve SSCB'nin Dağılması Sonrası Geçiş Sürecinde Gürcüstan

Dr. Mehmet Bülent ULUDAĞ

A) Bağımsızlık Sürecine İlişkin Genel Gözlemler

Gürcüstan'da 1989'daki 9 Nisan olayları sonrasında başlayan siyasal hareketlenme, SSCB'nin zaten yaşadığı ve az zamanda krize dönüşecek sorunların da etkisiyle, kısa süre içerisinde ulusçu güçlerin demokratik yollarla iktidara gelmelerine yol açtı. Bu yeni iktidar dönemi ise aşağıdaki sebeplerle hayli sancılı bir şekilde başladı:

1- İktidarı demokratik yollarla devralanların, demokrasi ve liberalizmi değil, yıllarca bastırılmış ulusçu duyguların biçimlendirdiği bir tür yurtseverliği esas almanın ve ayrıca her türlü muhalefeti de "komünistler" olarak tanımlamanın yol açtığı sorunlar.

2- Gerek yeni iktidarın gerekse yeni muhalefetin, gördükleri tek siyasal model olan "Stalinist Bürokratik Devlet Gücü"nü temel hedef olarak belirlemeleri sonucu, özellikle başkent Tbilisi'de 1991 sonlarında oluşan kriz.

3- 1991 Ağustos'unda başlayıp aynı yılın sonunda SSCB'nin dağılmasına yol açan gelişmelerin oluşturduğu belirsizlik ortamının her türlü devlet aygıtının işlemlerini durdurması ve buna bağlı olarak oluşan siyasal-ekonomik felç, yolsuzluk ve karmaşa durumlarının biçimlendirdiği kriz.

4- Özellikle Rusya'nın Kafkasya politikalarının ürünü olarak tanımlanabilecek Abhazya, Karabağ ve Çeçenistan hadiselerinin yol açtığı bölgesel ve çevresel sorunlar.

Üst üste gelen ve hemen hepsi Gürcüstan üzerinde odaklanan ya da çakışan bu sorunlar, 1992 başlarında bir "kurtarıcı" olarak ülke liderliğine davet edilen Eduard Şevardnadze'yi çok ağır bir bunalım içerisindeki bir ülke ile karşı karşıya bırakmıştı. Şevardnadze bu sorunlara kendisi neden olmamış, aksine başka kişiler, merkezler ve süreçlerce oluşturulan sorunları önünde bulurak göğüslemek durumunda kalmıştı.

B) Tarihsel Koşullara Kısa Bakış

1917-21 arası dönemde bağımsız bir devlet

olarak yaşayabilen Gürcüstan, Bolşeviklerin güç politikasının doğal bir sonucu olarak tüm Kafkasya ile birlikte yeniden Moskova merkezli yeni siyasal yapıya dahil edilmişti. Aslında Gürcüstan'ın tarihsel koşullarının belirlediği siyasal ve sosyal yapılar, bu ülkede sosyalist bir sistemin oluşumu için yeterli değildi. Kafkasya'da ve özellikle Gürcüstan'da sosyalist rejimin kurulması, aynen II. Dünya Savaşı sonunda Yalta sisteminin gereği olarak Sovyetlerin payına düşen Doğu Avrupa'da algılandığı gibi, "Rus işgali" ile eşanlı olarak görülmüştür.

Gürcüstan'ın feodal geçmişi, Batı Avrupa'daki görülen aksine, bu ülkede yerel kent-devlet tipi bir ticari kapitalizmin gelişimini engelledi. Mesela 13. yüzyıldan itibaren İtalya ve Kuzey Avrupa'da oluşmaya başlayan kent-devletler, 15-16. yüzyılların ticari kapitalizminin de temellerini kurmaktaydılar. Böylesi bir hareketlenme Gürcüstan'da çeşitli sebeplerle yaşanmadığı içindir ki feodal bölünmüşlük bir kader olmaya devam etti. Venedik ve Cenevizlilerin Karadeniz'in hemen her tarafı ile irtibatlı ve koloni tipinde yerleşimleri olduğu halde, Gürcüstan kıyılarına bir türlü üslenememeleri de bu açıdan incelenmeye değer bir konudur.

19. yüzyıl boyunca süren Çarlık Rusyası egemenliği altında ise, Gürcü halkı, feodal karmaşadan kurtulmasına karşın, "Halklar Hapishanesi"nin mensubu diğer uluslarla aynı kaderi paylaşarak, "köleleştirme" ile karşı karşıya bırakıldı. Gürcü siyasal akımlarının 19. yüzyıl sonlarındaki gelişiminde bu köleleştirime karşı direnişe öncülük eden ve ulusçu-yurtsever olduğu kadar da sosyalist nitelik taşıyan isimlerin ve grupların belirleyici etkisi olmuştur. Feodal süreç sonrası gelen ve Rus standartlarını esas alarak bir köle-tebaa halk oluşturma politikalarının Gürcü halkının ulusal ve sosyal gelişimi üzerinde hayli zararlı etkileri olmuştur. Mesela Japonya'nın gelişimini yönlendiren feodal geçişin, MEJJI reformlarından sonra yaşanan modernleşme ve sanayi kapitalizminin

oluşumundaki olumlu etkisi ortaya çıkmaktadır. Rus egemenliği ise Gürcü toplumundaki doğal dönüşümü dondurarak tarihi geriyeye çevirmiş ve feodalizm sonrası yaşanabilecek bir modernleşme dönemini olanaksızlaştırmış oluyordu. 1917-21 arası dönemde Jordania, Cheizde, Gegeckori gibi Menşeviklerin öncülüğünde kurulan bağımsız Gürcüstan'ın temel eğiliminin Batı demokrasisi ve liberalizme ulaşacak yönde bir sosyal dönüşüm olduğu anlaşılmaktadır. SSCB döneminde, batı bağımsızlıkçı liderlerin "Almanların, İngilizlerin kuklaları" biçiminde gösterilmesi çabaları, elbette ki bilimsel nesnellikten uzaktı. Mesela, Türkiye'nin bağımsızlığını korumak ve "muasır medeniyete ulaşmak" gibi sebeplerle NATO, ABD, AB gibi kuruluşlarla yakın ilişkiler içinde olmaları, TC'nin yöneticilerinin bu güçlerin "adamları" olduğu manasına gelmez. Aynı şekilde de Menşevik Gürcü yönetiminin, bağımsız ama genç ve güçsüz devletlerinin güvenliği için, kültürel bakımdan da yakınlık duydukları devletlerle işbirliği içinde olmaları da, o zamanın şartlarında normaldi. Zaten sonuçta da Menşevikler haklı çıkmış, 70 yıl sonrasının Gürcü yöneticileri Batı dünyası ile her bakımdan sıkı bağlar kurma arayışına başlamışlar ve ülkelerine batılı siyasal ekonomik kurumları getirme çabalarına ciddiyletmişlerdir. Yani 70 yıllık Sovyet idaresinin de, aynı Çarlık yönetimi gibi Gürcüstan'ın doğal gelişimini durduran ikinci bir Moskova merkezli girişim olduğu, artık çok iyi anlaşılmaktadır.

Bunlarla birlikte SSCB döneminin Gürcü halkına, inkâr mümkün olmayan bazı yararlar sağladığı da yadsınamaz. SSCB devrinin Gürcüstan açısından, gerçekte bir "sosyalizm çağı" olduğu söylenemez. Bu dönemin çarpıcı özelliği olarak beliren eğitim, kültür, kentleşme, sanayileşme, modernleşme olguları, Avrupa-tipi çağdaş bir Gürcü toplumunun oluşumunu sağlamıştır. Lakin Sovyet yöneticilerinin bu çabası, "sosyalizm altında ulusal kültürün gelişimi" parolası altında yapılmaktaydı. Ekonomik başarısızlıklar sebebiyle çöken sosyalizmin ideolojik içeriğinden mahrum kalacak söz konusu ulusal kültürün, yeni bir ideoloji oluşturacak biçimde ulus-ulusçuluk-ulus devlete kaçınılmaz olarak kaynaklık ettiği de, günümüzdeki Gürcüstan gelişmelerinin bir yorumu olarak ileri sürülebilir. Gürcüstan Cumhuriyeti, işte böyleli koşullarda, ama ilk paragraflarda da belirtilen şekilde, rastlantısal ama kaçınılmaz, geri döndürülemez ve bazen çok hatalı iç politik süreçlerin sonucunda oluştu. Gürcü halkı, tpku Do-

ğu Avrupa halkları gibi, "neyi istemediğini" gösterdiği tepkilerle ortaya koymuştur, ama "neyi istediğini" kimse tam olarak hâlâ bilememektedir. Günümüz Gürcüstan'ında 50'nin üzerinde siyasi partinin olması da bu son duruma iyi bir örnek oluşturmaktadır.

C) Yeni Dönemde Siyasal-Ekonomik Yapılanmaya İlişkin Sorunlar

Batı toplumlarındaki siyasal-ekonomik yapının oluşumuna ilişkin bazı öngörülerin, özellikle o toplumların yükselme metodlarını esas alarak kalkınmak isteyen ülke yöneticilerince çok iyi etüt edilmesi gerekir. Batı ülkeleri hayli uzun bir zaman sonunda liberal kapitalizmi ve ulusal ekonomiyi oluşturmuşlar, demokrasiye ise bu iki olgunun doğal bir sonucu olarak gereksinim duymuşlardı.¹ Gorbaçov reformları ise bu doğal süreci tam ters yönden ele aldılar, önce demokratik süreçle mevcut kurum ve yapıları altüst edilip yıkıldı, daha sonra da liberal kapitalist bir sürecin başlatılmasıyla üretim ve zenginleşmenin gerçekleşeceği umuldu. ABD ve öbür batılı güçlerin, Batı sisteminin o ana değin karşılaştığı en ciddi askeri-siyasi rakipten kurtulmak amacıyla, Sosyalist Bloku yıkıp SSCB'yi dağıtmak için demokratikliği kullanmak istemelerinin, tarihsel-doğal-olağan süreçle ters ve hayli tuhaf bu "Gorbaçov-Yeltsin deneyimi"nin başlatılmasında, kuşkusuz çok önemli katkılar olmuştur.² Buradan da anlaşılacağı üzere, demokrasi kapitalizmin olmazsa olmaz bir ön şartı değildir. Demokratik ülkelerin hemen hepsi serbest pazara ve kapitalist ekonomiye sahipken, dünyada mevcut kapitalist devletlerin hepsi demokratik değildir. Toplumu ve ekonomik sistemi istenilen yönde dönüştürmeden, siyasal ve hukuki sistemi istenilen tarzda oluşturmak mümkün değilken, Gorbaçov ve sonrasındaki yöneticiler bunu yapmaya kalktılar. Stalin'in 1930'larda yaptığı çığın kolektivizasyon, sanayileşme, kentleşme girişimlerine çok benzer şekilde, Rusya ve öbür eski-Sovyet ülkelerinde özelleştirme, ekonominin dolarizasyonu, demokratik karmaşa türünden müthiş hızlı süreçler, şok tedbirler tepeden inme yöntemlerle uygulanmakta ve Gürcüstan da bundan nasibini almaktadır. Sovyet yöneticilerinin, yıllarca yok etmeye çalıştıkları bireysel inisiyatifli diriltip üretken bir pazar ekonomisine göre işleme başlayan bir toplum kurmayı hedeflemeleri gerekirken, bunu yapmayı, otarabileceği ekonomik-toplumsal temel olmaksızın bir demokratik sistem inşa etmeye kalk-

malanı temel yanılığını noktasını oluşturmaktadır. Öncelikle ekonomik düzenin "halkı" (demos) oluşturması gerekir ki, oluşan bu halk neyi istediğini saptayabilsin, isteklerini uygulamaya amacıyla halk egemenliği sistemi demek olan demokrasiyi oluşturup etkin kullanabilsin.³ Sovyet toplumlarının pek çoğu, ama en çok Türkistan demokrasinin yaşayabileceği kültürel birliğime sahiptir. Bununla birlikte salt yüksek kültür düzeyi siyasal demokrasinin kurulabilmesi için yeterli değildir. Yeni bir ekonomik mantıkla biçimlenmiş yeni bir toplumun inşası gerekir, bu yapıldıktan sonra zaten bu yeni sosyo-ekonomik durumun sonucu olarak demokrasi gelecektir. Bu yeni toplumun oluşturulmasında, tarihten gelen yüksek kültürlerinin de katkısıyla Gürcü yöneticilerinin ve halkının önemli yollar katettikleri görülmektedir.

Son dönem Sovyet yöneticilerinin hatalı algılamalarının da bir sonucu olarak yaşanan krizler, Doğu Avrupa ve eski-SSCB ülkelerini, geçici olacağı umulan ABD ve Avrupa'nın merkez kapitalizmine bağlı "çevre kapitalizmi" durumuna sokmuştur. Zaman zaman Doğu Avrupa ve SSCB ülkelerini "Latin Amerikalaşması"ndan bahsedildiğinde de kastedilen budur.⁴ Latin Amerikalaşmanın ne olduğunu en iyi, belki de tek bilen sosyalist ülke olarak Küba'daki rejimin ayakta kalması da, resmi-reel-yapay işgal sosyalizmi ile "doğal, kaçınılmaz, devrimden kaynaklanan" sosyalizm arasındaki farkı göstermesi bakımından ilginçtir. Kültürel bakımdan Avrupa toplumları ile denk Gürcü halkının, hiç de hak etmediği biçimde Rus-standardı bürokratik devlet geleneğinin bir uzantısı olarak siyasal, ekonomik ve sosyal alanda Latin Amerikalaşması, "ölen SSCB'den kapılan virüslerle oluşmuş" ve geçiş döneminin olağanüstü koşullarında ortaya çıkmış, lakin liberalizm ve demokrasi ile tedavisi mümkün olan bir hastalıktır. Bu noktada ekseri çok haksız bir eleştiri konusu olan "mafyalasma"nın da nesnel bir şekilde ele alınması gerekir: Mafya, siyasi ve hukuki meşruiyet olmayan bir tür otorite şeklindedir. Aynı otorite SSCB'de Brejnev dönemindeki rüşvetçi bürokrasiye de görülüyordu, ama SSCB devlet örtüsü mevcut şebekeleri örterek onlara meşruiyet kazandıyordu. Bununla birlikte bir gün, Yeltsin'in kişisel iktidarı sağlama almak amacı ile SSCB'nin varlığını sona erdirmesi meşruiyet sağlayan örtünün de kalkması anlamına geliyordu. Bu olağanüstü koşullarda yetki kullanan herkes gayri meşru iş yapmış oluyordu. Yetkilerin getiri-

si de, artık varolmayan devlete yazılamayacağı için, o yetkiyi kullanan bireylere yazılıyordu. Gayri meşru güç, otorite veya yetki kullanan herkes de, bu şartlar altında mevkii ne olursa olsun Sovyet sisteminin işleyişini bilmeyen yabancılar tarafından mafya, haydut, çete olarak görülüyordu. Ama artık yeni devletler kurulmuş, düzen gelmiş, yeni ve sağlam bir örtü mevcut yapının üzerine örtülerek ona meşruiyet kazandırılmış olduğundan, bu geçici gayri meşruiyet devri bitmiş ya da bitmek üzeredir. Gürcüstan da bu düzelmeyi en hızlı yaşayan ülke görünümü vermektedir.

D) Günümüze ve Geleceğe İlişkin Gözlemler

SSCB içindeki halklar arasında yapay bağımlılık ilişkileri kurarak ulusal bütünlüğe ekonomik dayanaklar oluşturmayı hedefleyen Moskova merkezli uygulamaların bilinmesi, hemen tüm eski sosyalist ülkelerde günümüzde karşılaşılan ekonomik sorunların anlaşılması bakımından önemlidir. Mesela, belki de iyi niyetli bir şekilde, Gürcüstan'da yaşayan her bireyi iş sahibi kılmayı hedefleyen, ama günümüzde bu ülkeyi, pek çok eski sosyalist ülke gibi, bir tür "işletmeler mezarlığı"na dönüştüren Sovyet planlama anlayışının tipik ürünü olarak görülebilecek yatırım politikaları, hiç de rasyonel temellere dayanmıyordu. Böylesi bir entegre ekonomiden ulusal ve rasyonel bir ekonomiye geçiş, Şevardnadze liderliğindeki Gürcüstan'ın aşması gereken temel sorunlardan biri olarak belirlmiş ve bu zor yolun en kritik noktaları geçilmiştir. Ulusal para biriminin oluşumuyla paralel olarak yürütülen bir maliye politikası sonucu enflasyon büyük ölçüde kontrol altına alınmıştır. İç güvenlik alanında sağlanan başarılar ulusal bütünlüğe temel oluşturacak bir ulusal pazarı ve ekonominin doğal oluşum sürecini başlatmıştır. Ülkenin BM'ye girmesi, sınırlar ve toprak bütünlüğü konusunda en sağlam uluslararası hukuk garantilerine artık ulaşıldığı anlamına da gelmektedir. BDT'ye giriş kararı, bölge politikalarında etkisini her zaman göstermiş mutlak ve kaçınılmaz bazı gerçeklerin sonucu olarak görülebilirse de, özellikle sınır güvenliği, Rusya'nın baskıların hafifletilmesi ve Ukrayna, Azerbaycan gibi diğer bazı BDT üyesi ülkelerle ortak çıkar temellerinin bulunması gibi bazı noktalarda Gürcüstan'a yarar da sağlamıştır.

Bu noktada Gürcüstan yöneticilerinin ülke ekonomisinin gelecekte alacağı biçime yönelik olarak bazı ülke modelleri üzerinde düşünceleri

gerekmektedir. Gürcüstan'ın SSCB içindeki konumu, ABD içinde Florida ya da Hawaii gibi eyaletlerin konumunu andırıyordu. Turizm ve tropikal iklimle özgü tanın ürünleri üretimiyle SSCB'nin ihtiyacını temin ediyor, bu arada Gürcüstan bu ayrıcalıklı konumunu getirdiği fiyat avantajlarından da yararlanıyordu. Fakat günümüzde bağımsızlık sonucunda, klasik dış ticaret ve pazar esaslarında dayanmayan Sovyet üretim ve dağıtım sisteminin sona emesi, Gürcüstan açısından ciddi sorunları da beraberinde getirdi. Ukrayna ve Rusya gibi iki önemli narenciye pazarı, SSCB sonrası dönemde devletsizliğin ve hukuksuzluğun getirdiği fiili durumdun ötürü kapanmış oldu. Yine bu durumun hem nedeni hem de sonucu olarak, zaten eskisi gibi para etmeyen tanın ürünleri, Gürcüstan'da da hiç toplanamaz, işlenemez ve pazarlanamaz duruma gedi. Günümüzde narenciye, çay, tütün ve içki üretiminde gözle görünür canlanmalar olmakla birlikte, bunun sebepleri yine eski SSCB üyesi BDT ülkeleriyle olan ticaretin canlanmasında aranmalıdır. Üstelik bu kez ticaret hadleri de aşırı bir şekilde Gürcüstan aleyhine değişmiş durumda olduğundan, bağımsızlığın zor koşullarında, ödemeler dengesi sürekli açık çekim ve borçlanan bir ülke görüntüsü ortaya çıkmaktadır. Gürcüstan yöneticileri bu durumun bilincinde olarak ülkede yatırımları, üretimi teşvik edecek düzenlemeleri birbiri ardına yapmaktadırlar.

Gürcüstan'ın konumunu dünyanın bazı ülkeleriyle mukayese ederek ülke ekonomisine gelecekte ne tür bir şekil verilebileceği üzerinde düşünmek yararlı olacaktır. Stratejik konumu Avrupa'da Belçika ve Hollanda'nın sahip olduğu gibi bir mal giriş-çıkış kapısını andırmaktadır. Ama aynı zamanda doğal güzelliği ve "alpin iklimi" ile İsviçre, Avusturya gibi ülkeleri andırmaktadır. Olası petrol ve doğal gaz yollarının hem güzergâhı hem de limanı gibi bir konuma sahip olması da Gürcüstan'ı bir zamanların Lübnan'ına benzer şekilde önemli bir finans ve nakliye merkezi durumuna getirebilir. Bununla birlikte saptanacak modelin hem ülkesel hem de uluslararası konjonktürel gerçeklere uygun olması gerekecektir.

Gürcüstan'ın yatırıma uygun bir ülke konumuna gelebilmesinin önünde bulunan bazı sorunlar şöyle sıralanabilir:

1- Hukuki düzenlemeler yatırımcılar için çok cazip haklar getirilseler dahi, fiiliyatta yabancıların karşılaştığı problemlerde muhatap bulamamanın sıkıntısı çekilmektedir. Sovyet dönemine özgü bir gerçek olarak bürokrasinin iktidarı sürmekte ve

ekonomik hareketlenmeyi olumsuz yönde etkilemektedir.

2- Yine Sovyet dönemine özgü bir gerçek olarak heves, hürs ve bunların getireceği bireysel ve kitlesel inisiyatif ve dayanışmadan yoksun olarak biçimlendirilmiş ve atomize edilmiş insan ve toplum yapısını ekonomik alanda da olumsuz etkileri kuşkusuz olmaktadır.

3- Marksizm üzerine genellikle parti okullarında ve gazete-TV propagandası ile yapılan yüzyesnel bir siyasal eğitimin sonucu olarak halkta yanlış bir dış dünya anlayışı oluşturulmuş, çalışmak ile somürlmek eş anlamlı olarak algılanmaya başlanmıştır.

4- Bu etmene bağlı olarak da Gürcüstan'ın asırlarca yabancı istilalarından çok çekmiş olması, bu güzel ülkeye duyulan sevginin de sonucu olarak, yabancı kültürden insanlara ve doğal olarak da sermayeye karşı ihtiyatlı ve kuşkulu tavırlar oluşabilmektedir.

5- Günümüz dünyasında sermayenin ve teknolojinin iç içe geçerek globalleşmelerinin sonuçlarına ilişkin olarak Gürcüstan'daki algılamalar genellikle yetersiz kalmakta. Batı dünyasına, liberalizm ve serbest pazar ekonomisine çok kolay kazançlar getirebilecek ve hızlı bir refaha temel oluşturacak süreçleri belirleyen birer "sihirli değnek" olarak bakılmaktadır.

6- Eski dönemlerin özlemiyile yapılan SSCB nostaljileri ve ulusçu-komünist söylemlerin bizzat kendileri de dış dünyayı ürkütmektedir.

Fakat tüm bunlar ve bunlara bağlı olarak beliren diğer sorunların hal çareleri vardır. Kültürel, bilimsel yakınlaşma ve fikir alışverişi ile bu meselelerin müzakere edilmesi geleceğin Gürcüstan'ın biçimlenmesinde temel belirleyici etmen olacaktır.

DİPNOTLAR:

1. C. MacPerson, *Demokrasinin Gerçek Dünyası*, (çev. Levent Köker), Ankara, Birey ve Toplum Yayınları, 1985, passim.

Larry Diamond & Marc F. Plattner, *Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi: Yeni Değerlendirmeler*, (çev. Ergun Özbudun & Levent Köker), Ankara, Türk Demokrasi Vakfı, 1994, passim.

2. Zbigniew Brzezinski, *Büyük Çöküş*, (çev. Gül Keskin & Gülşev Pakkan), 3. Baskı, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1994, passim.

3. Giovanni Sartori, *Demokrasi Kuramı* (çev. Deniz Baykal), Ankara, Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları, s. 11-19.

4. Samir Amin, *Üçüncü Dünya, Demokrasi ve Sosyalizm*, (çev. Yiğit Bener & Fikret Başkaya), Ankara, Mülkiyetler Birliği Vakfı Yayınları, s. 27-28.

Anadilin Bereketi

Prof. Şuşana PUTKARADZE

Gürücü dili, dünya halk dilleri içinde en eski dillerden biridir. Gürücü halkının uzun tarihi boyunca bu dil çok badireler atlattı, birçok dile mücadele etmek zorunda kaldı, ama tarihin fırtınalarını yendi ve özelliklerini koruyarak bugüne dek gelebildi.

Dil, milletin ölümsüzlüğünün temelidir. Bir millet dilini kaybederse kendisi de yok olur, kaybolur, başka bir halkın içinde asimile olur. Zaman içinde birçok eski dil yok oldu, çünkü onları kullanan halk, dillerini unuttu. Bu yüzden de yeryüzünde bu halklar unutuldu. Günümüzde, Etrüskçe, Elamca, Eti dili, Sümer dili ve bunun gibi birçok dil, ölü dillerden sayılmaktadır. Kısa bir süre önce Kuzey Kafkas dillerinden olan Ubıhça da yok oldu, çünkü bu dilde konuşan kimse yok. Gürücü dili ise çok eski olmasına rağmen bugün de yaşamakta, gelişmekte ve büyümektedir. Üstelik, öyle verimli bir şekilde ki, dünya medeniyetinin ilerlemesi için aktif olarak yerini almaktadır. Bin beş yüz yıllık tarihe sahip olan Gürücü edebi dilini günümüzde birçok ülkenin bilim adamı öğrenmekte, birçok yabancı araştırmacı da Gürücü öğrenmek için özellikle Gürücüstan'a gelmektedir.

Gürücü dilinin, Avrupalı ve Amerikalı öğrencilerin (öğrenenler) ilgisini çekmesinin sebebi, bu dilde, birçok, çok eski Gürücü Hristiyan literatürünün, orijinalindeki gibi tercüme edilmiş şekilde bulunmasıdır. Kutsal Kitap ve İncil 5. yüzyılda çevrilmiş idi. Eski Gürücüstan'da, dini ve diğer literatürler, Yunancadan, Latince, Farsçadan, Suriye dillerinden, Arapçadan çevrilmekteydi. Sonraki yüzyıllarda Osmanlıcadan ve Türkçeden de çeviriler yapılmıştır. Rusçadan, Ukraynacadan, Baltık Cumhuriyetleri dillerinden, Avrupa dillerinden de birçok büyük eser Gürücüceye çevrilmiştir.

Gürücüstan'da, medeni ülkelerde olduğu gibi anadilin değeri çok iyi bilinmektedir. Sosyalizm zamanında dahi Gürücüstan'ın anadili Gürücüce sayılmaktaydı. Gürücü halkının önderi, özgürlüğün bayrakçısı, büyük yazar ve cemiyet adamı İlia Çavçavadze diyordu ki: Gürücü için "ana" sadece ebeveyni değildir. Gürücü, öz diline de "ana dil" der; baş-

kente, "ana şehir"; binanın, öz ve büyük direğine "ana direk"; büyük ve güçlü desteğe, "ana destek"; önemli fikre "ana fikir"; pulluk uzmanı olan adama da "pulluk anası" der. Gürücü dilinde "ana" sözcüğü işte böylesine önemlidir. Gürücü dilinde, sanki her şeyin büyüklüğünü, sağlamlığını, sarsılmazlığını analık ifade etmektedir.

Türkiye Gürçülerinde de anadili analar korumuşlardır. Gürücüstan'dan uzak köylerde ve şehirlerde bu dili günümüze dek onlar yaşatmışlardır. Gelecekte de, Gürücü dili, gelecek nesillerin evlerinde onların ümidiyle yaşayabilmektir. Bu işe gelecek için, torunlar için asilce bir davranış olur.

Öncelikle gençlerin atalarının topraklarına sevgi ve saygıları tazelendir, ikinci olarak da yaşamlarının gelişmesinde önemli katkısı olacak, atalardan kalan öz dillerini bilmeyen olurlar. Eski Gürücü atasözü doğruyu söylemektedir: "Kaç dil biliyorsan o kadar insanın." Sarp kapısı açıldıktan sonra, ortak dilin bilinmesinin önemi her Gürücü için anlaşılır olmuştur. Bizim sevgili analarımız tarafından kurtarılmış, korunmuş ve şefkatle saklanmış Gürücü dili akrabayı akra-

Prof. Şuşana Putkaradze
Batum, Şota Rustaveli
Devlet Üniversitesi Profesörü

baya kavuşturdu. Birbirlerine özlem selamları söyledi. Gürücü dili gelecekte de, bu iki komşu ülkenin -Türkiye ve Gürücüstan- halkları arasındaki politik, ekonomik ve kültürel ilişkilerin kurulmasına ve dostluğun sağlanmasına katkıda bulunacaktır. Bugün aramızda tercüman olmadan konuşabiliyorsak, bu anadil sayesinde olmaktadır. Gelecekte de buna layık olabilmek için her iki taraftan da çalışmalıyız.

Türkiye Gürçülerinin anadilinde, yüz-yüz yirmi yıl öncesine ait Gürücü dili özelliklerine sahip sözler bulunmaktadır. Onların büyük bir bölümü, bugünkü edebi Gürücü dilinde kullanılmamaktadır. Dillerin yüzyıl boyunca bir arada bulunmasının doğal bir sonucu olarak birçok sözcük de Türk dilinden girmiştir. Birçoğunu da, buralı Gürücü diyalekti-çveneburilerin Gürücücesi oluşturmuştur ve neolojizm (yeni kelimeler) olarak kabul edilmektedir.

Eski Gürücü kelimeleri şunlardır: *sama*: dans etmek; *satarimoçrili*: ağaçların kaydırıldığı yer; *sag-*

doli: ahşap asma kilit; *sanaturi*: pencere; *saolvi*: eklem; *sarkeveli*: kapak (mutfak ürünleri için); *sarceli*: ceza; *sasrevi*: taş ege; *sapaneli*: sulu yemeği katılaştırmak için kullanılan un; *sakevari*: kızak; *tarosi*: hava durumu; *bozani*: verimsiz toprak; *bora*: uyuz, kaşınıtı; *bitvo*: minerali taş; *ubudri*: süt ürünü; *pertsbi*: kaburga; *pia*: bebek maması; *pili*: büyük ahşap tas; *puşi*: karnı; *kalaco*: züppe, tereyağı ve mısır ekmeğiyle yapılan yemek; *kift*: et kurdu; *çiboşani*: ege, törpü; *toto*: taze, nazik; *tobariki*: iyi gezen at; *kaça*: ense, gerdan; *kaçika*: İmerhevi bölgesinden dans melodisi; *keşi*: çirkin; *mesari*: kazık; *kero*: kalın direk; *kavi*: sincap; *şakiki*: baş ağrısı; *şili*: kayınbiraderin karısı; *şila*: açık kırmızı; *çoba*: ce ket; *tturne*: meme; *tsbro*: humma; *tzarnaki*: kırmızı toprak boyası.

Neolojizm (yeni kelimeler): *şagoravi*: araba; *tavdidi*: başkan, baş, büyük; *hapriani*: akıllı, okumuş; *ivalnaçiravi*: sevgi; *tikurdzenai*: Frenk üzümü; *gemkurdzenai*: Frenk üzümü; *tıphalai*: yabani lahana; *kai gamioba*: iyi geceler; *teleponis dakva*, *teleponis motzeva*: telefon açmak; *gulerti*: sadık; *gamtaurebuli*: gelişmiş, yükselmiş; *gasinatlebuli*: okumuş, eğitim görmüş; *gamgnebeli*: güçlü, kuvvetli, kudretli; *galabuli*: yorgun; *gakuçında*: kızdı; *gadaktsevi*: değişmiş; *gakutsivi*: soyulmuş, fakir; *dabektisnili*: sıkıştırılmış, ezilmiş; *gabutsda*: durdu; *dabubvili*: uyumuş, karıncalanmış; *dava*: geziyor (genellikle İmerheviler kullanıyor); *datvıbabai*: kahverengi ince yemişi olan, uzun yapraklı, beyaz çiçek açan yabani bir bitki; *dalinguli*: ince öğütülmüş; *danaglebuli*: dövülmüş, ezilmiş...

Gürcü dilinin, tipik mecazi ifadeleri, mecazi deyimleri, dil zincirleri, Türkiyeli Gürcülerin dilinde fazlasıyla korunmuştur. Örnek; *ısıs gabsna*: büyük sevinç; *sanakaşvi mosvla*: işin bitmesi; *şapa aknevıa*: (ona) ziyafet verdi, eğlendirdi; *belze mokitvıa*: saygı; *belis akavaveba*: zenginleşmek, işinde ilerlemek; *belis garobreba*: işin bozulması; *belis gatzkoba*: yardım etmek; *belis daşueneba*: hediye vermek; *belis mibrıneba*: zor durumda kurtulma; *belis moçma*: fakirleşmek; *belis tşamokra*: yardım etmek; *ıvalebi gzaşi darça*: beklemekten yoruldu; *ıvalebi verin çabedava*: kimse onu ezemez; *ıvalebs sırsıra abilebs*: yukusu var, uyku onu yeniyor; *ıvalebi duudges*: kör olsun, ölsün; *ıval tşakrava*: ona şeytan sahip olur; *pirıdan dze gadmodis*: çok iyi biri; *pirze cebenemi abatia*: gaddar, merhametsiz; *kata ar guudzşeba*: fakirdir; *kata daamtria*: düşüncesizce konuştu, pot kurdu; *şen pir şokeri*: iyi haber getirene söylerler. Uzun zamandır görmedikleri bir misafire şöyle derler: "Keras naşsiri, kedels çbiri! Şeytans pebi raper motebe, rom mobvel" ("Ocağa kömür, duvara sopa! Şeytanın bacağına nasıl kırıp da geldin"). Tannı sözcüğü sohbetlerde çok

sık geçer. İyi dileklerin ifade edildiği dil formüllerinde, dualarda, beddualarda hep Tannı geçer. Örneğin: *Ğmertma ar gaabaros* (Tannı onu sevindir mesin), *Ğmertma gatzkknaros* (Tannı onu öldürsün), *Ğmertma gatsvitos* (Tannı onu gebertsin), *Ğmertma dila açar guetenos* (Tannı onu sabaha ulaştırmasın), *Ğmertma sulı gaaspunos* (Tannı canını alsın), *Ğmertma sulı guamtzaros* (Tannı ona azap versin), *Ğmertma canı şıutzubos* (Tannı ona sıkıntı versin)... *Ğmertma gamşvidobos* (Tannı sana huzur versin-Eve gelin geldiği zaman söylerler), *Ğmertma salametoba moğtse*: (Tannı sana selamet versin), *Ğmertma belebi ıgıkavos*: (Tannı ellerini çiçeklendirsin-ellerin dert görmesin), *Ğmertma dđit da gamit gağadzğos* (Tannı seni gece ve gündüz doyursun), *Ğmertma karıserıdan da karıserıdan şegıbralos* (Tannı seni tüm kötülüklerden korusun)... *Ğmertma uşvelos* (Tannı onu kurtarsın), *Ğmertma şeıbralos* (Tannı onu korusun), *Ğmertma usminos* (Tannı onu dinlesin), *Ğmertma mıbedos* (Tannı onu görsün), *Ğmertma kusuri açukvos* (Tannı onun kusurunu başılasın)...

Biz dilbilimciler Türkiye Gürcülerinin dilini büyük bir ilgiyle öğreniyoruz. Onunla ilgili birçok ilginç şeyler öğrendik. Anadilimiz Gürcücenin dayanıklı bir dil olduğuna kanaat getirdik, o, başka dillerin işgaline rağmen esasını korumayı başarmıştır. Daha M.Ö. III. yy'da (284 yılında) kendi alfabelerini oluşturan, bu dili kullanan halk, bundan sonra da her zaman saklar ve de kendi ulusunu ve dilini hiçbir zaman yok etmeden yaşar.

Özellikle ben Türkiye Gürcülerinin diline çok şey borçluyum. 1989-1993 yılları arasında bu dile ilgileniyordum ve bugün de ilgiliyim. Bu halkın ve dillerinin sevgisi bana *Çveneburebis Kartuli* isimli kitabın 720 sayfalık birinci bölümünü yazdırdı. Şimdi ikinci bölümünü hazırlamaktayım. Bana profesörlük unvanı kazandıran *Çveneburi'nin Gürcü Dili Gramerini* yazdım. Bursa, Artvin, Adapazarı, İstanbul şehirlerinin ve köylerinin, beni ailenin bir bireyi gibi kabul eden ve yardım eden Gürcüce bilen ailelerine çok teşekkür ediyorum. Bana yardımı eden, iyi davranan ve çalışmalarına engel olmayan hükümetin yerel organlarının temsilcilerine teşekkür ediyorum. Benim çalışmalarla ilgili birkaç kez makale yayımlayan *çveneburi* dergisine de tüm kalbimle teşekkür ediyorum.

Eski bir atasözü der ki "Mezobelo karısao, sınatle bar tvalsao" (Kapı komşum! Göz nurusun) Gerçekten de gözünü gibi sevelim birbirimiz!

26 Haziran 1997 - İstanbul
Gürcüceden Çeviren:
Hacer ÖZKAN (İREMADZE)

Gürcüstan Yazarlar Birliği Başkanı Guram Pañçikidze ile Söyleşi

Mustafa Yakut HİMŞİAŞVILI

çveneburi: *Gürcüstan Yazarlar Birliği ne zaman kuruldu, üye sayısı nedir, kaç tane birlik, dernek var?*

G. Pañçikidze: Yazarlar Birliği 1917'de kuruldu. Bir tane birlik var. Bölgelerde, illerde şubeleri var. Şiir, roman, eleştiri, dramaturg, çocuk gibi bölümleri var. Bu bölümler birliğe bağlı olarak kendi alanlarında çalışırlar. 400'ü aşkın üyesi var.

çveneburi: *Ne zamandan beri başkanısınız? 1987'de geldiğimizde Giorgi Tsitsişvili'nin konuyu olmuştuk. Sonra başkanlığa kimler geldi?*

G. Pañçikidze: Giorgi Tsitsişvili'den sonra Muhran Maçavariani başkan oldu. Ben 1992'de seçildim. 1995'te tekrar seçildim. İki dönemdir başkanlığı yürütüyorum.

çveneburi: *Kendi çalışmalarınızdan, eserlerinizden biraz bahsedermisiniz?*

G. Pañçikidze: İlk romanım *Meşvide Tsa* (Yedinci Gök) 1966'da yayımlandı. Daha sonra dört roman daha yazdım. Öyküler ve çok sayıda makale de yazdım. Makalelerimin konusunu daha çok sosyal olaylar ve spor oluşturmaktadır.

çveneburi: *Yazarlar Birliği'nin ne gibi etkinlikleri var?*

G. Pañçikidze: Çeşitli konularda toplantılar, sempozyumlar, konferanslar düzenlemekte, yıldönümlerini kutlamaktadır. Düzenli, periyodik yayın faaliyeti, Gamomtsemloba Merani adlı yayinevi vardır. Haftalık *Literaturlu Sakartvelo* (Gürcüstan Edebiyatı) gazetesi, *Kritik*, *Mnatobi*, *Tsikari* gazeteleri, *Saunce* adlı tercüme dergisi Gürcüce ve *Literaturnaya Gruzia* adlı gazete Rusça olarak Tbilisi'de yayımlanmaktadır. Ayrıca, Batumi'de *Çorobi*, Kutaisi'de *Gantiadi* ve Sohum'i'de *Ritsa* (şimdi Tbilisi'de) düzenli olarak yayımlanmaktadır.

çveneburi: *Türkiyeli yazarlarla tanıştınız mı, irtibatınız var mı?*

G. Pañçikidze: Ne yazık ki komşu ülkemizin yazarları ile irtibatımız yok. Aziz Nesin sağlığında gelmişti, tanıştık. Başka tanışma olanağım olmadı. Ancak, Gürcüstan Yazarlar Birliği olarak Türk yazar, eleştirmen ve edebiyatçılar ile tanışmak, ilişki kurmak istiyorum.

çveneburi: *Gürcüstan'da Türk yazarları tanıyıyor mu? Kimler?*

G. Pañçikidze: Gürcüstan'da Türk yazarları iyi tanımıyor. Başta Nazım Hikmet ve Aziz Nesin

olmak üzere, Haldun Taner, Yaşar Kemal, Sabahattin Ali, Demirtaş Ceyhan, Fakir Baykurt, Reşat Nuri Güntekin, Orhan Veli, Suat Derviş, Tamer Ülkü ve daha birçokları. Nasrettin Hoca, Köroğlu ve Dede Korkut hikâyeleri de Gürcüstan'da iyi bilinmekte, sevilmektedir.

çveneburi: *Türkiye'ye geldiniz mi?*

G. Pañçikidze: 1972'de gemi ile turistik bir seyahatle gelmişim. İstanbul'da bir gece kaldık ve Ayasofya ile Sultan Ahmet'i gördük. Çok etkilendim. Daha sonra 1993'te yazar dostum Pridon Halvaşi ile birlikte geldik ve İstanbul'da beş gün kaldık. İstanbul'u gezme imkânım oldu, çok hoşlandım.

çveneburi: *Gürcüstan Dışında Yaşayan Hemşerilerle Kültürel İlişkiler Derneği'nin düzenlediği uluslararası konferansta konuşma yaptınız. Konferans hakkındaki düşünceleriniz?*

G. Pañçikidze: Ne yazık ki konferansın sonuna yetişemedim. Konuşmaları izleyemedim, onun için fikir yürütemeyeceğim. Konferansın olumlu rol oynayacağını ümit ediyorum.

çveneburi: *çveneburi dergisi ile ilgili söylemek istedikleriniz?*

G. Pañçikidze: Dergiyi çok beğeniyorum ve çok önemli işlev gördüğüne inanıyorum. İlk defa 1978'de Ahmet Özkan Melaşvili geldiğinde görüşmüştük ve *çveneburi*'yi o zaman görmüştüm. Şimdi devam ediyor olması çok sevindirci. İki ülke arasında görmekte olduğu köprü rolünde başarılılar dilerim.

çveneburi: *Teşekkür ederiz.*

30.06.1997-Tbilisi

**Sayın Guram Pançikidze ani bir rabatsızlık sonucu,
27 Ağustos 1997 taribinde aramızdan ayrıldı. Ailesine, Gürcüstan
Yazarlar Birliği'ne ve tüm Gürcüstan balkına başsađđı diliyoruz.**

NEKROLOJİ

GURAM PAÑÇİKİDZE

1933 yılında doğdu. Metalurji mühendisliği öğrenimi gördü. 1958 yılında Gürcüstan edebiyat alanına adını attı. Bugüne değin beş roman, sayısız sosyal içerikli ve spor konulu makaleye imzasını attı. Roman ve öyküleri birçok yabancı dile çevrildi. Rusça, İngilizce, İspanyolca, Ukraynaca, Çekçe, Slovakça, Bulgarca, Macarca, Fince, Vietnamca, Moğolca, Kazakça, Türkmence, Litvanca, Latvice, Estonca, Ermenice ve Azerice bunlar arasındadır.

Pañçikidze'nin eserlerinden çoğu senaryoya çevrilip beyaz perdeye aktarıldı. Tiyatro sahnelerinde sergilendi.

Pañçikidze edebi çalışmalarından dolayı birçok ödül ve madalyaya layık görüldü. Gürcüstan devlet ödüllerinin en büyüğu olan Şota Rustaveli Edebiyat Ödülü, Cumhuriyet Ödülü, Memed Abaşidze Ödülü bunlardan bazılarıdır. Pañçikidze ayrıca aktualite ve sosyal içerikli yazılar ve eserler de kaleme aldı. Gürcüstan'da bilimsel ve toplumsal konuları en iyi işleyen yazarlardan biridir. Spor konularına da yabancı olmayan yazar futbola yakından ilgilendi. Uluslararası futbol turnuvalarına beş kez davet edilip dönüşte izlenimlerini akıcı bir dille okuyucusuna aktardı.

İyi bir halkbilimci (toplumbilimci) ve gözlemci olan Pañçikidze birkaç yıl Gürcüstan'ın en büyük yayın organlarından *Sakartvelo* gazetesinin direktörlüğünü de yürüttü.

1966'da ilk romanı *Meşvide Tsa* (Yedinci Gök) yayımlandı. Bu roman on baskı yaptı. Adı geçen roman yedi kez Rusçaya ve birçok yabancı dile çevrildi.

1970 yılında *Tval Patiosani* (Değerli Yüzük Taşı) adlı romanı yayımlandı. Bu roman da okuyucular arasında büyük sansasyon yarattı. Bu romandan sonra Pañçikidze "Gürcü Soljenitsin" diye anılmaya başladı. Eser yasaklandı, yazar altı ay hapis cezasına çarptırıldı. Ancak kısa zaman sonra romanın içeriği ve anlamı kavranabildi. Bunun bir eleştirel çalışma olduğu kabul edildi. Bu eser de senaryoya çevrilip beyaz perdeye aktarıldı, tiyatro sahnelerinde sergilendi. Söz konusu eser on bir kez Gürcüce, altı kez Rusça yayımlandı. Ayrıca birçok yabancı dile de çevrilip yayımlandı.

1978 yılında *Aktivi Mzis Tzeli* (Aktif Güneş Yılı), adlı romanı da Rustaveli Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. Sekiz kez Gürcüce, beş kez de Rusça baskı yaptı. Birçok yabancı dile de çevrilmekte gecikmedi. Bu eser de senaryolaştırılıp sahneye kondu, filmleri çekildi.

1973 yılında *Spiral* adlı romanı baskıdan çıktı. Gürcüce beş, Rusça üç baskı yapan bu roman da birçok yabancı dile çevrildi. Moskova'dan gelen talepler üzerine bu eser dört serilik dizi film haline getirildi. 1993 yılında Pañçikidze son romanı *Esmakis Borbali* (Şeytanın Çarkı) adlı romanını yayımladı. Bu eser de diğerleri gibi ses getirdi. Yirmi dört ayrı kalem tarafından eleştiri yazılarıyla kritikleri yapıldı. Bu da Memed Abaşidze Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. Halen bu eserin Rusça çevirisıyla uğraşılmaktadır.

Gürcü seçkin yazarlar, fikir adamları tarafından kaleme alınan *Tziteli Tzigni* (Kırmızı Kitap) adlı eserde Pañçikidze'nin katkısı oldu. Bu bilimsel katkısından dolayı ödülle ödüllendirildi.

Pañçikidze'nin sık işlediği konulardan "İnsan, Enerji ve Atom" okuyucunun ilgisini çekti. *Didi Apetkeba* (Büyük Patlama) adlı çalışması da halk arasında büyük popülarite kazandı. Bu eser Einstein teorilerini irdeleyen fikirler içermektedir.

Pañçikidze'nin en beğenilen çalışmalarından toplumbilim içerikli *Simartle, Mbolod Simartle* (Doğruluk, Sadece Doğruluk) adlı eseri 1991 yılında basımdan çıkmıştı. 1995'te de *Simartlis Mtkemels Tsbeni Sekazmulı Unda Hkavdes* (Doğru Söyleyenin Atı Eşikte Hazır Beklemeli) adlı özeleştirel eser de çok ilgi çeken çalışmasıdır.

Pañçikidze 1986'da katıldığı İngiltere uluslararası futbol turnuvalarından dönüşte kaleme aldığı spor içerikli "Pehburtis Samsobloşi" (Futbolun Vatani'nda), "Meksika Topuyla ve Topsuz" (Meksika Burtit da Uburtod), "Forsa İtaliKa", "Argentina Argentina" ve "Maradona Rei" adlı yazıları sporseverleri ardından sürükledi...

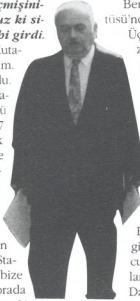
Film Yönetmeni Rezo Çheidze ile Söyleşi

Osman Nuri MERCAN

Çveneburi: Bize kısa özgeçmişinizi anlatır mısınız? Biz biliyoruz ki sizin yaşamınıza bir çağın tarifi girdi.

Çheidze: Ben Gürcüstan'ın Kutaisi kentinde 1926 yılında doğdum. Babam yazardı, annem pedagogdu. Üç kardeşlik. Babam, Kutaisi Pedagog Enstitüsü'nde Çağdaş Gürcü Edebiyatı dersleri veriyordu. 1937 yılındaki meşhur Stalin temizlik operasyonunda 27 Ekim 1937'de babamı da götürdüler ve bir daha onu görmedik. Babamın birçok kitabı, romanı ve yazıları vardı, gazete yayın yönetmeni ve tiyatro direktörü idi. Stalin'ler, kültürden ve kendisinden korktukları için onu yok ettiler. Stalin'in ölümünden sonra 1955'te bize babamızın ölüm kâğıdı geldi ve orada terörist olduğu yazılıydı. Kâğıtta 31 Aralık 1937'de gece öldüğü yazılıydı. Yani götürülüşünden iki ay sonra öldürdüler, o zaman 46 yaşında idi. Nerede öldürdüler tam bilemiyoruz ama, Kutaisi kentinde o zaman insanları öldürdükleri bir tepe vardı. Biz o tepede geçen yıl bir antı diktik.

Babamı götürmelerinden kısa bir süre sonra bizi oturduğumuz evden attılar ve başka yerde penceresiz küçük bir oda verdiler. Bunun üzerine Tbilisi'ye akrabalarımızın yanına gittik. Ilia Çavçavadze Okulu'nu bitirdim orada. Okulun 9-10. sınıfında iken II. Dünya Savaşı başladı, bu sırada ben okul tiyatrosunda oynadım. Sonra Tiyatro Enstitüsü'ne gittim. Üç yıl okudum orada. Ben ve tanınmış sinema yönetmeni Tengiz Abuladze ile beraber okuduk orada. Bu enstitüden tanınmış isimler olarak Mihael Tumanışvili, Giga Lordkipanidze ve Lili Ioseliani mezun oldular. Tumanışvili'nin ekolünden bugün Robert Sturua ve Temur Çhaidze'yi sayabiliriz. Daha sonra ben ve Tengiz Abuladze sinema eğitimi görmek istediğimiz için 1946'da Moskova'ya gittik. O zamanlar Tbilisi'de sinema okulu yoktu. Orada Kinematografi Enstitüsü'ne gittik. 5 yıl orada eğitim gördük. Şimdi artık Tbilisi'de sinema enstitüsü var.

Ben şimdi Tbilisi'de Sinema ve Tiyatro Enstitüsü'nde 25 yıllık genel direktörüm.

Üç çocuğum var. Biri genç bir rejisör, iki kızım da tarihçidir. Tamar Çheidze Gürcü tarihçisi olup aynı zamanda politika ile ilgilenmektedir.

Üç tane torunum var, eşim pedagogdur.

Çveneburi: Bize sinema yaşamınızı anlatır mısınız?

Çheidze: 1954'te Tbilisi'ye döndüm.

Ben ve Tengiz Abuladze'nin ilk filmi (Magdanas Lurca) Cannes Film Festivali'nde büyük ödül kazanmıştı. Ben, daha sonra "Bizim Bahçe" adlı filmi çektim. Bu film de Moskova ve Krakov Film Festivalleri'nde iyi ödüller aldı. Tengiz Abuladze'de kendi filmi "Başkasının Çocukları"nı çekti. Bu da dünya film yapımcıları arasında önemli bir tartışma yarattı.

Daha sonra birçok film çektim. Bunların arasında Maya Zneteli, Ganzi, Denizin Biniği, Askerin Babası, Vatandaş Benim Toprağım, Don Kişot (İspanyollarla birlikte) sayılabilir.

Bizim tüm yaşamımız hep sinema ve filmlerle geçiyor.

Çveneburi: Sovyet dönemi ile şimdiki Gürcüstan'da film çekimi ve sinema nasıldır, karşılaştırılabilir misiniz?

Çheidze: Sovyet dönemi bildiğiniz gibi devletin talimatıyla ve finansıyla yürüyordu. Bizde çok büyük finansal olanak vardı ve bu durumdan Gürcü halkı ve meslek sahipleri iyi faydalandılar. Bu dönem Gürcüstan için çok faydalı geçti. Gürcü sanatçılar Gürcü halkına kendi ulusal benliklerini işleyen filmler yapıyorlardı.

Bağımsızlıktan sonra Gürcü ekonomisi felce uğratıldığından, Gürcü sineması da bundan nasibini aldı. Şimdi ekonomi düzeldiği bizler de yeni atılımlara başlıyoruz. Henüz bütçemiz yeterli değil. Bu nedenle Gürcü sineması zor durumda. Yalnız biz değil, hemen hemen tüm eski Sovyet Cumhuriyetlerinde durum aynı. Hatta bazılarında daha vahim durumlar var. Bize hâlâ devletimiz yardım edebiliyor ve biz film çekmeye devam ediyoruz. Bu yıl on film çekeceğiz. Bunlardan en önemlisi bu yıl Romenlerle ortak

cektığımız film. "Antimo Ziverieli" adlı tarihi bir film çeviriyoruz şimdi.

Artık sinemada da yeni yollar aramak zorundayız. Bu çekilen yeni filmler, yeni genç kabiliyetleri ortaya çıkarmaktadır.

çveneburi: Gürcü filmleri hakkında bize bilgi verir misiniz?

Çheidze: Gürcü filmleri uluslararası dünya festivallerinde birçok madalya kazanmıştır. Dünya çapındaki belli başlı yarışmalardan olan Cannes, Venedik, Şikago, Berlin, Tokyo ve Madrid gibi önemli yarışmalarda Gürcü filmlerinden biri muhakkak önemli bir madalya ile onurlandırılmıştır. Bunun yanında dünyanın önemli film merkezlerinden olan ABD, İngiltere, Japonya, Fransa, Avusturya ve İtalya gibi ülkelerde yönetmenler Gürcü yönetmenlerle ortak film çekimleri yapmaktadırlar. Gönül isterki çok değerli komşumuz ve kardeşimiz olan Türkiye'de Gürcü filmlerinin bilinmesi ve ortak filmlerin çekilbilmesi gerçekleşseydi. Her iki ülkede karşılıklı ilişkiler ve akrabalık ilişkileri çok gelişmesine rağmen film konusunda ortak çalışma yapmak için yeni yolların aranması gerekmektedir. Biz Gürcü-Türk ortak film çekilmesine her zaman hazırız. Esasında iki halk tarihsel olarak ve örf ve âdetlerle, zincirlerle birbirine bağlanmış. Çok ortak noktamız ve dostluklarımız vardır. Niçin bütün bunlar ortak film çalışmalarını ile anlatılmasın, belgelenmesin. Bu bizim borcumuz.

çveneburi: Ben biraz konuyu Türk-Gürcü dostluğuna ve sizin önderliğinizde düzenlenen Dünya Gürcüleri Kongresi'ne çevirmek istiyorum. Bize gelecekte ilgili biraz bilgi verir misiniz?

Çheidze: Birinci Dünya Gürcüleri Kongresi'nin bitiminden sonra neredeyse üç yıl geçti ve ben şunu söylemek istiyorum ki Türk delegasyonu en kalabalık gruptu. Bizim bu organizasyonu, devlet ve devlet kuruluşları dışında tamamen gönüllü kişilerin ve kurumların yardımı ile yapılmaktadır ve bir demek veya parti yapısı dışında oluşmuştur. Biz dünyanın değişik bölgelerinde yaşayan Gürcüleri bir araya getirmek, birbirleri ile tanışmalarını sağlamak, ilişkilerini geliştirmek ve anavatan olarak neler yapabileceğimizi saptamak için bu kongreyi organize ettik. 1. Kongre'de Türkiye'den, İran'dan, İtalya'dan, Fransa'dan, İspanya'dan, ABD'den, G. Amerika'dan, Rusya'dan ve diğer ülkelerden 300 Gürcü delege hazır bulundu. Gelecek kongreyi 26 Mayıs 1998'de yapacağız. 26 Mayıs günü bildiğiniz gibi Gürcüstan'ın bağımsızlık gündür. 26 Mayıs 1918'de Demokratik Gürcüstan Cumhuri-

yeti kurulmuştu ki, bu Cumhuriyeti 3 yıl sonra Rus Kızıl Ordusu yıktı. Biz istiyoruz ki, bu ikinci kongreyi ilk Gürcüstan Demokratik Cumhuriyeti'nin kuruluşunun 80. kutlama yılında yapalım. Biz tüm dünyadan Gürcü delegeleri bu kongreye davet ederek, 1921 tarihinde Gürcüstan'ın bağımsızlığının nasıl yok edildiğini anlatmak istiyoruz. Böyle kötü bir olayı tanı Gürcü ulusuna bir daha göstermesin. Şimdi, Rusya'nın bu tür emelleri olduğunu açıkça görmekteyiz. Eski Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Rusya, birliğe dahil cumhuriyetleri özellikle Gürcüstan'ı tekrar ele geçirmek için insani ve açık planlarını uygulamaktadır. Küçük savaşlar çıkararak Karabağ'da ve Abhazya'da olduğu gibi ülkelerimizi zayıflatmak ve yutmak istemektedir. Bizim Rusya'da dostlarımız da var, onlar bu durumu gayet iyi biliyorlar, ama Rusya hâlâ sömürgeci emellerinin peşinden ayrılmıyor. Biz tarihte neler olduğunu bilirek, Kafkasya'daki bugünkü mozağin tekrar aynı akıbete maruz kalmasını önleyebiliriz. Gürcüstan bugün BM dahil olmak üzere birçok uluslararası kuruluş üyesidir, çok ülke ile anlaşmalar yapmıştır. Bizim komşularımız Türkiye, İran, Azerbaycan, Ermenistan ve Ukrayna ile yakın ilişkilerimiz gelişmektedir. Çeçen savaşı bize büyük bir ders verdi. Rusya artık sömürgecilğin bittiğini anlamalıdır. Biz gelecek kongremizde işte bu konuları tartışalım, Gürcü gelenek ve göreneklerini öğrenelim, Türkiyeli Lazları öğrenelim istiyoruz.

çveneburi: Biz, Gürcüstan devletinin yurtdışında yaşayan Gürcü diasporası hakkında düşüncelerini ve planlarını bilmek istiyoruz.

Çheidze: Bu cevaplanması çok zor bir sorudur. Biz biliyoruz ki Türkiye'de milyon üzerinde Gürcü kökenli insan yaşamaktadır. Benim şahsi fikrim odur ki Gürcüstan devleti, Gürcü diasporası için bulundukları ülkelerde iyi birer vatandaş olsunlar, kendi örf ve âdetlerini kaybetmesinler ve buldukları ülkenin insanları ile kaynaşsınlar, tabii ki bu arada Gürcüstan'la ilişkilerini geliştirsinler ve Gürcü kültürünü korunsunlar. Biz hiçbir ülkenin toprağında gözü olmayan bir ülke olduğumuz için Türkiye'deki Gürcüler, İran'daki Gürcüler ve diğer ülkelerdeki Gürcüler yaşadıkları yerleri de, Gürcüstan'ı da vatan olarak görsünler. Bugün Gürcüstan'da Müslüman, Katolik, Protestan, Musevi ve diğer dinlere mensup Gürcüler de yaşıyor. Başka ülkelerde yaşayan değişik dinlerdeki Gürcülerle bizde yaşayan değişik dindeki Gürcüler ilişkisinde olsun istiyoruz.

İberya Özkan ile Gürcü Müziği Üzerine Söyleşi*

(Geçen sayıdan devam)

Folklorla Doğru: Guria dediğimizde de Acara gibi coğrafi bir bölgeyi anlıyoruz değil mi?

İberya Özkan: Evet. Guria diye anlattığım çokseslilik özelliklerine sahip polifonik düzeyi oldukça gelişmiş olan, ancak bir kompozitörün yazmış olabileceğini sanacağınız eserlerin benzerleri Megrel ve Acara müziklerinde de vardır. Diğer yörelerde genellikle 3 sesli, 4 sesliyi geçmiyor. Yani o kadar karmaşık değil. Bu anlamda Guria bölgesinde söylenen şarkılara halkın katılımının nasıl olduğunu merak ediyorum ve çözemedim. Diğer şarkılarda solistin biri 1. ses, ikincisi 2. ses söylüyor, ama geri kalan insanlar "bani" sesini, yani 3. sesi söyledikleri zaman halkın yoğun olarak katılması mümkün olabilir. Ama Guria şarkılarında bunu yapmak bana göre çok güç. Bu dillerine, konuşma tarzlarına, oyunlarına kadar yansımış. Son derece atik, dinamik oyunlar. Türkiye'deki Karadenizliler gibi. Çok hızlı, ateşli, zeki, hemen parlayan insanlar. Şarkılarına da yansıyor. Örneğin "Kaheti" bölgesindeki herhangi bir şarkıyı notadan beş saatte çalışarak öğrenebiliyorsa, Guria şarkılarını on gün uğraşsam öğrenemem. O kadar zor ve kaşışık şarkılar. Ama vokal çoksesliliğin bence mükemmel ve sanatsal zirvesi.

Folklorla Doğru: Gürcüstan'da balk müziğinde ortaya çıkan formların araştırılması sonucu geliştirilmiş olan belli bir müzik teorisi var mı? Örneğin Türkiye'de çok tartışılmalı da olsa Cumhuriyet'ten sonra bu tip şeyler yapılmaya çalışılıyor. Azerbaycan'da bu tip çalışmaların olduğu biliniyor. Gürcüstan'da da var herhalde?

İberya Özkan: Var. Hatta orada da Türkiye'dekine benzer "otantiktir", "çağdaştır" tartışmaları var. Şunu söyleyebilirim: Mevcut halk müziği gruplarının yaptığı müziklerin büyük bir çoğunluğu otantik yapıyı aşmıyor. Batı tarzında ya-

pılan operalarda, seslendirilen eserlerde halk müziği temalarının kullanılması ise elbette farklı. Her iki kesimden de çok zengin örnekler var. Otantik çalışmalar bir sistemin geliştirilmesi ya da sistemin tespit edilmesi yönünden önemli belge niteliği taşıyor. Diğerleri de geliştirmiş oldukları için birbirini tamamlıyor.

Folklorla Doğru: Gürcü balk müziğinin sistematizasyonu veya belli kurallar dabilinde ifade edilmiş çalışmasında birtakım Batı etkilerinden ve Batı etkilerinin Gürcü halk müziğinde varolan belli ayrıntıları, özgün tavırları yok etmesinden söz edebilir miyiz? Örneğin sizdeki pandurilerin bazılarında, "balburi panduri" olarak adlandırıldıklarında beş-altı perde var ve çok orijinal, farklı bir ses yapısı var. Fakat bir grup icrası söz konusu olduğunda belli bir sistematizasyona, belli bir sistematizasyona başvurmak gerekiyor. Bunda da Doğulu müzisyen ve toplumlari için Batı müziği bir temel teşkil ediyor ve o örnek alınarak birtakım şeyler yapılmaya çalışılıyor. Bu yaklaşımın geleneksel müziklere getirdiği, götürdüğü birtakım şeyler var. Gürcü müziği için neler söyleyebiliriz?

İberya Özkan: Gürcü müziğinin bazı şeyleri yitirmesi söz konusu değil. "Halhuri panduri" diye adlandırdığımız halk tipi makam sistemine göre taksimatlan yapılmış panduri de oldukça yaygın. Hatta "orkestrasyon panduri" diye adlandırdığımız, tamamen batı standartlarına göre perdelenirilmiş olan diğer panduriye göre biraz daha yaygın. İkisi birbirleriyle Türkiye'deki gibi çatışma halinde değil. Çünkü Gürcü halk müziğinde hem Doğu müziği, hem Batı müziği bir sentez gibi duruyor. Gürcü halk müziği Batı'dan kopuk bir müzik değil, Batı'ya yakın, Batı çoksesliliğine yakın bir müzik. Aynı zamanda Doğu'dan da kopuk değil. Doğu teksesliliğini de bağrında bann-

diran bir müzik. Gürcüstan'da da "Şu şu gruplar müziği yozlaştırıyorlar; orijinalde, köyde nasılsa öyle söylemiyorlar" gibi tartışmalar var. Ama Türkiye'de yaşadığı gibi değil. Ancak Gürcü halk müziğinin sistemi, yapısı, armonizasyonu vs. oldukça başanlı bir şekilde ortaya konmuş ve bunlar bugünkü Gürcüstan müzik öğrencilerinin temel kaynakları haline gelmiş. O temelde yapılan eserler artık olay çok zengin bir hale gelmiştir.

Folklorla Doğru: Şimdi Türkiye'deki Gürcülere değinelim: Türkiye'ye gelişleri hangi tarihsel süreçler içerisinde oldu? Nelerle iskân edildiler? Türkiye'deki kültürel yaşantıları ne şekilde evrimleşti?

Ibberya Özkan: Türkiye'deki Gürcüleri ikiye ayırıyorum: I. Yerli Gürcüler, 2. Göçmen Gürcüler. Şöyle bir yanlış anlama olmasın: "Türkiye'ye Gürcüler ne zaman geldiler? Nasıl geldiler?" derken Türkiye'deki bütün Gürcüler sonradan gelmediler. O anlamda ikiye ayırıyorum. "Yerli" diye bahsettiğim Gürcüler Artvin ve çevresinde yaşayan, şu anda bile hala Gürcüce konuşan topluluklardır. Onlar, bildiğimiz kadıyla tarihin en uzak zamanlarından beri oranın otokton halkı olarak yaşıyorlar. Lazları da katarsak, Lazlar da Karadeniz'de yaşayan, kendi dillerini konuşan topluluklar. Göçmen Gürcüler iki yönden gelmişler: 1877-78 yıllarında (eski tarihe göre 1293, yani 93 harbinde) gelenler var. 93 Harbi'nden önce gelenler de var. Doğu Gürcüstan'dan, sanıyorum 1860'larda, 1865'lerde gelenler var, ama yoğun olarak göç, 93 Harbi'nden (Osmanlı-Rus Savaşı) sonra, özellikle Müslümanlığı kabul etmiş Gürcülerin büyük bir bölümünün Osmanlı'ya yani Anadolu'ya göç ettiği sırasına denk geliyor. Batum ve çevresinden (Acara diye adlandırdığımız merkezi Batum olan bölge) göç edenler olduğu gibi bir kısmı Megrelerin bulunduğu yerlerden, ya da Guria'dan göç edenler de var. Çoğunluğu Artvin, Ordu, Fatsa, Sinop, Samsun, Karadeniz sahilleri ve Doğu Karadeniz sahilleri ve Doğu Karadeniz Bölgesi'nde bulunuyorlar. Bir de Tokat, Giresun civarına yerleşenler de olmuş. Bir kısmı da Güney Marmara yani Bursa, Balıkesir, Izmit, Adapazarı, Gölcük, Kocaeli gibi illere yerleşmişler.

Folklorla Doğru: Güney Marmara'ya ilk büyük göç dalgasıyla geliyorlar, değil mi?

Ibberya Özkan: Tabii, 93 Harbi'nde gelenler Doğu Karadeniz sahilleri ve Güney Marmara'ya yerleşiyorlar. Bu bölgelere göç edenlerin büyük bir çoğunluğu Batum ve çevresinden geldiği gibi, bir kısmı da Artvin ve Artvin'in köylerinden göç etmiştir. Çünkü bir süre Artvin, Gürcüstan'a (Rus-

ya'ya) bağlı kaldı. O anlamda Gürcüler, Artvin ve Batum ayırdetmeksizin göç ettiler. Ama yerli oldukları için kаланlar da oldu. Sınır tabii öteki tarafa alınınca (Artvin Türkiye'ye, Batum Gürcüstan'a kalınca) Artvin'de oturanların hepsi "yerli Gürcüler", Artvin dışında olanların hepsi "göçmen Gürcüler" oldular. Gürcüstan 1918 yılında bağımsızlığına kavuşmuş (ayrı bir devlet olmuştu) ve 1921'e kadar bağımsız kalmıştı. Sonra Sovyetler Birliği'ne bağlandı ve bu dönemde Gürcülerin bir kısmı Türkiye'ye göç etti. İstanbul gibi yerlere. Bunların çoğu daha sonra Fransa'ya, Amerika'ya gittiler. Çok azı kaldı İstanbul'da. Onun dışında I. Dünya Savaşı'ndan kaçanlar var. Daha sonra II. Dünya Savaşı'nda gelenler var. Stalin döneminde, aranan ya da yargılanmaktan kaçınanlar var, 1950'lere kadar gelenler var, ama onlar son derece az sayıda. Onlardan bir kısmı Konya'ya göç etmiş, köy kurmuş; bir kısmı Muş'a gitmiş, orada köy kurmuş.

Folklorla Doğru: Iskan edildikleri bölgedeki kültürel yaşantıları nasıldı?

Ibberya Özkan: Aşağı yukarı 1950'lere kadar hiçbir yerle bağlantılan olmamış (çoğu dağlık bölgelerden göç ettiği için dağlık bölgelere yerleşmişler, ulaşım vs. Türkiye'nin ekonomik yapısından kaynaklanan sorunlar yüzünden olmamış).

Folklorla Doğru: Güney Marmara'ya göç edenler de yine dağlık bölgelere mi yerleşmişler?

Ibberya Özkan: Tabii. Dağlık yörelere yerleşmiş büyük bir çoğunluk. Bu anlamda kültürel yapılan büyük ölçüde korunmuş. Türkçe bile bilmiyor haldeyken yavaş yavaş okullarda Türkçe öğrenmeye başlamışlar. Göç ettikleri yıllarda Gürcüstan'da da belli bir alt kültür seviyesinde oldukları için bu alt kültür seviyesi neyse o kadar kalabilmiş, köy kültürü aynen korunmuş, 50'lerden sonra yavaş yavaş dışa açılmaya başlamışlar. TV vs. gibi teknolojinin girmesiyle de az da olsa kalmış olan kültürel miras yavaş yavaş kaybolmaya başlamış. En çok korunan dil. Fakat dike, Türkçe kelimeler girmiş, şarkılar tamamen yok olmuş, oyunların çok azı kalmış. Önemli ölçüde asimile olmuşlar. Öyle köyler var biliyorum, artık tek kelime bile Gürcüce bilmiyorlar (1/4'ü biliyor diyebilirim).

(Devam edecek)

* Folklorla Doğru dergisinin 62. sayısından alınmıştır.

Gürcü Spor Tarihi

Kahi ASATİANİ - Şota AHVLEDİANİ

Gürcüstan, dünya kültürünün ve özellikle spor kültürünün gelişmesine katkıda bulunan birkaç ülkeden bir tanesidir.

Gürcü spor tarihi çok eski zamanlardan başlamaktadır. En çok bilinen Gürcü sporu olan güreş ile ilgili bilgilere, 400 yıl öncesinde Doğu Gılgamış ve Antik Prometheus'un Gürcüstan'daki şekli olan "Amirani" adlı kahramanlık destanında rastlanmaktadır.

2500 yıl önceki Gürcü derebeylerinin ülkesinde halkın askeri ve bedeni eğitimlerinde, spor en önemli unsur haline gelmiştir.

Yunan düşünürü Xenophanes 2400 yıl önce medeni dünyaya şu mesajı verdi: "Onlar Hellenes'in savaştığı en cüretkâr ulus idiler". Aynı devirde yine bir Yunanlı düşünür olan Ethores ise "Gürcüler oyun âşığıdır," diye eklemektedir.

Her ne kadar Gürcü sporcuların Yunan olimpiyat oyunlarına katkısı bir araştırma konusu ise de, Yunan olimpiyatlarındaki Gürcü sporcuların başarılarını anlatan belgeleri göz önünde bulundurursak Gürcülerin olimpiyatlara yakın olduğu görülmektedir. Bu belgelerin bir tanesinin yazan olan Yunan filozof Aristoteles'e göre, Gürcü oyunları her dört yılda bir yapılmakta idi ve programı Yunan olimpiyatlarının benzeri idi. Kolhis ve diğer Gürcü kentlerinde spor stadyumları mevcuttu ve bunların varlığı Yunanlıları bile kışkırtıyordu. Yunan ve Romalı tarihçiler Gürcü oyunlarının ve sporunun ünü hakkında yazılar yazmışlardır.

1. yüzyılda Roma İmparatoru Büyük Pompei, kendi ordusunda Gürcü (Hevsurian) eskrim oyunları düzenledi. Bir Gürcü tarihçisine göre Büyük Pompei, onlara resmi elbise giydirecek cesaretlerini yükseltti. 138 yılında Büyük Gürcü Kralı II. Parsman, beraberindeki 200 adamıyla Romalılara askeri oyunları sergiledi. Romalı tarihçilerin anlattığına göre, bu Roma kralını çok etkiledi ve Roma'da Gürcü kralını at üstünde gösteren heykel dikilmesini emretti.

Nüfusun askeri ve bedeni eğitim programları için leloburti (lelo topu oyunu), güreş ve eskrim oyunları kadar önemli idi. Leloburti oyununun kökleri Pagan devrine kadar uzanmakta olup, bu

oyun bugünkü rugby oyununa benzemektedir. Diğer oyunları:

- Değişik parkurlarda ve engebelerde at yarışları,
- Tepelerden aşağıya kayma,
- Raket oyunu (Binicilerin raketle top oynamaları),
- İsindi (At yarış ve cirit atma oyunları katışımlı),
- Kabahi (Yanış atından, yüksek sütunlardaki maddeye ok atma).

Büyük Gürcü bilgini Sulhan-Saba Orbeliani kendi ansiklopedik sözlüğünde Gürcüstan'da mevcut yirmiden fazla spor ve savaş oyunundan bahsetmektedir. Diğer Gürcü oyunları arasında muşaitoba, ipte yürüme, avlanma ve kürek çekme gibi oyunları sayılabilir. Lahtaoba oyununda yapay kule ve şatoların Gürcüler tarafından savunulması anlatılır. Masa oyunlarında ise, satranç, gancapi, mecburi askerlik, kumar ve diğerleri sıralanabilir. Bu oyunların da dahil edildiği çeşitli dönemsel karşılaşmaların Gürcüstan'da yapıldığına dair gerek ünlü Gürcü şair Şota Rustaveli'nin "Kaplan Postlu Şövalye" adlı eseri ile Mose Honeli'nin "Amiran-Darecaniani" adlı eseri ve gerekse diğer yazılar bizlere bilgi vermektedir. Gürcü spor karşılaşmaları avlanma veya kabahi oyunuyla başlar ve raket oyunu ile sona ererdi. Atlı karşılaşmalarda ise; at yarışları, yarış atlarının üzerinden ok atmak ve kılıçla eskrim yapmak gibi önemli karşılaşmalar sayılabilir.

Gürcü gençliğinin sporcu profesyoneli ile ilgili değişik çalışmalar mevcuttur. Bunlar arasında Kral Arçil ve II. Teymuraz'ın "Gürcü Moralieri" ve "Gündüz ve Gece Konuşmaları" adlı şiirlerinin yanı sıra Orbeliani'nin yazdığı 800'den fazla spor terminolojisi ve yönteminin anlatıldığı *Kelime Demeti* adlı eserler sayılabilir. Gürcü sporunun geliştirilmesi için feodal çağın ortalarında (11. ve 12. yüzyıl) Gürcü Ortodoks kilisesinin çalışmaları olmuştur. Birçok dini festival, spor karşılaşmaları ile zenginleştirilmiş ve birçok kilise spor merkezine dönüştürülmüştür.

Gürcü sporunun gelişmesi Rusların 1801'de Gürcüstan'ı ilhak etmeleri ile durakladı. Bağım-

sızlık kaybı, sosyal huzursuzlukların gelişmesi ve Rus Çarlığı'nın Gürcü kültürü üzerindeki amansız baskısı sporun gelişimini öldürdü. Geçen yüzyılın ortalarında kapitalist gelisme, jimnastik, güreş, ağırlık kaldırma, futbol, basketbol ve diğer oyunların doğmasına neden oldu.

19. yüzyılın sonunda ve 20. yüzyılın başında Gürcüstan'ın değişik yerlerinde ve başta Tbilisi'de olmak üzere birçok spor tesisi inşa edildi. Bunlardan bir tanesi şimdiki Dimitri Uznadze (önceki Büyük Dük) Sokağı'ndaki bisiklet yoludur. Geçen yüzyılın sonlarında sporcuların ilk ziyaret yeri oldu bu yer. Bu yolun yapımında meşhur Gürcü mühendisi; aynı zamanda Gürcü bisiklet sporunun kurucusu olan Vasil Jorjadze büyük katkılarda bulunmuştur. Şimdiki tren istasyonunun bulunduğu yerde at yarışları sahaları vardı. Burada at yarışları dışında değişik sporlar da yapılmaktaydı.

Geçen yüzyıllarda Tbilisi'de en popüler spor güreşi ve çok sayıda güreş meydanı vardı. En eski güreş meydanı Mtatzminda Dağı ve şimdiki ulusal stadyumun bulunduğu arazi idi. Bu güreş meydanına İtalyan Bahçesi Meydanı denirdi. Güreşler, aynı zamanda Nadzaladevi bölgesinin Grişa Bahçesi adı verilen Didube Kilisesi'nin arka yeri ile Ortaçala bölgesinin Mahata Dağı'nda da yapılıyordu. Şimdiki Vake bölgesi ise sporcular tarafından kullanılıyordu. Onlar dönemsel olarak, özellikle hafta sonları spor karşılaşmaları yapıyorlardı.

Şehrin değişik bölgelerinde amatör futbolcular için futbol sahaları vardı. Bu oyunların çok miktarda hayranı vardı. Bunlar yalnız Tbilisi'den değil Poti, Batumi, Kutaisi ve Sohum'den gelmekteydiler.

19. yüzyılda kentte çeşitli dini ve milli festivaller yapılmaktaydı. Bunlardan en önemlileri güreş ve boks karşılaşmaları idi.

Bir grup taraftar 1920'lerde basketbolu, Gürcüstan'la tanıştırdı. Fakat görüldü ki, bu oyun zaten 1901 yılından beri Tbilisi'de bilinirdi. Bu gerçek, jimnastik öğretmeni A. Kutak tarafından yayımlanan *Jimnastik Oyunları* adlı kitabın "Büyük Top Oyunu" adlı bölümde yazılı bulunmaktadır. Bu kitap, o zamanki Rusya İmparatorluğu'nda konu ile ilgili ilk kitap ve ondan önce bu konuda başka bir kitap basılmamıştır.

Mağrur dağların ve tepelerin güzelliği, her zaman Gürcü insanının kanını kaynatmış ve heveslendirmiştir. Bu nedenle Gürcüstan bir dağcılık ülkesi olmuştur. Dünyada ilk dağcı kimdi ve ne

zaman tırmanmaya başladı? Kimse bunu yanıtlayamaz. Avrupalılara göre dağcılık ilk olarak Fransız köylüsü Jacques Beault ve Dr. Biquard'ın Alp Dağları'nın tepesine (4.810 metre) 1786 yılında tırmanmasıyla başladı. Biz, Gürcü İoseb Moheve'nin ne zaman Elbrus Dağı'na (5.043 m) tırmandığını bilmiyoruz. Fakat bunun Gürcü kralı II. Iraklı'nın hükümdarlığı döneminde olduğunu iyi biliyoruz. Biquard ve Beault da aynı dönemde Alp Dağları'na tırmandılar, ancak Moheve mi önce, yoksa Biquard ve Beault mi önce tırmandı bilemiyoruz. Bu nedenle biz, Fransızlarla, dağcılığın ilk Alpler'de mi yoksa Elbrus Dağları'nda mı başladığı konusunu tartışmıyoruz.

28 Ağustos 1925'te Giorgi Nikoladze başkanlığında 18 kişilik bir Gürcü dağcı grubu Elbrus Dağları'nda bir tepeye ulaştılar. Bir hafta sonra ise Prof. Alexander Didebulidze başkanlığında 7 kişilik jeofizikal araştırma grubu Elbrus'un tepesine ulaştılar. Bu iki tırmanış Sovyet dağcılığının başlangıcı oldu. Sovyetler Birliği'nin ilk dağcılık organizasyonu 1924 yılında "Tbilisi Üniversitesi Jeofizikal Kürsüsü" ve "Gürcüstan Jeofizikal Kulübü" adı altında kuruldu.

Mihail Hergiani'nin Avrupa'nın değişik ülkelerinde başarılı kaya tırmanışları ve Gürcü dağcılarının İsviçre ve Japonya'da başarılı tırmanışları ile Gürcü dağcılığı dünya çapında tanındı.

1918-1921 yılları arasında Gürcüstan'ın bağımsız oluşuyla birlikte, Gürcü sporunun gelişimi daha da hızlandı. Bağımsız cumhuriyetin bütün üniversite ve okullarında beden eğitimi dersleri zorunlu ders oldu.

Gürcü spor yaşamını geliştirmek için 25 Ağustos 1918'de Gürcü Jimnastik Kulübü kuruldu. Fakat bütün bu olumlu gelişmeler Gürcüstan'ın Bolşevikler tarafından işgal edilmesi ile son buldu.

Gürcü sporları nelerdir ve tarihçesi nereye kadar uzanmaktadır? Bunun için spor tarihine bakmamız gerekmektedir. Bu bağlamda 1952 XV. Helsinki Dünya Olimpiyatları'na bir göz atalım. Serbest stil orta sıklık güreşçisi David Tsamakidze, ağır sıklık Anzor Mekokişvili, hafif sıklık Rafael Çimişkiyan ve jimnastikçi Medea Cuğeli ilk altın madalya kazanan sporcularıdır. XVI. Dünya Olimpiyatları'nda grekoromende orta sıklık güreşçi Givi Kartoziya ve serbest stil güreşçi Mirian Tsalkalamanidze şampiyon oldular. 10 ay daldaki Olimpiyat Oyunlarına 131 Gürcü sporcu katıldı ve 108 madalya kazandılar. Bu madalyalar arasında 37 altın, 28 gümüş, 43 bronz vardı ve

GÜRCÜ SPORCULARIN KAZANDIKLARI DÜNYA VE AVRUPA ŞAMPİYONALARI

Karşılaşma	Birinci		İkinci		Üçüncü		Toplam
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
Olimpiyat Oyunları	23	14	15	13	27	16	108
Santraç Olimpiyatları	-	28	-	6	-	-	34
Dünya Şampiyonası	75	61	46	30	58	20	290
Dünya Kupası	20	40	-	-	-	-	60
Avrupa Şampiyonası	120	165	71	54	70	29	509
Avrupa Kupası	17	55	-	-	-	-	72
TOPLAM	255	363	132	103	155	65	1073
GENEL TOPLAM	618		235		220		

23 sporcu madalyayı kulpayı kaçırmışlardı (4., 5. ve 6. sıradaydılar). En yüksek sonucu Dinamo Spor Kulübü'nün temsilcisi, Sohumi kentinden olan Viktor Sanaev elde etti. Dört Olimpiyat karşılaşmasında üç birincilik ve bir ikincilik kazandı. Serbest stil güreşi Levan Tediaşvili iki kez olimpiyat şampiyonu oldu.

1940 Dünya Şampiyonası'nda Gürcü atletler ilk sıralarda idi. Onlar iki ödül (ikincilik ve üçüncülük) aldılar. Grekoromende orta sıklet güreşi Givi Kartoza 1953 yılında altın madalya sahibi oldu. Daha sonraki şampiyonalarda (1955-1958) ve 1956 Dünya Kupası karşılaşmalarında daha çok altın madalya kazandı. Bu geleneği güllenci Nino Salukvadze (6 kez), akrobat Inga Giorgobiani ve Natalia Anisimova, serbest stil güreşi Levan Tediaşvili, satraç oyuncuların Nona Gaprindaşvili ve Maia Çiburdanidze (her biri 5 kez), grekoromen güreşi Roman Rurura, serbest stil güreşçiler Leri Habelov (her biri 4 kez) şampiyon olarak devam ettirdiler. Yine bu gelenek üç kez şampiyon olan Rusudan Koperia (trampette), grekoromende Rostom Abaşıdze ve Taniel Jgenti ile sürdü.

Gürcü sporcuların 24 ayrı daldaki oyunlarda 289 ödül aldılar. Bunların 136'sı altın, 75'i gümüş ve 78'i bronz madalyaydı. Gürcü oyuncular Dünya Kupası karşılaşmalarında 58 kez başan gösterdiler. Gürcü güreşçiler 4 stilde toplam ödüllerin üçte birinden fazlasını (aldıkları 372 adet toplam ödülün 213'ü birincilik, 84'ü ikincilik ve 83'ü de üçüncülüktü) aldılar. Ayrıca Gürcü satraç oyuncuların Dünya Satraç tacını 30 yıl başlarında taşıdılar. Satraç Olimpiyatlarına katılan Sovyet grubunda her zaman 6 Gürcü kadın bulunuyordu. Bunların arasında Nona Gaprindaşvili 2 kez birincilik, Nana Aleksandria ve Maia Çiburdanidze de 6'şar kez ödül aldılar.

Yukarıdaki tabloda Gürcü sporcuların kazandıkları Dünya ve Avrupa şampiyonaları gösterilmektedir.

Gürcü sporcuların uluslararası karşılaşmalarındaki başan nedenleri arasında; spor sevgisi, yüksek kalitede yetişmiş öğreticiler ve yorulmaksızın yaptıkları çalışmalar gösterilebilir.

Sakartvelo Sportsmenebi Saertaşorisro Sportul Aspazetze adlı kitaptan çeviren:
Osman Nuri MERCAN

İran-Pereidan'lı Gürcüler

Hayri HAYRİOĞLU (Vahtang MALAKMADZE)

"Pereidan" sözcüğü bugün her Gürcünün yüreğini titreten, acı anıların simgesi haline gelmiş bir sözcüktür. İranlıların "Feridun" dedikleri bu yer İsfahan'a 120 kilometre kadar uzakta bir yerleşim alanıdır.

Trajedî ile dolu Gürcüstan tarihini az çok bilen herkes, İran şahlarının küçücük Gürcüstan'a karşı ne denli acımasız saldırılar, yıkımlar, kıyımlar yaptıklarını hatırlarlar. Bunlar arasında en acımasız ve aman vermezî Abbas ve Ağa Mehmet Han'dı.

1616 yılında Gürcüstan'ın Kaheti bölgesini ateşe, kana boğan Şah Abbas buna rağmen boyun eğdiremediği Gürcüleri İran'ın geri kalmış bölgelerine sürgün göndermeyi düşündü. İranlı tarihçi İskender Muñşi'nin verdiği bilgilere göre en az 130.000 Gürcüyü çoluğuyla, çocuğuyla yayan yarıldak çöl yollarına döktü. Nüfusun yarısına yakını bu yolculuk sırasında telef oldu. Menzile sağ varabilenler İsfahan dolaylarında, pek çetin iklim koşullarında, ilkel, asi, değişik etnik grupların arasında serpiştirildi.

Yine İskender Muñşi ve Avrupalı gezgin Taverni'e göre Pereidan'a götürülen Gürcülerin güzel kızları, İran saray erkânı tarafından yağma edildi. Erkekler de "Leşger" Ocağı'na kaydedilip cephelere sürüldü. Taverni'nin deyişiyle "İran sarayında öyle bir kişi yoktu ki ya annesi, ya da karısı Gürcü kökenli olmasın."

Kara kaderleriyle baş başa kalan Pereidan'lı Gürcülere ulaşmak Gürcüler için kolay değildi. Bu nedenle 1894 yılına kadar onların hayat ve memnatinde haber alınmadı. Nihayet 1894 yılın-

da ilk kez bir Gürcü, Lado Ağniaşvili Pereidan'lı Gürcülere ulaşma olanığı buldu. Ağniaşvili sürgün Gürcülerle eni konu görüşerek, önemli saptamalar yaptı. Gürcüstan Cumhuriyeti Ağniaşvili'nin verdiği bilgiler ışığında 1926-27 yıllarında İraklı Kandelaki adındaki sosyoloğu bu ülkeye gönderdi...

Kandelaki'nin yayınladığı raporlar sonrası Gürcüstan'da bu insanlara karşı ilgi ve merak dayanılmaz boyutlara erişti. Giorgi Çipaşvili, Zurab Şarāşenidze, Ambako Çelidze, N. İoseliani, İuri Mari, Razmara ve Sergo Gamdlišvili (Sergo Gurci) gibi araştırmacı, sosyologlar değişik tarihlerde anılan ülkelere gidip sürgün Gürcülerle görüştüler...

Giorgi Çipaşvili'nin verdiği listeye göre Pereidan'daki Gürcü köyleri şunlardır:

1. Boini, 2. Ruispiri (Apusi), 3. Telavi (Tolei), 4. Ahça, 5. Şavsopeli (Saudi), 6. Daşkesani, 7. Niotzında (Kundenaki), 8. Cakcaki, 9. Vaşlovani (Sibaki), 10. Darbendi, 11. Badigana, 12. Çuğureti, 13. Sardabi, 14. Zemo Martkopi (Ahore bala), 15. Kvemo Martkopi (Ahore pain)...

Zurab Şarāşenidze'nin saptamalarına göre: 1966 yılı sayımına göre Gürcü köylerinin durumu aşağıdaki tabloda verilmiştir.

KAYNAKÇA:

- Giorgi Çipaşvili, *Pereidneli Kartvelebi*, 1963, Tbilisi
 Giorgi Çipaşvili, *Sergo Gurcis İranulı Dğıurebi*, 1983, Tbilisi
 Zurab Şarāşenidze, *Abalı Masalebi Pereidneli Kartvelebis Şesabeb*, 1969, Tbilisi
 Zurab Şarāşenidze, *Pereidneli Gurcebi*, 1979, Tbilisi
 Ambako Çelidze, *Ekisi Tzeli Şparsetşi*, 1964, Tbilisi

Köyün adı	Nüfusu	Aile sayısı	Konuştugu dil
Zemo Martkopi (Ahore bala)	5.000	Yaklaşık 1.000	Gürcüce, Farsça
Kvemo Martkopi (Ahore pain)	1.759	"	335 Farsça, Türkçe, Gürcüce
Ahça	1.332	"	256 Türkçe, Gürcüce, Farsça
Ruispiri (Apusi)	2.669	"	528 Gürcüce
Boini	1.845	"	386 Gürcüce, Türkçe, Farsça
Cakcaki	1.081	"	200 Lurice, Gürcüce, Türkçe
Çuğureti (Çuğrutı)	1.044	"	155 Gürcüce, Lurice, Türkçe
Daşkesani	545	"	116 Türkçe, Gürcüce, Farsça
Vaşlovani (Sibaki)	1.119	"	231 Gürcüce, Lurice
Badecane Ahore	302	"	59 Farsça, Gürcüce
Dajgani	156	"	30 Gürcüce, Lurice
Şeşcavani	1.191	"	237 Türkçe, Gürcüce, Farsça
TOPLAM:	18.043	3.533	

Tbilisi'de Uluslararası Konferans

Mustafa YAKUT (Guram HİMŞİAŞVİLİ)

Gürcüstan Dışında Yaşayan Hemşerilerle Kültürel İlişkiler Derneği'nin düzenlediği I. Uluslararası Konferans, 20-26 Haziran 1997 tarihinde Tbilisi'de gerçekleştirildi:

Çeşitli ülkelerden gelen katılımcılar, 20 Haziran'dan itibaren Tbilisi'ye 13 km uzaklıkta olan Tabahmela'daki konferans tesislerinde toplanmaya başladılar. En kalabalık grup 12 kişilik delegasyon ile Türkiye'den gelen gruptu. Türkiye'den konferansa, Sabahattin Keskin (*Mamuli* Dergisi Yazı İşleri Müdürü), Keriman Yayman (Izmit Batumlular Kafkas Kültür Derneği Başkanı), Zekeriya Savaş (Kocaeli Körfez Belediyeler Birliği Genel Sekreteri), Mahmut Aydın (Bursa Batum ve Havalisi Kültür Yardımlaşma Derneği Yönetim Kurulu Üyesi), Prof. Bilal Dindar (Samsun 19 Mayıs Üniversitesi öğretim üyesi), Nuri Görel (*Maçabel* dergisinin), İbrahim Gencer (Kocaeli-Bahçeçik Belediye Başkanı), Zafer Demirer, Seyhan Zorlu, ben (*Çevnebur* dergisi adına) ve eşim Fatma Yakut katıldık.

Birinci ve ikinci gün daha çok, diğer ülkelerden gelenlerle tanışma ve sohbetlerle geçti. Sonra topluca gezi programları düzenlendi. Önce, geniş bir alan kapsayan Etnografya Müzesi gezildi.

Daha sonraki günler, Tbilisi şehir merkezi, Devlet Müzesi, Eski Tbilisi ve Mtskheta'ya geziler yapıldı. Geziler, gerek değişik ülkelerden gelmiş olan katılımcıların birbirleriyle kaynaşması, gerekse çok ilginç yerlerin görülmesi, bilgilenmesi açısından çok yararlı oldu.

Asıl konferans 24 Haziran Salı günü saat 11:00'de başladı ve 25 Haziran Çarşamba akşamı sona erdi.

26 Haziran Perşembe günü Kaheti bölgesine bir gezi yapıldı. Konferans katılımcılarının çoğunluğunun bulunduğu gezi,

İlk Sradakiler: Ali Paşa İoseliani (Iran), Nuri Görel (İstanbul), Fatma ve Mustafa Yakut (Yalova), Keriman Yayman (Izmit), Ramaz Sumranidze (Batum), Aleksandre Noneşvili (Tbilisi), Haim Hubelaşvili (İsrail), Abon Tsitsisvili (Tbilisi), Muhtar Aslan (Iran). İkinci Sradakiler: Mahmut Aydın (Bursa), Rauli Çınaradze (Soçi), Zafer Demirer (Izmit), Sabahattin Keskin (İstanbul), Zekeriya Savaş (Gölcük), Ali Rıza Rahim (Iran), Bilal Dindar (Samsun), Robert Tzindeliani (Vladikafkas).

konferansı düzenleyen dernek başkanı Aleksandre Noneşvili'nin babası ünlü yazar İoseb Noneşvili'nin müze evinde sona erdi. Orada kurulan tipik Gürcü sofrasında çoksesli Gürcü halk müziği sanatçıları, konuklarla bütünleşerek müzikli dakikalar yaşattılar. Konferansın konusu; son yıllarda özellikle son üç yılda, Gürcüstan dışında Gürcü kültürü ile ilgili yapılan çalışmalar, karşılıklı sorunlar ve çözüm önerileri idi.

Katılımcıların ülkeleri açısından bakıldığında da konferans, gerçekten uluslararası bir görünüm arz ediyordu. Salonda, Türkiye, İran, Rusya, İsrail, İsveç, Fransa, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Latviya, Azerbaycan, Osetya gibi ülkelerdeki Gürcü kültür organizasyonlarından temsilciler vardı. Açış konuşmasını, dernek başkanı ve ev sahibi Aleksandre Noneşvili yaptı. Da-

ა მ ს ა ვ ვ ვ ვ

უცხოეთში მცხოვრებ თანამემამულეებთან კულტურული კავშირის საქართველოს საზოგადოების პრეზიდიუმში ვიწვევთ

I სემინარისმოქმედების დასრულებისთანაში

კონკურენტული წესით განსაზღვრულ ხარისხში საქართველოს ცენტრში 1997 წლის 24-25 ივნისს.

ა მ ს ა ვ ვ ვ ვ

24.03.97-ის, სავსებით

- 9* რეპრეზენტაცია
- 10* უცხოეთის მცხოვრებლები
- 11* კონკურენტული განხილვა
- 12* საქართველოს (საქართველო) მცხოვრებლები
- 13* საქართველოს (საქართველო) მცხოვრებლები
- 14* საქართველოს (საქართველო) მცხოვრებლები
- 15* საქართველოს (საქართველო) მცხოვრებლები
- 16* საქართველოს (საქართველო) მცხოვრებლები
- 17* საქართველოს (საქართველო) მცხოვრებლები
- 18* საქართველოს (საქართველო) მცხოვრებლები
- 19* საქართველოს (საქართველო) მცხოვრებლები
- 20* საქართველოს (საქართველო) მცხოვრებლები

საქართველოს ცენტრში 1997 წლის 24-25 ივნისს

საქართველოს ცენტრში 1997 წლის 24-25 ივნისს

ha sonra, İsvaç Gürcü Derneği Başkanı Mari Aksel ve İsrail'de yayımlanan *Droşa* dergisi redaktörü Haim Hubelaşvili konuşma yaptılar. Ünlü sinema yönetmeni ve Tüm Dünya Gürcüleri Kongresi Başkanı Rezo Çheidze'nin arırdan, Çek Gürcü Derneği Başkan Vekili Niaz Barateli ve Fransa Gürcü-Avrupa Enstitüsü adına Nana Kaşia kürsüye geldiler. Türk delegasyonundan ilk konuşmayı Prof. Bilal Dındar (Mekeladze) yaptı. Daha sonra Sabahattin Keskin, Zekeriya Savaş (Bolkvadze) ve ben konuşmalarımızı sunduk.

Pridon Halvaşi, Guram Pañçikidze ve Guram Başıaşvili gibi tanınmış yazarlar ve bilim adamları da konferansa katılarak konuşmalar yaptılar.

Ülkelerine göre diğer konuşmacılar şunlardır:

Tamar Papaşvili: Azerbaycan-Kurmuhi Derneği üyesi.

Ali Paşa İoseliani: İran-Nacohabad Gürcü Dili Kursu öğretmeni.

Ali Rıza Rabim (Davitaşvili): İran-İsfahan Gürcülerinden.

Mubtar Aslan: İran-Tahran Gürcülerinden.

Rauli Çiñcaradze: Soçi-Gürcü Derneği İveri'nin başkanı yardımcısı.

Neli İntskirveli: Soçi-Plastunki Ortaokulu öğretmeni. *Regina İakobidze*: Latvia Derneği temsilcisi.

Aleksandre Abuladze: Estonya Gürcü Derneği Başkan Yardımcısı.

Roin Konçaria: Moskova Gürcü Derneği Yönetim Kurulu Başkanı.

Badri Kakabadze: St. Petersburg Gürcü Derneği Başkanı.

Boris Tsitsbvaia: Don-Rostov Gürcü Derneği Başkanı.

Robert Tzindeliani: Osetya Gürcü Kültür Derneği Ertoha'nın Başkanı.

Eter Pirtsalauri: Osetya Vladikafkas kentinde Ortaokul Müdürü.

ÇVENEBURİ DERGİSİ ADINA MUSTAFA YAKUT'UN KONUŞMASI*

Bayanlar, Baylar!

İstanbul'da yayımlanmakta olan *çveneburi* kültür dergisi yayın kurulu adına sizleri selamlıyorum. *çveneburi* dergisi Türkiye'de periyodik olarak yayımlanmakta ve Gürcüstan kültürünü, edebiyatını, sanatını ve tarihini yansıtmaya ve Türkiye'de yaşayan Gürcülere ve Gürcüstan'la ilgilenen tüm okurlara Gürcüstan'ın bugünkü yaşamını tanıtmaya çalışmaktadır.

Bu yolla, biz, bütün Türkiye'ye Gürcü ulusunun yaratmış olduğu o zengin edebiyat ve kültürü tanıtmak istiyoruz. Böylece, Kafkas halklarının kültürünü de tanıtarak, onları birbirine yaklaştırmayı da amaçlıyoruz.

çveneburi dergisi ilk olarak 1977'de çıktı. Sahibi ve sorumlu müdürü Ahmet Özkan Melaşvili idi. Ahmet Özkan'ın 1980'de ölümüne kadar 7 sayı yayımlandı. İçinde, daha çok Türkçe metinler, çeviriler ve bazı Gürcüce metinler bulunmaktadır.

Ahmet Özkan'ın ölümünden sonra 13 yıl dergi yayımlanamadı ve 1993'te tekrar yayına başladı. Şimdi onun hatırasını devam ettiriyoruz ve Türkiye'de yaşayan Gürcülere Gürcüstan'ı tanıtmaya çalışıyoruz.

Son üç yılda 25 sayı yayımlandı. Gerek bu *çveneburi*'nin yayımlanmasında, gerekse diğer çalışmalarımızda Gürcüstan tarafından ya da "Gürcüstan Dışında Yaşayan Hemşerilerle Kültürel İlişkiler Derneği"nden herhangi bir yardım görmedik. Ancak, geçen bu üç yıl içinde Gürcüstan'ın ne kadar ağır şartlarla dolu günler geçirdiğini de biliyoruz. Ümit ediyoruz ki bu konferans ve organizasyon bu çalışmalarda olumlu bir rol oynar.

Bizim önemli bir amacımız, Türkiye'de yaşayan Gürcülerin anadillerini ve anavatanlarını unutmamalarıdır.

Rahmetli dostumuz Otar Giginışvili'nin bir sözü vardı: "Anadil bizim en son bağımızdır." O, Türkiye'deki Gürcülerle ilgili olarak çok çalıştı ve çok değerli işler yaptı. Fakat sağlığında "Deda Ena"nın Türkçe olarak basılmasını görmek ona nasip olmadı. Şimdi Türkçe Gürcüce olarak "Deda Ena"mız var ve onun hatırasını sürdürüyoruz. Kopmasın bizim son bağımız!

Ben, Mustafa Yakut-Guram Himşiaşvili, Gürcü dili ve kültürü ile ilgili ilk çalışmaya 1974'te Ahmet Ö. Melaşvili'yi tanıyarak başladım. Hemşerilerimizin yaptığı çalışmalara katıldım.

Kitap yayın çalışmalarında, ilk olarak İbrahim Yavuz Goradze'nin çevirmiş olduğu Miheil Cavahişvili'nin hikâyelerinin *Şeytanın Taşı* adıyla yayımlanmasını sağladım.

Ali Altun'un çevirmiş olduğu İlia Çavçavadze'nin *Yolcu Mektupları*, Nodar Dumbadze'nin *Maradisobis Kanoni* (Sonsuzluk Yasası) ve Gülizar Çelidze'nin çevirdiği *Kukaraça*'nın yayımlanmasında katkıda bulundum.

Şu anda Hayri Hayrioğlu'nun çevirmiş olduğu Niko Berdzenişvili ile Simon Canasia'nın yazdığı *Gürcüstan Tarihi*'nin yayımlanması için çalışmaktayız.

Gürcü dili ve kültürü ile ilgili faaliyetlere ve bu paralele dernek faaliyetlerine aktif olarak katılmak amaçlarımız arasındadır. Bu doğrultularda birçok derneğin, özellikle İstanbul ve Bursa derneklerinin kuruluş ve çalışmalarına katıldım.

Ben, son olarak, Gürcüstan hükümetine, bütün Gürcü ulusuna bizi böyle ağırladıkları ve karşılıklılar için teşekkür etmek istiyorum. Yine, kendi geleneklerini devam ettirerek, Türkiye'de yaşayan Gürcülerle, Gürcüstan ve Türkiye-Gürcüstan arasındaki iyi ilişkilere yardımcı olduğu için "Gürcüstan Dışında Yaşayan Hemşerilerle Kültürel İlişkiler Derneği"ne teşekkür ediyorum.

* Konuşma Gürcüce yapılmıştır.

Gürcüstan'da Öncelikli Yatırım Projeleri

Osman Nuri MERCAN

Gürcüstan Cumhuriyeti sınırları içinde yerli ve yabancı yatırımcılara açık, çok miktarda yatırım projesi mevcut olup, biz aşağıda çok önemli gördüklerimizi sıralamak istiyoruz.

PROJE ADI	Tutarı (Milyon \$)
<ul style="list-style-type: none"> Rüzgâr Enerjisinden Faydalanma Projesi: Projeler, Orta ve Batı Gürcüstan'da rüzgâr enerjisine uygun alanlarda enerji istasyonları kurmak şeklindedir. 	60 m
<ul style="list-style-type: none"> Rustavi Demir ve Çelik Fabrikası Modernizasyonu: Rustavi kentinde mevcut demir çelik fabrikalarının teknik modernizasyonunu kapsamaktadır. 	125 m
<ul style="list-style-type: none"> Manganez Cevherinden Faydalanma Projesi: Proje, manganez cevherinde potasyum permanganat ve elektrolitik manganez elde etme işlemini kapsamaktadır. 	55 m
<ul style="list-style-type: none"> Poti Limanı Projesi: Poti Limanı'nın genişletilmesi ve modernizasyonu işi projelendirilmiştir. 	720 m
<ul style="list-style-type: none"> Tbilisi Havaalanı Modernizasyonu: Başkent havaalanının modernizasyonu ve yolcu kapasitesinin artırılması işini kapsamaktadır. 	200 m
<ul style="list-style-type: none"> Demiryolu Modernizasyonu: Gürcüstan demiryolu ağının modernleştirilmesi işidir. 	197,5 m
<ul style="list-style-type: none"> Demiryolu Taşıma Kapasitesinin Artırılması: Proje, değişik bölgelerdeki demiryolu kapasitesinin % 30-50 arasında artırılmasını içermektedir. 	161,7 m
<ul style="list-style-type: none"> Gürcüstan-Türkiye Demiryolı Hatı Tesis: Kars'ı Tbilisi'ye bağlayacak bu proje Türkiye ile beraber yürütülmektedir. 	500 m
<ul style="list-style-type: none"> Tbilisi-Vladikafkas Karayolu Projesi: Tbilisi-Vladikafkas karayolunu 24 km kısaltacak 10 km uzunluğunda tünel inşası projelendirilmiştir. 	100 m
<ul style="list-style-type: none"> Hububat Rekoltesini Yükseltme Projesi: 2005 yılında bitirilmesi planlanan bu projeye göre gerekli yeni teknoloji, yüksek kaliteli tohum, gübre ve tarım kimyasallarının alımı yapılacaktır. 	455 m
<ul style="list-style-type: none"> Pancar Ekimi Projesi: Şeker üretimini 250.000 tona çıkaracak bu proje ile pancar ekimi iki aşamalı olarak genişletilecektir. 	150 m
<ul style="list-style-type: none"> Patates Üretimi Projesi: Patates üretimi ve saklanması amaçlayan bu proje ayrıca 20 patates işleme merkezi kurmayı amaçlamaktadır. 	40 m
<ul style="list-style-type: none"> Üre (Carbamide) Üretim Projesi: Rustavi kentindeki tesislerde üre üretimini geliştirecek teknoloji alımı ve üretim tesisleri inşaatını içermektedir. 	30 m
<ul style="list-style-type: none"> Zugdidi Porselen Fabrikası Projesi: Zugdidi kenti civarında mevcut zengin porselen hammaddelerinin kullanılacağı fabrika tesis etmek ve işletmek projelendirilmiştir. 	38 m
<ul style="list-style-type: none"> Yapay İplik Üretim Tesisi: Rustavi kentinde mevcut Khimvolokno fabrikasında sentetik iplik üretmek için makine alımı projelendirilmiştir. 	50 m
<ul style="list-style-type: none"> Tbilisi Teleferik Yenileştirilmesi: Tbilisi Belediyesi ile Gürcüstan Ticaret ve Dış İlişkiler Bakanlığı tarafından ortak yürütülen proje ile Tbilisi kentinin Teleferik İşletmesi ile ilgili inşaat ve yenileştirme işlemlerinin yapımı öngörülmüştür. 	70 m

*Catalogue of Investment Programs and Projects adlı
Tbilisi 1996 basımı kitabın İngilizce-Rusça
baskısından derlenmiştir.*

Gürcüstan Ekonomisinde Gelişmeler

Gürcüstan'da Yeni Vergi Kanunu

IMF'nin itirazlarına rağmen Haziran ayında Gürcüstan Parlamentosu'nda kabul edilen yeni vergi kanunu, Devlet Başkanı Eduard Şevardnadze tarafından onaylanarak yürürlüğe girdi. IMF yeni kanunda tanım işletmelerinin KDV'den muaf olmasına itiraz ediyor. Sonbaharda parlamento IMF'nin istediği değişikliği kanunda yapmayı planlamakta. IMF istediği değişikliğin yapılmaması halinde, Gürcüstan'a yeni kredi verilmesini engelleyebileceğini açıklamıştı.

Yeni vergi kanunu daha önce yürürlükte olan bütün vergi kanunlarını geçersiz kılmakta ve temel vergi oranlarını belirlemektedir. Bireysel ve şirket gelir vergileri, sosyal güvenlik ve istihdam vergileri, arazi, emlak ve tüketim vergileri için yeni oranlar açıklanmaktadır.

Yeni kanuna göre:

- Gelir aşamalı bir biçimde vergilendirilecektir. Yıllık 200 Lari veya daha az geliri olan kişiler % 12 oranında vergi ödeyeceklerdir. 201-350 Lari arasında geliri olan kişiler 200 Lari'nin üstündeki gelirleri için % 15 oranında vergi ve 24 Lari ödeyeceklerdir. 351-600 Lari arasında geliri olanlar 350 Lari'nin üstündeki gelirleri için % 17 oranında vergi ve ayrıca 46,5 Lari ödeyecekler. 600 Lari'nin üstünde geliri olanlar 600 Lari'nin üstündeki gelirleri için % 20 oranında vergi ve ayrıca 89 Lari ödeyeceklerdir.

- Şirket vergi oranları şirketin yıllık kazancının yüzde 20'si olacaktır.

- Bütün işverenler ve çalışanlar sosyal güvenlik vergilerini ödeyeceklerdir.

- İşverenler işletme ücretlerinin % 27'sini, çalışanlar da kendi gelirlerinin % 1'ini sosyal güvenlik vergisi olarak vermek zorundadırlar. Özel sektör işverenleri kendi gelirlerinin ve özel sektör çalışanları kendi ücretlerinin % 1'ini istihdam vergisi olarak vereceklerdir.

- Emlak vergisi, emlak değerinin % 0,1'i oranındadır.

- Tarım arazilerine uygulanacak arazi vergileri arazinin konumuna ve kalitesine göre değişecektir ve hektar başına 6-44 Lari arasında olacaktır.

- KDV bütün malları ve hizmetleri % 20'si oranında uygulanacaktır.

- Tahlil, bebek gıdaları, süttozu, tıbbi hizmetler, finans hizmetleri ve tekerlekli sandalyeler KDV'den muaf olacaklardır.

- Tüketim vergileri büyük oranda alkollü içkilerle uygulanacaktır. Lastikler ayrıca % 15 oranında tüketim vergisine tabi tutulacaklardır. Tütün

ürünlerine tüketim vergileri uygulanmayacaktır.

TIKA, *Avrasya Dosyası*, Sayı 81-82

Agustos/Eylül 97/1

Gürcüstan Ekonomisi Canlanıyor

1997 yılının ilk yarısında Gürcüstan'da Gayri Safi İç Üretim geçen yılın aynı dönemiyle karşılaştırıldığında % 14,8 oranında arttı.

Aynı dönemde endüstriyel üretim yüzde 11,8, enflasyon ise % 3,4 arttı. Ülkenin ilk altı aylık ekonomik gelişimini değerlendiren Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze, bu dönemdeki performansı mükemmel olarak niteledi. Ancak yaşanan büyük enerji krizinin ekonominin büyümesini olumsuz etkilediğine ve bu sorunlara çözüm getirilmesi gerektiğine işaret etti.

Gürcüstan'da, enerji alanında yaşanan krizi aşabilmek için rüzgâr ve güneş enerjisi gibi alternatif enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılmasına çalışılıyor.

TIKA, *Avrasya Dosyası*, Sayı 81-82

Agustos/Eylül 97/1

Gürcüstan-Türkiye Dış Ticareti

1997 yılının ilk altı ayının verilerine göre Gürcüstan ile Türkiye arasındaki ticaret hacmi 29,7 milyon dolara ulaşarak, Gürcüstan'ın toplam dış ticaretinin % 10,2'sini oluşturmuştur. Gürcüstan bu dönemde Türkiye'ye 7,8 milyon dolar değerinde ihracat ve 21,9 milyon dolar ithalat yaptı. Türkiye bugün Gürcüstan'ın üçüncü büyük dış ticaret ortağıdır.

TIKA, *Avrasya Dosyası*, Sayı 81-82

Agustos/Eylül 97/1

Gürcüstan'a İşadamları Çıkarması

Gürcüstan'ın başkenti Tbilisi'de gerçekleştirilen 1. Türk Ticaret ve Sanayi Ürünleri Fuarı dün açıldı. 45 Türk firmasının katıldığı fuarın açılışına çok sayıda Gürcü vatandaşı ilgi gösterdi.

Gürcüstan hükümeti adına fuarın açılışına katılan Gürcüstan Dış Ekonomik İlişkiler Bakanı Konstantine Zaldastanişvili, fuar organizasyonuna katkıda bulunan herkese teşekkür ederek, bu fuarın iki ülke ticari ve ekonomik ilişkilerinin daha da gelişmesine yardımcı olacağını söyledi. Bakan Zaldastanişvili, "Bu organizasyonla iki ülke ilişkilerinde yeni bir sayfa açıyoruz. Geçmişte, Türkiye'nin ülkemize yardımını hiç unutmuyoruz. Bundan sonra da, enerjiden turizme çeşitli alanlarda yeni ortak yatırımlar yapılmalı, dış ticaretimizi daha da artırmalıyız," şeklinde konuştu. Bakan ayrıca, Gürcüstan'ın da önümüzdeki yıl Türkiye'de bir fuar düzenlemeyi planladığını söyledi.

Zaman, 11.09.1997

Beyaz At Gem Vurdurtmaz Kendisine

kutsal mumın nurusunı ve sondurılmaz
tebessümsün...

Ve kimseye ve hiç kimseye benzemezsin,
Alkımız ve aksın,
Kim ki sana ulaşıp, onunsun,
Seni beklerken gençliğim tükendim...

Nereye ki uçar gider Beyaz At...
Nerede ki şarkı söyler Beyaz Kuğu...

Her şeyin suçlusunu sensin!
Ateş alır şarap kâsesinde, patlatırım şiirimi
o zaman...

Ve sana yanar kutsal mum misali
Beyaz Kuğu bu gece kıyacak canına...
Beyaz at gem vurdurtmaz kendisine...

Tamada'ya hoş gelir bu kâse... Sunun ona!
Kim ki içmişti, yine o için,
Kimi ki sevdiler, yine onu sevsinler,
Kim ki beklerdi şafağını, kavuşsun şafağına,
Aydınlığa... Aydınlığa...

Gürcüstan sonsuz bir fikirdir,
Haç'a mihlanıp gerildi tam o anda ve o günde,
Ne ağır ve ne hafif bir yük,
Sev onu, hep sev...

Uçar gider Beyaz At bir yere...
Şarkı söyler Beyaz Kuğu bir yerde...

Her gün senin için ölüyorum, başka türlü olamam...
Zedazeni'de şafakta rastladım, her sabahki
süslenişinle sana...

Metehi yakınında Kura ile birleşirim,
Ve sanki kardeş olurum Tato'nun ait ile...

Ben kan düşmanımı dahi severim,
Ve kimi seversem dürüstçe severim...
Yaşımı sorarsan Gürcüstan ile birdir,
Ve en hoş sözüm senin için söylediğimdir...
Sen ise benim nur yüzü, ak Serapita'msın...

Beyaz Kuğu kıyacak bu gece canına,
Beyaz At gem vurdurtmaz kendisine,
Bu kâseyi sever kutsal Tamada,
Sunun ona!.. Sunun ona!..

Çeviren: Mehmet Bülent ULUDAĞ

Söz ve müziği V. Tsertsvadze'ye ait Cumber
Candieri'nin yorumladığı bir Gürcü şarkısından.

დათური რაჭი არ დაიღვამს უწავირს

წითლად საწველის სხივი ხარ და მკუჭმკრალი ღმირი ხარ,
და არაგის, სულ არაგის არ ჰგავხარ...
თუერი ხარ და ყირმიზი ხარ
ჯინგ მტვეფვება იბისი ხარ,
მერს ღოდნოი სიტყაბჟუე გამთვლა.

სადღაც მიჭრის თუერი რაჭი,
სადღაც მღერის თუერი ბედი,
ცხვილცხვითი დაბნაშავე მერს ხარ,
აღწებდა ღოდნო ჟაოთი, აჭუაშტებდა ჩუნი ღეჭის
და მერ დაჭენებდა, კარჭო, აღლაპჭარს.

თავს მოიკლავს თუერი ბედი ანაღამ,
თუერი რაჭი არ დაიღვამს უწავირს,
ეს ჭიკადა უყვარს უჭად თამბაღს,
მიარაჯოთ, მიარაჯოთ...

ჯინგ დღია, ისევ იმან დღიოც,
ჯინგ უყვარდათ, ისევ იმ უყვარდათ,
ჯინგ ბოღა, მიტევაბოს აღორს,
სინაშელს, სინაშელს...

საჭარაშვილო უსასრულო ჭიჭირა,
ჯუბარზე გაკვირა იმავ წელს და იმავ დღეს...
რა ბოიმი და რა მსაბუჭო ტვირთია,
მიყვარდეს, მიყვარდეს...

სადღაც მიჭრის თუერი რაჭი,
სადღაც მღერის თუერი ბედი...

სტვანაირად ვერ ვიჭრები,
ყოველ ლაშქა მერაგის ცვლები.
ყოველ დღივც მერ ირავივოი ხელახლა...
მიდაშენზე თისკარს ვხვდები,
მეტეხთან მტკავარს ვუერაშდები
და ვწმკავთ მხოლოდ გაჭის მერანათ!

მე მოსისხლე მტორივ მიყვარს,
და ჯინგ მიყვარს, მარადა მიყვარს,
ასაკოთ კი საჭარაშვილოც ხრისა ვარ,
და ცხვილამე ნაღდი სიტყვა,
რაც კი მიხატვამს, მერაგის მიხატვამს,
მერ ბონ ჩუნი თუერი სურაგოჭა ხარ.

თავს მოიკლავს თუერი ბედი ანაღამ,
თუერი რაჭი არ დაიღვამს უწავირს,
ეს ჭიკადა უყვარს უჭად თამბაღს,
მიარაჯოთ, მიარაჯოთ...

Šiirler

NASILMIŠ

Uzaktayım fakat gönlüm orada
Köyümün havası suyu nasılmış
Yamaçlar ve patika yollar orada
Doğduğum, özlediğim eller nasılmış.

Hertvis köprüsünde heyelan oldu mu
Yol istemiş köylüm veren oldu mu
Benim Macahel'imin yüzü güldü mü
Odalarda yanan ışık nasılmış

Gorgit, Mereta, Lekoban yaylastı
Bir gün gerçekleşecek Macahel rüyası
Her mevsimde vardır şifalı meyvası
Türlü türlü çiçekten balı nasılmış.

Bozmayalım Macahel'in o güzelliğini
Yok etmeden tarihin korkunç derinliğini
Macahel'in dünyada saygınlığını
İçimizde hissetmek acep nasılmış.

Bayar ŞAHİN
26.09.1994

KAFKASÖR

Her yıl haziranın son haftasında,
Kafkasör'de olur boğa güreşi.
Herkes; genç, ihtiyar çok havasında
Eğlenirler bir benzeri, yok eşi.

Bir tarafta boğalar güreşirler,
Diğer yanda çalgı, oyun sesleri.
Yerler içerler, gülüp söyleşirler
O manzara kesiyor nefesleri.

İzdihamla etraf mahşere döner,
Ağaç diplerinde çevrilir döner,
Orda ne sahneler, oyunlar döner
Gidipte görmeli şu Kafkasör'ü...

Ismail YAZICI (DAVLADZE)
07.03.1992

ŠAVŠAT FESTİVALI

Šavšat'ın da vardır bir festivali,
Ad, Sahara Pancarcı Festivali
Yer, Sahara Kocabay Kışları
Temmuz sonunda yaşar hep bu hali,
Dolup taşar, eğlenirler ahali...

Ismail YAZICI (DAVLADZE)
07.03.1992

YOL BAYRAMI

აზის დღესასწაული

ამ დრომდე სოფელში გზები არ ქვირდა,
რა ჭრას სანყარი, ცოცხა ვიყავით.
აზის მხარე კარზე გზა მდგვრივდა,
დღესასწაულია დღეს ბევწურულია.

ძალიან უჭკვეოთ, ბდაყვი ვიყავით
ერთბანეთ ადვილში გზას არ ვაძღვედით,
აღბრინი არა თუ ჩვეთ რა ვიყავით,
დღესასწაულია დღეს ბევწურულია.

ეს რა დიდი სეკვი საქმე ვისაქმეთ,
დიდბან ვარდნი, ცუდათ ვიმეხოვრეთ
ეს რა ვირზე ბევერი ვირთბა ვქვეთეთ,
დღესასწაულია დღეს ბევწურულია.

ის ძეღი სივოცხე მხარე გათავდა,
ცუდი დღები ღმერთთ აზდა დამბოვდა,
ჩვენი ის სივოცხე ვოცხვას არ ვაძდა,
დღესასწაულია დღეს ბევწურულია.

ოვდასამ ავვისტო ის სხვა დღე იყო,
ბუღლოგირბა გზები კეთვა დანიყო,
მე ეს სიყვარული რთგორ დავივიყო,
დღესასწაულია დღეს ბევწურულია.

ბლოვავ ვენ ისნაიდი, სოფლის თავჯგომარ
კააკეთე გზები კმაყოფიდი ვარ,
მურსეღ თსტავტი ვენ სასამოთხე ბარ,
დღესასწაულია დღეს ბევწურულია.

ოთხმოვდა ვამეტი კარგ წელიწადი,
დავადღე იტყვის რთ გენესხნა ბედი,
ყვიდა დღე ადვიდათ ვაიარე წადი,
დღესასწაულია დღეს ბევწურულია.

30.09.1993
ისნაიდი დავადადი
Ismail YAZICI (DAVLADZE)

Gürcü Yemekleri

Tamar LOMİDZE

ACARA USULÜ TAVUK (SATSİVİ)

Malzeme:

1 bütün tavuk, 400 gr. soğan, 4 çay fincanı ceviz, 3 yumurta, isteğe göre sarmsak, kırmızıbiber, tuz, maydanoz, kindzi* vb. kuru baharatlar.

Temizlenmiş ve yıkanmış tavuğu tencereye yerleştirilim ve bütün halinde haşlayalım. Piştikten sonra su üzerinde biriken yağları alalım ve bu yağda soğanı kavuralım. Aynı bir yerde cevizli dövüp yumurtanın sarısını katalım. Uzun süre karıştıralım. Sonra bunun içine ince ince kıyılmış maydanoz, kindzi, diğer baharatları, sarmsağı ve kırmızıbiberi katıp tavuğu haşladığımız suda haşlayalım. Haşlanmış tavuğa tuz katalım ve soğutalım. Daha sonra hazırladığımız ve soğuttuğumuz suyu üzerine dökelim.

* kindzi: kişniş

ACAPSANDALI

Malzeme:

1 kg. patlıcan, 500-600 gr. domates, 500 gr. patates, 2-3 baş soğan, 5 yemek kaşığı sıvı yağ, 1 demet maydanoz, kindzi ve reyhan otu, 2 diş sarmsak, isteğe göre tuz ve yeşil biber

Patlıcanları yuvarlak kesip tuz dökelim. Bu şekilde 3-4 saat bekletelim. Yağda, ince kıyılmış soğanı kızartıp iyice süzdüğümüz patlıcanı ekleyelim. Biraz kızardıktan sonra kabukları soyulmuş ve ince kesilmiş domatesi ekleyelim. Daha sonra ince doğranmış patatesi, maydanozu, reyhan otunu, yeşil biberi, kindziyi ve sarmsağı ekleyerek patatesler pişinceye kadar ateşte tutalım. İsteğe göre kırmızıbiber eklenebilir.

Aşçılık Sanatı ve Gürcü Mutfağı adlı Gürcüce kitaptan çeviren: Hacer ÖZKAN (IREMADZE)

“Kahuri Supra” (Kaheti Sofrası)

Natali KUDİDZE

Gürcüstan'da çeşitli bölgeler vardır. Bu bölgelerin adları: Kartli, Kaheti, Guria, Samegrelo, Raça, Leçumi, Svaneti, Hevsureti, Tuşeti, Mesheti, Cavaheti, Saingilo ve Acara'dır.

Her bölgenin geleneksel yemekleri vardır. Bugünkü yazımızda Kaheti bölgesine ait yemekleri anlatmak istiyoruz.

Gürcülerin en meşhur şarabı Kaheti bölgesinde üretilir. Ona “Kahuri Övino” denir. Bu beyaz veya kırmızı renk şaraptır. Bu yörenin ekmeklerine de “Kahuri dedas purebi” denir. Gürcüce deda, anne demektir. Yani annemizin yaptığı ekmek anlamına gelen bu ekmekler özel fırında pişirilir.

“Haşlama” diye adlandırılan yemek ise haşlanmış kemikli dana etinden yapılır. Piştikten sonra haşlamanın üstüne doğranmış maydanoz ve tuz ilave edilir. Bu yöreye ait bir tür tulum peyniri olan en meşhur peynir çeşidine de “gudis kveli” denir.

Salatalıklar da özel, Çengelköy salatalıklarına benzer, yeşil ama biraz büyüktür. Ona “Kahuri şuşa ktrebi” denir. Şuşa Gürcüce cam demektir.

Masada güzel, uzun yeşil biber ve sarmsak turşuları yer alır. Haşlanmış bütün tavuk, yanında cevizle yapılmış sos ile servis yapılır.

Balıkla gelince “oraguli” ve “tarti” en nefislerinden sadece ikisidir. Bunlar tatlı su balıklardır. Bölgede pilava “şila pilavi” denir. Kuzu eti ile pişirilip, baharat olarak “dzira” ve karabiber ilave edilmesi gerekir.

Gürcüstan'ın en tatlı ve güzel sarı üzümleri Kaheti'den çıkar. En güzel şaraplar da buranın üzümlerinden yapılır ve dünyanın çeşitli ülkelerine ihraç edilir.

Sofrada böyle çeşitli yemekler yenirken yörenin polifonik geleneksel şarkıları da seslendirilir. “Kahuri Mravaljamieri” ve “Övino Kahuro” şarkıları bu yöreye aittir.

Soframızda ekmeğimizin, neşenizin ve şarabımızın eksik olmaması dileğiyle.

Türkiye'deki Gürcü Köyleri - 3

İberya ÖZKAN

Geçen sayılarda Adana, Amasya, Balıkesir ve Bolu'nun Gürcü köylerini tanıtmıştık. Bir önceki sayıda ise Artvin'i ileriki sayılarda yayımlayacağımızı bildirmiştik. Bu sayıyı ise Bursa ile sürdürürken daha önce belirttiklerimizi yinelemekte yarar görüyoruz:

Bu değerli çalışmanın *çveneburi*'de yayımı süresince, daha kesin ve net bir sonuca ulaşmayı hedeflediğimizden, siz okurlarımıza da önemli bazı görevler düşüyor:

1. Saptanan köyler ile ilgili bilgiler yanlış ya da eksik ise doğrusunu ve eksliğini,

2. Bazı köyler unutulmuş ya da yer almamışsa bu bilgileri,

3. Arkada oluşturduğumuz tabloya (yanda yaptığımız iki örneklemedeki gibi) okunaklı bir şekilde yazıp bize hemen gönderiniz.

4. Böylelikle, hep birlikte, bu araştırmadaki olası eksik ve yanlışları hem gidermiş olacağız, hem kesinleştirerek sonuçlandırmış olacağız, hem de tablodan da tahmin edebileceğiniz gibi, bizce gerekli olan asgari bilgiler ile genişleterek daha kapsamlı hale getireceğiz.

16 BURSA

Merkez ilçesi

Merkez Bucağı

ARABAYATAĞI
ODUNLUK
SULTANIYE

SÜLEYMANIYE (ELMAÇUKURU)

Gürsu Bucağı

ALAÇAM (TEŞVİKİYE)
BURHANIYE
KOZLUÖREN (1/5)

ORHANİYE

SAİTABAT

SAYFIYE (BAYDIN)

SOĞUKPINAR BUCAĞI

KARAIŞLAH

ÖRNEKLEMEDİR

Düzenleyenin Adı, SOYADI: _____

Adresi: _____

Telefon/Fax: _____

İli: _____

İLİ	BAĞLI BULUNDUĞU	İLÇESİ	BUCAĞI/ BELDESİ	ŞİMDİKİ (RESMİ)	KÖYÜN ADI		RESMİ OLMAYAN	YER	GÖÇ EDİLEN YIL	GÜRCÜ NÜFUS ORANI		
					ÖNCEKİ	SONRASI				4/4	3/4	1/2
BALIKESİR	TÜTÜNCÜ (AYVACIK)	GÖNEN		KOÇBAYIRI	SALHIYE (KAPLAMA)	GÜRCÜ AYVACIK	HEYRİYE	ARTVIN, MURGUL, ARHVA	1878	X	X	X
BURSA	INEGÖL			HAYRIYE		HEYRİYE	BATUM, MACAHELİ, ÇIKUNETİ, ÇHUTUNETİ	1878	X	X	X	X

Notlar: 1. GÜRCÜ NÜFUS ORANI'ndaki ifadeler genelleştirilmiş olup en yakın olan haneyi (X) ile işaretleyiniz.

2. GÖÇ EDİLEN YIL'a eğer "93 Harbi" sırasında göç edildi ise (1878) yazınız; eğer tam bilmiyor iseniz yaklaşık yılı belirtip (?) ile işaretleyiniz.

Şevardnadze'den Mesaj

“E. Şevardnadze Dayanışma ve Dostluk Vakfı (Türkiye)” I. Konferansı katılımcılarına, Vakıf Başkanı Emekli Hava Korgeneralı Sayın Alaettin Güven'e,

Değerli Dostlarım,

“Dayanışma ve Dostluk Vakfı” I. Konferansı'nın katılımcılarını selamlamaktan mutluluk duyuyorum, bu girişim ile Türkiye ve Gürcüstan arasında dostluk ve verimli işbirliğinin geliştirilmesine yönelik erdem yüklü niyetlerini teyit eden vakıf kurucularına derin saygılarımı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Vakıf tarafından atılan ilk adımların artık yalnız bizim halklarımızın dostluk ilişkilerine değil, aynı zamanda tüm insanlığın ortak değerlerine olan bağlılığımızın samimiyetinin ispata olması büyük bir mutluluk kaynağıdır.

Günümüzde halklar ve devletler arasındaki ilişkiler bu değerlerin temelinde gelişmektedir. İnsanların demokrasi ve hümanizmin hayatın her alanında yerleştirilmesi için gösterdikleri gayret bu göstergelerle ve özelliklerle yoğunlaşmaktadır. Türkiye'de de, Gürcüstan'da da bu gayretlerin geniş kitlelerin ve kamuoyunun desteğine mazhar olmaması mümkün değildir. Kaldı ki, bu büyük ideallerin gerçekleştirilmesine hizmeti şiar edinen fikir birliği içindeki insanların oluşturduğu kuruluşlar, böylece bir hedefe varmak için uğraş veren iki ülke yöneticilerinin girişimlerini desteklemektedirler.

Türkiye'de “Dostluk ve Dayanışma Vakfı”nın kurulması Gürcüstan'da, ülkeme saygı, onunla dostluk ve işbirliğinin pekiştirilmesi için varolan kararlılığın yeni bir göstergesi olarak algılandı ve kamuoyunda hoşnutluk yarattı. Vakfımızın faaliyetlerinin yalnız bizim ülkelerimizin yükselmesine değil, aynı zamanda bütün Kafkasya ve Karadeniz Havzası ülkeleri arasındaki işbirliğinin gelişmesine, bu bölgede barışın tesisine ve halklar arasında samimi bir dostluğun pekişmesine büyük katkıları olacağına yürekten inanıyorum.

Erdem yüklü bu faaliyetlerimizde içtenlikle başanlar, özel yaşamlarınızda mutluluk ve belirlediğiniz hedeflerin gerçekleşmesini diliyorum.

Eduard ŞEVARDNADZE
 Gürcüstan Cumhuriyeti
 Devlet Başkanı

სამართველ(ო) სპრეზიდენტო

ე. შევარდნაძის ფონდის „თანაფიქრობისა და მეგობრობის“ (ფურქვი) პირველი კონფერენციის მონაწილეებს,
 ფონდის პრეზიდენტს, ფურქვის აკადემიის თავმჯდომარეს
 ქარ-გენერალს ბატონ გუვენ ალაეთინს

ძვირფასო მეგობრებო!

მიხარული ვარ მოგესალმო „თანაფიქრობისა და მეგობრობის“ ფონდის პირველი კონფერენციის დელეგატებს, გამოხატო დიდი პატივისცემა და მადლიერება ფონდის დამფუძნებლებისადმი, რომლებმაც ამ წამარწყებთ და დადასტურეს ფურქვისა და საქართველოს შორის მეგობრობა და საქმიანი თანამშრომლობის გაღმავების კვილოპობილური სურვილი.

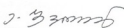
ფრთხვას სსსოპიონისა ის, რომ ფონდის პირველი ნაბიჯები უკვე მიწმობს არა მარტო ჩვენი ხალხების მეგობრობის პრინციპებისადმი, არამედ ზოგადასაკობრიო ღირებულებისადმი შექვენს რეგლდებას.

დღეს ხალხებსა და სახელმწიფოებს შორის უთირობოები სწორედ ამ ღირებულებებზე დამფუძნებთ ვითარდება, ამ ნიშან-თვისებებს იძენს ადამიანთა მისწრაფება დემოკრატიისა და ჰუმანიზმის დამკვიდრებისადმი ცხოვრების ყველა სფეროში. შედეგებელია ამ სწრაფვადა საზოგადოებრობის ფართო ფენების დიდი მხარდაჭერა არ პოვის ფურქვიმაც და საქართველოშიც. შიო უმეტეს მამონ, როცა ჩვენი ქვეყნების ხელმძღვანელთა ცდას ასული უკრისს გატარებისათვის მხარში უდგანან თანამოაზრეთა გაერთიანებები, რომელთა მიზნებია და უშუალო საქმიანობა ამ მაღალი იდელების ხორცშესხმას ემსახურება.

ფურქვი „თანაფიქრობისა და მეგობრობის“ ფონდის დაარსება საქართველოში აღიქვს როგორც ჩემი სამშობლის პატივისცემის, მასთან მეგობრობისა და თანამშრომლობის განმტკიცებისადმი მისწრაფების კიდევ ერთი გამოვლინება, რამაც საზოგადოებრობის კმაყოფილება გამოიწვია. ღმამაც ვარ დამწმუნებელი, რომ ამ ფონდის საქმიანობა უბოო წაადგება არა მარტო ჩვენი ქვეყნების წინსვლის, არამედ აკადემიისა და შავი ზღვის აუზის ქვეყნების თანამშრომლობის გაღმავებას, ამ რეგიონებში მშვიდობის დამყარების, ხალხთა გულწრფელი მეგობრობის განმტკიცების საშუალებას.

გულოადავ გისურვებ წარმატებებს შექვენს კვილოპობილურ საქმიანობაში, მუდმიოერებას პირად ცხოვრებაში, დასახლო მიზნების განხორციელებას.

პატივისცემა,

ე. შევარდნაძე

çveneburi Dergisine

Şota Çurkvadze uzun yıllardır ticaretle uğraşmaktadır. O, çocukluk yıllarından bu yana ticaret işlerine ilgi duyuyordu. Bugün Acara Özerk Cumhuriyeti Ticaret Bakanı olan Bay Şota'nın Türkiye'de birçok dostu ve arkadaşı vardır. Özellikle Bursa ile İnegöl ilçesinde. Bay Şota Türkiye-Gürcüstan ticaret ilişkileri alanında daha elverişli koşullar yaratılması için çaba harcamaktadır. Bu uğraşta Türkiyeli dostlarından destek alacağına inanıyor...

Şota Çurkvadze evli ve üç çocuk sahibidir... Bir de torunu vardır. Bay Şota, *çveneburi* dergisi aracılığı ile Türkiyeli Gürcüleri selamlamak istiyor. Türk halkı için de parlak, mutlu yıllar diliyor.

Şota Çurkvadze'nin kızı Madonna Çurkvadze şiir meraklısıdır... Madonna Batumi Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'ni bitirmiştir... Evli ve bir yaşında bir oğlu olan Madonna genç bir annedir. Madonna babası Şota ile birlikte *çveneburi* dergisine sevgi ve sempatiler gönderiyor. *çveneburi* okurlarını da aşağıdaki şiiriyle selamlıyor:

Mesafeler asla engel değildir
Göğsünde sıcak bir yürek taşıyorsun
Dokuz dağın ardından kurban olunsunlar
Kardeşleriniz, bacılarınız size...

Atalarımız tarihlerini
Kanla, gözyaşı ile yazıp bıraktılar
Dehşetle titreriz hatırladıkça
Acara'da sallanan beşiklerin acı öyküsünü...

Savurlu bizleri sağa sola kara yazgımız
Rüzgâr önünde kuru yapraklar gibi
Ama işte kaldırdık demir perdedeyi aradan
Açtık yeniden kardeşlik kapılarını...

Uzaklardaki mutlu yaşamınız
Burada bizlere huzur getirir
Aydınlık yıllarlar, sıcak gelecek
Uzun ömürler çveneburiler için...

çveneburi dergisi yöneticilerini güneşli Acara'da bekliyoruz. Gerçek birer konuksever olduğumuza inanmanızı istiyoruz...

Saygılarımızla...

Şota ve Madonna Çurkvadze
Çeviren: Hayri HAYRIOĞLU

çveneburi
KÜLTÜREL DERGİ

ABONE FORMU

ჩვენებური
კულტურული ჟურნალი

Derginize 199__ yılı için YILLIK ABONE olmak istiyorum.

Ad, SOYAD : _____

Tarih: ___ / ___ / 199__

Adres : _____

İmza

_____ İl: _____

İş telefon : _____

Ev telefon : _____

Fax : _____

- Yıllık abone bedelini yatırduğunuz daire belge (banka ödeme makbuzu/posta çeki) ile ABONE FORMU'nu aşağıdaki adresimize gönderiniz.
- Havale hesapları:
(TL.) Posta çeki hesap no: 1612040
(TL.) İş Bankası, İstanbul, Pangaltı Şubesi, No: 648953
(\$.) Garanti Bankası, İstanbul, Harbiye Şubesi, No: 9002537-0
- 1997 için YILLIK ABONE BEDELİ: 1.000.000.-TL'dir.

• Adres
Halaskargazi Caddesi
Riçvanoğlu Ap. No: 59
Kat: 6 Daire: 5 Harbiye
İSTANBUL
Tel: (0212) 231 08 04 - 233 56 82
Fax: (0212) 233 71 04

Lütfen fotokopi çekiniz.

Zuriko'nun Kuzusu

Lado MRELAŞVİLİ

Zuriko son dönemeceği dönene değin dönüp dönüp el salladı annesine. Bir daha, bir daha öpücükler gönderdi ona... Sonra da uzaklaşan katırların arkasından adımlarını hızlandırdı. Kucağında sevgili, minicik köpek yavrusu, Çomar ile.

Sizler Zuriko'yu henüz tanıyorsunuz çocuklar. Bakın size kısaca tanıtayım onu.

Zuriko, Kafkas eteklerinde küçük, şirin bir Gürcü köyünde yaşayan bir çoban ailenin altı yaşında minicik, biricik oğludur. Babası ve amcaları köylerinden epey uzakta bir devlet üretme çiftliğinin koyunculuk bölümünde çalışıyorlar. Arada bir atlaya binip köye iniyorlar, hem ev gereksinimlerini karşılıyorlar, hem de yaylada gerekli şeyleri alıp işlerinin başına dönüyorlar... Zuriko ise sürekli köyde, annesiyle birlikte kalıyor...

Zurikolar'ın birkaç baş koyunu vardır. Bir de şirin mi şirin kuzusu. Bu kuzu doğduğunda onu Zuriko'ya hediye etmişlerdi büyüklük. Akçakuzu takmıştı adını Zuriko onun. Akçakuzu'yu hiç kucağından indirmez, eliyle topladığı taze otlardan, yapraklardan tıkabasa yedirmeye çalışırdı ona... Akçakuzu büyüyüp Zuriko'nun kucağına sığmaz olunca babası:

– Zura, senin kuzunu da yaylaya götürüeyim. Orada arkadaşlarıyla daha mutlu olur, çabucak boy atar, demişti.

– Olur, diye yanıt vermişti Zuriko gönülsüz gönülsüz. Akçakuzu taa o zamandan bu yana yaylada yaşamaya başlamıştı.

Bir gün Zuriko'nun babası birkaç arkadaşıyla köye inmişti. Yine özel işlerini görüp katırlara yiyecek yükleyerek yola çıkacağı sırada Zuriko bacaklarına dolanarak yalvardı.

– Babacığım, Akçakuzu'mu çok özledim. Beni

de götür yaylaya ne olursun. Sonra geri dönerim komşu yaylacılarla, dedi.

Oğlunun yalvarmalarına dayanamayan baba:

– Haydi öyleyse anneni öp, izin al gidelim, çabuk davran ama, diyerek oğlunun dileğini kabul etti. Zuriko annesini öpüp izin aldıktan sonra hiç kucağından bırakmadığı Akçakuzu'nun özlemini gidermeye çalıştığı Çomar enişnisi de alarak kervanın arkasından koştu.

Zurikolar'ın köyü çukurluk bir alanda kuruluydu. Yaylalar ise çok yükseklerde idi. Atlar, katırlar yukarılara doğru tımandıkça köy küçülmüş, küçülmüş avuç içi kadar görünmeye başlamıştı. Yollar çok çetin, yöre ormanlıktı. Neredeyse ulu ağaçlardan güneş bile görünmez olmuştu.

O gün akşama değin at sırtında yol aldılar. Gün inip karanlık çökünce Zuriko'nun babası atının dizginini gerdirerek katırlara "Çüsss" dedikten sonra arkadaşlarına:

– Arkadaşlar! Yolumuz epey uzun. Hayvanlar da biz de yorulduk, acıktık. Şurada, suyun başında geceleyip dinlenelim. Karnımızı doyurup uykumuzu alalım. Sabah ola hayrola, diye öneride bulundu.

– Geceleyim! dediler ötekiler de. Atlardan indiler. Katırların sırtlarındaki yükleri de indirip çayırda dizdiler. Çaktıkların kazıklarına uzupuzun ipler bağlayarak bir uçlarını da hayvanların ön ayaklarına bağladılar, onları otlamaya bıraktılar. Kendileri de buz gibi pınarın başına oturup bir güzel karnlarını

doyurdular. Bu iş de bitince çullara çaputlara bürünüp uykuya yattılar.

Zuriko yorulmuştu. Hemen uyudu. Gözünü açtığında sabah olmuştu. Herkes kalkmış, atlarını donatmış, katırlara yük vurmaya çalışıyorlardı. Zura hızla yerinden fırladı. Pınarda elini yüzünü yıkayıp kendine geldi. İyice gözünü açınca yeni doğmuş güneşin altın gibi rengini bir o denli daha fark etti. Kervan yoluna koyulmuştu.

Bu civarda arazi daha değişmişti. Ormanlar seyrilmiş, kayalıklar arasında cüce ağaççıklar, yer yer çimenlikler görünmeye başlamıştı. Yollar daha bir kıvrılıp kâh kocaman bir kayanın ardına dolanıyor, kâh tepelere tımanıyor, kâh çukurlara, tünele girer gibi aşáğılara sarkıyordu. Dalgalı arazinin yüzeyinde yürüyen yaylacı kervanı uzaklardan turma sürüsünü andırıyordu. Bu yolculuk Zura'nın hoşuna gitmeye başlamıştı. At kişnemeleri ile katır çingirakları birbirine karışıkça öyle tatlı bir melodi meydana geliyordu ki sormayın. Tüm bunlar at üstündeki Zuriko'yu eğlendirmek, Zuriko'ya konser vermek içindi sanki...

– Baba! dedi Zuriko. Bu ağaçlar niçin böyle cüce kalmış acaba, Kuraktan mı?, diye sordu parmağıyla göstererek.

– Hayır oğlum. Tundra derler bu cins ağaçlara. Bunlar bu tür toprağı severler aslında. Fazla boy atmazlar diğerleri gibi... diye açıklama yaptı babası.

Bu sırada yakındaki yalçın bir kayanın tepesinde sanki tunçtan bir heykelişmiş gibi bir hayalet belirdi. Süvariler bakular. Memnun memnun gülümşediler hayaletle. Zuriko da baktı dikkatle. Bu bir keçi idi. Bashayağı bir keçi. İyi besili, iricene kızıl renkte bir keçi. Zuriko'nun babası usulca omuzundaki tüfeğı indirip keçiye doğrultmak istedi. Zuriko yalvardı.

– Vurma onu babacığım. Günah olur. Birileri yitmiştir. Yakalayıp sahibine verelim, dedi. Kurmaz kurnaz gülüştüler ötekiler bu söze. Keçi de kaşla göz arasında kayaların öte yüzüne dalıp kaybolmuştu. Rahatça nefes alıp tüfeğini tekrar omuzuna asan Zura'nın babası oğluna açıklama yaptı.

– O gördüğün yabankeçisiydi oğlum. Arçvi derler bu türe. Eti çok lezzetlidir, ama avlaması zordur. Çok kurnaz olur bu yabankeçileri. Kolay kolay faka basmazlar, dedi. Ardından ekledi:

– Bir keresinde tüfeksiz karşılaştım dağkeçisiyle. Hiç tınmadı beni. Sanki adam yokmuş gibi yakınında. Şimdi gördün işte, elimdeki tüfeğı nasıl tanyıp toz oldu ortarlardan?

Zuriko'nun yolculuğu işte böyle ilginç görüntülerle akşama değin sürdü o gün. Akşam karanlık bastığında varabildiler obalara.

Ertesi sabah olmuştu. Zura yüzlerce koyun memlesi ve çan sesleriyle gözlerini araladı. Koyunlar sağılmak için dönmüşlerdi ağıla. Zura heyecanlan-

dı, gecikmeden yatağından fırlayıp kalktı. Üstünü giyinip doğrucu ağıla daldı. Koyunlar uslu uslu, başlarını birbirinin sırtlarına koymuş geviş getiriyorlardı. Bir yandan da süt sağılcan çam tahtası kovalara şırl şırl süt sağıyorlardı. Zuriko yolculuğundaki at kişnemeleri ile çingirak seslerini anımsadı. İşte tahta kovalara çarpan süt ıplıkçıkları de zil seslerine karışınca bir çeşit müzik yayıyordu etrafı... Hoş ve eğlenceli şeydi bu.

Ama Zuriko'nun bu sesleri uzan boyulu dinlenmeye hiç vakti yoktu. O Akçakuzu'sunu görmek, tanımak istiyordu her şeyden önce. Acele koyun sürüsünün çevresinde şöyle bir dolaştı. Baktı, baktı. Bir türlü kuzusunu tanıyamadı. A-ha, tanımaz olmuştu şimdi o. Hepsı birbirine benziyordu, seçebilmek olanaksızdı artık. Zura üzüldü. Kalbi acı ile burkuldu. Dayanamadı. Çoban Gigo'ya yaklaşıarak:

– Gigo amca. Ne oldu benim kuzuma? Hangisi benim kuzum? Yoksa kurtlar filan mı parçaladı onu?, diye sordu gözleri yaşarak, ağlamaklı bir sesle.

– Senin kuzun burada değil ki. Kuzu grubundadır evlat. Bunlar sağmal koyundur. Kuzunu görebilmek için taa karlı yamaçlara uzanmak gerek, dedi Gigo amca. Bu yanıtı sevindi Zura. Kuzusu sağ olsundu da keşke, uzaklarda olsundu. Az düşündü. Yine keyfi kaçır gibi oldu Zuriko'nun. Yine sordu:

– Karlı yamaçlarda mı? Oralarda kuzum üşüdüp ölmez mi? Niçin daha ılık yerlerde otlatmıyorsunuz onu?

– Kuzu milleti serin yerleri sever Zura. Sıcaca dayanamazlar onlar. Kavrulurlar. Büyüyüp anaç olunca buraya getiririz. Onun da yavrusu olur o zaman sağarsın, dedi Gigo amca.

– Haydi gidelim öyleyse. Kuzumu göresim geldi. Çabuk gidelim, diye yalvardı Zura.

– Sabret evladım. Daha bir sıra işlerim var benim. Peynir kaplarından peynir çıkaracağız. Kurumalın için raflara dizeceğim. İşlerim bitince gideriz, dedi Gigo.

Süt sağma işi bitmiş, sürü yayılma açılmıştı. Kulübede kalan Zura ile Gigo birlikte pınardan su taşıyıp kaplardaki peynirleri duruladılar. Sonra da tahta raflara dizip kurumaya bıraktılar. Akşam yaklaşmıştı. Çobanlar değişik değişik kulübeye dönüp Gigo'nun yaptığı yemeklerden yeyip sürülerinin başına döndüler. Gigo amca ile Zura yolculuklarını sabaha erteleyip yataklara girdiler.

Zuriko uykuya daldıktan hemen sonra tatlı rüyalar görmeye başladı. Gördüğü şeyler: Gümüş renkli pınarlar, ırmaklar, zürmüt renkli çayırar, çimenler. Çimenlerde koşuşan, hoplayıp zıplayan, bazen de kafa kafaya verip şakacaktan dövüş yapan kuzular. İşte Zura'nın kuzusu. Hepsinden güzel. Hiç benzeri yok onun.

Sabah olmuştu. Zura gözünü açar açmaz sızlanmaya başladı.

- Ne zaman gidiyoruz Gigo amca? Sabrım kalmadı. Ben kuzumu görmek için gelmişim buraya, dedi.

- Peki yaramaz oğlan. Gidelim. Ama önce şu peynir kaplarını yıkamalyız, dedi Gigo amca.

Zura hevesle yine kovalara davrandı. Pınardan buzlu su taşıyıp amcasına yardım etti. Koca koca kapları tertemiz yıkayıp ağzı aşıya sıraladılar. Gigo amca duvarda asılı duran Kafkas kamasını indirip beline bağladı. Bir ucunu çengelgi değneği de eline alıp yürüdü.

- Haydi erkek. Çıkıyoruz yola, dedi Zura'ya.

Zura ile Gigo amca uzun uzun yol yürüdüler. Taa karlı tepelere yaklaştılar ama hâlâ varamamışlardı kuzu yaylasına. Zuriko'nun nefesi kesilmişti. Soluk almakta güçlük çekiyordu. Yorgun yorgun mırıldandı.

- Gigo amca, köyde her zaman daha uzun yol yürürdüm de bu denli yorulmazdım. Burada niçin yoruluyorum?

- Burası yayla oğlum. Hava yoğun değil burada. Onun için soluk almakta güçlük çeker insan, dedi Gigo.

- Buralarda yabani dağkeçisi bulunur mu?

- Yabankeçileri insanların pek ayak basmadığı yerlerde yaşarlar. Tenha yerleri yeğlerler onlar. Şu tepelerin ardında olabilirler, dedi Gigo.

Öğlen geceli epey olmuştu. İşte dağ eteklerine yaklaşmışlardı. Kar gibi beyaz kuzular görünmüşlerdi. Zura bu görünüm karşısında sevincinden havalara sıçradı. Adımlarını bir o denli sıklaştırdı koşarcasına yürümeye başladı.

- Ağır ol delikanlı. Köpekleri seni tanımaz, saldırlar, dikkat et, diye uyardı Gigo amca. Sürüye iyice yaklaşmışlardı. Üç dört irikiyim köpek gürler gibi havlayarak üzerlerine geldiler. Ama yaklaşp Gigo amca'yı tanıyınca öfkeleri sevince döndü. Maskaralaştılar. Kuyruk sallayıp Gigo'nun göğsüne ön ayaklarını dayadılar. Aynen sarılır gibi. İki insanın birbirini kucaklaması gibi hareketler yaptılar.

Kuzular Zuriko'nun rüyasında gördüğü gibiydiler aynen. Kimisi sonsuz taze çayırarda keyifli keyifli oturuyor, kimisi birbiriyle şakalaşıyordu.

Zura soluklanmadan, dinlenip dincelemeden kuzusunu tanımaya koyuldu.

- Bu mu acaba? Şu olsa gerek benim Akçakuzu'm. Evet evet işte. Boynundaki kayış halkadan belli. Onu ben takmışım kuzuma. Ohhh, ne kadar da büyümlü. Anası kadar olmuş neredeyse, diye müthiş konuştu Zura. Sonra da:

- Aaaa. Beni tanımadı galiba. Bakın bu maskaraya. Gel bana Zura'nım ben. Zuriko'n. Ellerini açıp yalvarmaya başladı kuzusuna. Ama kuzusu hiç oralı değildi. O uzaklaşıp arkadaşları arasına karışmak istiyordu. Çok üzülmişti Zuriko bu işe.

Gözleri yaşarır gibi, boğazına bir şeyler tikanır gibi olmuştu, konuşmakta güçlük çekiyordu.

- Niçin tanımadın beni? Niçin kaçyorsun benden?, diye yalvardı Akçakuzu'ya tekrar. Gigo amca dayanamadı. Oğlanın gönlünü almak istedi.

- Unutmuş seni Zura. Uzun süredir görmeyeli. Yadsıdı seni. Herkesin hayvanı öyle yapar. Üzülme tez alışır yine. Avucuna azıcık tuz al, yalat. Yaklaşır, alışır, tanır seni, dedi Gigo.

O gece Zuriko çok üzüntülü yatıp uyumaya çalıştı. Uyudu bir süre sonra, ama aradan ne kadar zaman geçti bilinmez, köpek havlamalarıyla birden sıçrayıp uyandı.

- Ne o Gigo amca? Ne oluyor dışarda?, diye merakla sordu.

- Yum gözlerini Zura. Ayı gelmiştir kuzu çalmaya. Köpekler onu kovmaya çalışıyorlardı, dedi Gigo.

İrkildi birden Zura. Ayı gelmişti kulübenin dışına. Ahh, ne kadar korkunçtu bu.

- Kaçmış mıdır acaba şimdi? diye sordu Zura.

- Kaçmıştır. Tabii tabii kaçmıştır şimdi. Ama yine gelebilir akılsız. Birkaç el silah atmak gerek arkasından, dedi Gigo amca. Sonra da tüfeğini alıp kulübenin kapısından dışarıya süzülüp yavaşça.

- Bak işte. Köpekleri taşıyor kocaoglan, dedi Gigo kafasını içeriye uzatarak.

- Ayı mı taşıyor köpekleri? diye hayretle sordu Zura.

- Evet ayı. Ayı deyip geçme çocuğum. En akıllı hayvanlardır o. Orman ayıları daha uysal olur. İnsandan sakınır onlar. Bozku ve mağara ayıları daha saldırgan olurlar. Her insanın üzerine üzerine giderler. Korkusuz olurlar onlar. Köpeklerle yaklaşamayınca iki ayağı üzerine insan gibi dikilip pençeleriyle taşlarlar onlar. Basbayağı adam gibi taş atarlar.

- Koyunları nasıl götürüyorlar bu ayılar?

- Onları ön pençeleriyle kavrayıp götürüyorlar. Ayları çok iri olursa iki ayağı üzerine dikilip bebek gibi kucaklarına alıyorlar aylarını. Öylece yürütüp gidiyorlar. Küçük kuzulan ise tek koltuklarını altına sıkıştırıp rahatça götürüyorlar. Bir ellerini de köpek şaklamakta kullanıyorlar. Ama tüfekten her zaman yarar, bu ayı milleti.

Bu sırada Gigo birkaç el silah sıktı. Belli ki kavalıkları ayısı öyle kolay kolay kaçacak cinsten değildi.

Az sonra köpek ulumalı denmiş, ortalık sessizliğe bürünmüştü. Zuriko yeniden tatlı düşler kurarak yavaşça yatağına uzandı.

- Büyüyünce en iyi çoban olacağım ben. Tüfeğin en yalcısı, köpeğin en yavuzu bende olacak. Akçakuzu'm o zaman yavruyayıp bana süt verecek. Düşleri arasında gözleri küçüldü. Yumuluverdi küçük Zuriko'nun...

Çeviren: Hayri HAYRİOĞLU

Lomi da Melia

ლომი და მელია

ლომი ძლიერ ავად გამხდარიყო და უძრავად იწვა თავის ბუნავში. მოდიოდნენ მის სანახავად სხვადასხვა მსევლები.

სელცარელი არავინ მოდიოდა ავადმყოფთან, მოჭქონდათ ხილი და ბოსტნეული, ხორცი და კაკალი...

ვევლა თავისი წესისამებრ ცდილობდა ავადმყოფის მოვლასა და გამზიარულებას.

თხუნელებმა ტუიდან ხის ნაფოტები მოიტანეს და ლომის ბუნავში ბუნარი აავისციეს.

მველმა სამხარეულოს მიაშურა და ისეთი დედალი მოუხარშა თავის ბატონს, რომ ნურწყვისგან სული ეხუთებოდა.

არც ბუთა ოჯახი დარჩენილან ვალში ბატონს, მათ ბალახისა და ბოსტნეულისაგან შინაური წამალი მოუძნადეს.

ტუის მომღერალთა გუნდმა ავადმყოფ ბატონს თავისი ოსტატობა უჩვენეს.

თავს ველებოდნენ და უვლიდნენ თავიანთ ბატონს. მხოლოდ მელია არსად ჩანდა და ვეველა კითხულობდა:

— ნეტავ სად არის დღეს მელია, რომ არ მოსულაო?

მველმა ვეველას გასაგონად თქვა:

— როცა საერთო მოღსენა და ქეიფია, მელა ხომ არანდროს არ დააკლდება და დღეს რაღად მოვა; იცის, რომ გამოსარჩენს ვერაფერს გამოვლისო. ლომმა ძალიან იწვინა მელიის ასეთი უუზრადლებობა.

მსევლები გვიან ღამით დაიშალნენ.

— შენ რატომ არ ინახულე ჩვენი ავადმყოფი ბატონი? — ჰკითხა თხუნელამ მელას.

ზასუნად მელამ განაწყენებული სტუმარი შინ შეიპატოცა და სუფრა გაუმართა.

შუა ქეიფში თხუნელამ მელას მკლის ნათქვამი გადასცა.

მელა გაჯაჟრდა:

— დამაცადოს, მე ვაუურებიანებ იმას სეირსო.

მეორე დღეს მსევლები ნადრეუვად გაემართნენ ლომის სანახავად.

ავადმყოფ ლომს ვეფხვიც ეწვია ოჯახითურთ.

სად იყო და სად არა, სხასხლესთან მელიაც მოცენცულდა, მდებლად დაუკრა თავი და საღამო მიუძღვნა.

ლომმა უსაუვედურა:

— სად იუაგი ამდენ ხანს, რატომ არ მინახეო?

— მელიამ თავი იმართლა:

— თქვენო დიდებულებო, როცა თქვენი ავადმყოფობის ამბავი გაუიგე, თავზარდაცემული გაუიქეცი, ექიმებს დაუკებდი, ვეელას ვთხოვდი შველას და რჩევას, ჩვენს დიდებულ მეფეს რა წამალი არგებს-მეთქი. მიჩიეს: მგელს ფეხი მოსტეხონ, კოჭი ამოართვან და ნადირთ მეფეს მიართვანო.

მივარდა ვეფხვი მგელს და მოსტეხა უკანა ფეხი. მგელს თქრიალით წამოუვიდა სისხლი, ფეხები სულ გაუწითლდა და მწარე ღმუილით მოშორდა მსუცებს. უკან მელია გამოედევნა და მიამხა:

წითელჩექმებიანო, საით მიბრმანდები? როდესაც სიტყვას ამბობ, დაფიქრდი და სხვას ორშოს ნუ უთხრო.

Sözlük

ლ ე ქ ს ი კ ო ნ ი

(LAZCA)	(MEGRELCE)	(GÜRCÜCE)	(TÜRKÇE)
ლაჭური	მეგრული	ქორთული	თურქული
ღ			
ბალე	ბალე	გარეთ, გარე	dış, dışarı
გამაჩაშს,	ვიმიჩანს	ჰყიდის	satıyor
გამაჩაღს			
გამიმერს	გიმულუ	გამოაქვს	çıkartıyor
განჭეღენ	ონარტუ	ენატრება	(onu)özlüyor, onu görecekği geliyor
			çalıyor
გელაჩაშს,	მოიგანს	უკრავს	
გელაჩაღს			
ვემთუმანნი	დიკობონი	დაღწართი, დაღმა	iniş
გეოგრაფია	გეოგრაფია	გეოგრაფია	coğrafya
გერმა-კორი	ორკორი	ტყის კაცი	orman ifritlerinden biri (erkek)
გეჰკაფულე	წინასიტყვაობა	წინასიტყვაობა	başlangıç, ön- söz
გვერდი	გვერდი	ნახევარი	yarım, yarı
გზა	გზა, შარა	გზა, შარა-გზა	yol
გმაბღენ	გითმოკენს	ეყრება, აცვება	üstüne dökülü- yor
გმარი, ჯარი,	ოქკოძალე	საკმელი	yiyecek, yemek
გმობხოზუნ	გეთხოზუ	მისდევს	(onu)kovalı- yor
გმოკიღამს,	მიკმაბუნუნს	კიღებს	asıyor
გმოკიღაღს			
გმოჩხუშს,	გმოჩხანს	აცხუნებს	(güneş)kaşıp kavuruyor
გმოჩხუღს			
გმოკეკამს	იქყანს	იწყებს	başlı yor
გმოკეკაღს			
გმულვა	ბუადალუ	დასავლეთი	batı, garp
გობი	ნისორი	გობი	tekne, hamur teknesi
გობრიწერი	გობრიწერი, ოკოსოფილი	დაფხრეწილი, დაგლეჯილი	yırılmış, param- parça olmuş
გოიშინამს	გიშინანს	გაიხსენებს, იხსენებს	hatırlıyor, hatı- rına getiriyor
გონღინერი	ღინაფილი	დაკარგული	kaybolmuş, vitmiş
გონღინოშს	ოღინუნანს	კარგავს	kaybediyor, yitiriyor
გონღუნუნ	ღინუნ(ნ)	იკარგება	kayboluyor, yitiyor

Gürcüce Maniler

დაბნეულა ფეტვის კაკალი,
 რა მოკრფეს წიწილის მეტი,
 შენს სიყვარულს, ჩემს სიყვარულს
 რა გაყრის სიკვდილის მეტი.

საყვარელო, ჭირიმეო,
 ერბო ჩიმიჭიმურეო,
 შენც ჭამე და მეც მაჭამე,
 შენი სულის ჭირიმეო.

ეო თუ მეო, შენი ჭირიმეო

ეო თუ მეო, შენი ჭირიმეო,
 სახლი კისერ თიკნებო,
 შენი სიძე ვიქნებო.
 ამოვწონე ერთი ოყა,
 მაკოცნიე თეთრი ლოყა.
 ამოვწონე ერთი ნუკი,
 მაკოცნიე თეთრი ბუკი.
 ეგერ გაღმა ნეკრის ფაცხა,
 ნეტაჲ ვიყო შენი რაცხა,
 პაწავ ციცავ, პერანგაო,
 შენ რომ წახვალ, მე რა ვქნაო.

* * *

გაღმა-გამოღმა უღესა
 ჩიტი უწყობდა ბუღესა,
 ბიჭო, უღვაში გვიწყე,
 წადი, აკოცე გოგოსა.

ჟოლი ჟვერი მოვკრიფე,
 ციციების სახარელი,
 დედაბრები თან ახლავენ,
 ადრე გასაქარეებლები,
 ლამაზებსაც ვენაცვალთ,
 წელში მოსაქანებლები.

ჩავდე თოფი ხალთაში,
 ავღვეთ, წვედეთ სხალთაში,
 ლამაზები ავარჩიოთ,
 გაუგორდეთ კალთაში.

წუხელი სიზმარში გნახე,
 წარბი მალლა აგეყარა,
 ფანჯარაზე მომდგარიყავ,
 ნაწნავი გადმოგეყარა.

დაბლა მინდვრის ბოლოსა
 გეჭა მიღვეს ოლოლსა,
 გოგოვ, ერთი მაკოცნიე,
 შავთვალწარბი ბოლოსა.

ხარბა ლელეს ხარი ვღენე,
 ყირმიზი და რქიანი,
 მე რომ გოგო დავაპირე,
 წელმალაღი, თმიანი.

გოგოვ, გოგოვ, კისკითა,
 აქ ჩამოდი, წყლის პირსა,
 წყალი მასვი კოკითა,
 გამაძღვევი კოცნითა.

შევიარე ტაბახმელა,
 სურდო-ხველამ დამახველა,
 გოგოვ, ერთი მაკოცნიე,
 მამაშენმა გამახელა.

გოგოს წარბი გამუქნია,
 წარბებ შუა ტიაღი,
 ვინც რომ გოგო მე არ მომღვეს,
 ჯუჯუხეთში გრიაღი.

გურიაში გადავედი,
 გამეგტანე ჰელეღი,
 რაცხა დეღამ შენ გავზარდა,
 უუყავდეს ხელეღი.

HABERLER

Laşa Kikaleişvili'ni Kaybettik

Türklerin, Gürcülerin ve çveneburilerin yakın dostu Laşa'yı kaybettik. Laşa, öğretim üyeliği, gazeteciliği, televizyonculuğu, yazarlığı ve son yıllarındaki tüccarlığının üstünde her şeyden önce iyi bir insan olarak hatırlanacaktır. Henüz 44 yaşındaydı, doçenti, baba idi, eşi, oğuldu ve her şeyden çok yurdunu seven bir partizandı. Tüm yaşamı boyunca Gürcü-Türk dostluğu daha iyi nasıl geliştirilir ve bu konuda daha neler yapılabilir düşüncesiyle çalışmalar yaptı. Laşa toprağın bol olsun.

Prof. Şuşana Putkaradze Türkiye'de

Çveneburilerin Gürcücesi adlı yayımladığı ilk kitabı için yıllarca Türkiye'de Gürcülerin kültürü ve dili üzerine çalışmalar yapan Şuşana Putkaradze, şimdi "Türkiyeli Gürcüler" üzerine ikinci kitabını hazırlıyor. Yaklaşık üç ay, başta İstanbul olmak üzere tüm Marmara Bölgesi'ndeki çveneburi yerleşim birimlerini dolaşan ve araştırma yapan Şuşana Hanım'a yeni kitabı için başarı ve tebrik dilekelerimizi iletiyoruz.

Gürcüce Dini Kitaplar Çıktı

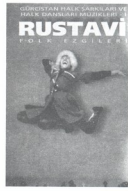
Gürcüstan'ın Acara Özerk Cumhuriyeti'nde yaşayan ve Müslüman olan Gürcülerle yönelik olarak hazırlanan, dini bilgiler içeren üç adet kitap basıldı.

Bir grup Gürcü tarafından, Türkiye'de hazırlanıp yayımlanan ve Gürcüce olan bu kitapların, Batum Müftülüğü'ne parasız dağıtılmak üzere

gönderildiği öğrenildi. Söz konusu üç kitabın dışında, iki kitabın daha önceden basılıp gönderildiği, bu arada, çocuklara yönelik olarak da beş adet Gürcüce dini kitabın hazırlıklarının sürdüğü de belirtildi.

Gürcü Müziğinin Yeni Kasetleri Çıktı

- "Kardeş Türküler" adlı kasette Türkiye'de mevcut değişik etnik grupların müziğinin yanı sıra Gürcüce ve Lazca şarkılar da bulunmaktadır.
- "Rustavi Folk Ezgileri" adlı kaset ve CD'de Gürcü halk dansları ve halk şarkıları müziği bulunmakta olup enstrümantaldır.

- "Zugaşı Berepe" adlı kaset ise tamamen Türkiye'de Lazların şarkılarını folk-rock şeklinde dinleyicilere sunmaktadır.

Katolik Gürcü Grubu Geldi

Gürcüstan'ın Tbilisi, Kutaisi, Ahaltsihe, Batumi ve diğer kentlerinden bir araya gelen 42 kişilik Gürcü Katolik grubu Paris'e giderken İstanbul'da tarihi yerleri ziyaret ettiler. Papa II. J. Paul'un katılmıyacağı Paris'te düzenlenen Dünya Gençlik Günü'ne katılan grup Vatikan'ı da ziyaret ettikten sonra dönüşte de İstanbul'u ziyaret ederek Gürcüstan'a döndüler.

çveneburi, Pridon Halvaşı ile Söyleşi Yaptı

Değerli yazar, ozan, devlet adamı, politikacı ve şimdi de milletvekili olan Pridon Halvaşı ve

yine milletvekili olan Cemal Açıaşvili, 15 Temmuz 1997'de TOBAV lokalinde söyleşiye katıldılar. Dergimiz tarafından düzenlenen bu söyleşide Türkiye ve Türk ulusunun yakın dostları olan her iki konuşmacı, Türk ve Gürcü halklarının iyi komşuluk ilişkilerini sık sık dile getirdiler.

Türkiye Yazarlar Sendikası'ndan, Genel Sekreter Emin Karaca ve Yönetim Kurulu Üyeleri Zeynep Aliye ile Cezmi Ersöz, *Macabel* dergisi yetkilileri *Mamuli* dergisi sahibi, genel yayın yönetmeni ve editörü ile Türkiyeli Gürcülerden çok miktarda izleyicinin katıldığı söyleşide Gürcü ve Türk edebiyatı üzerine değişik yorumlar ve konuşmalar yapıldı.

Düzenlediğimiz bu söyleşi ile ilgili ayrıntılı haber ve bilgiyi *Mamuli* dergisinin üçüncü sayısında sayfa 11-12'de bulabilirsiniz.

"Mamuli Günleri", Şiir Akşamı

Mamuli dergisinin düzenlediği, "Şiir Akşamı" adı verilen toplantı, 15.08.1997'de, İstanbul'da, başanlı bir şekilde gerçekleştirildi. Katılımın yüksek olduğu, oldukça sıcak ve samimi bir ortamda geçen akşamda, genç yetenek Eka Bakradze, konuk şair olarak bulunuyordu. Derginin genel yayın yönetmeni ve editörü Fahrettin Çiloğlu'nun yönettiği ve de çevirmenlik yaptığı toplantının ana teması, konuk şairin sanatsal yaşamı, bizzat okuduğu birbirinden güzel şiirleri, çevirileri ve söyleşiden oluşuyordu.

Yeni Müzik Kasetleri Hazırlanıyor

Türkiye'de mevcut Gürcü müziği üzerinde yapılan araştırmalar sonucu aşağıdaki yeni yöresel müzik kültürünü yansıtan kasetlerin hazırlıkları bitmiş olup satışa sunulacaktır. Çok yakında çıkacak olan kasetler:

- ARTVİN YÖRESİNDEN ÖZGÜN TÜRKÜLER/Bayar ŞAHİN (Kondaridze)
- AKORDEON/ARTVİN'DEN DANSLAR/Mustafa UZUN (Gamişidze)
- GARMON İLE GÜRCÜ DANSLARI/Eşref ŞENTÜRK (Kirkitadze)-Nugzar PARTENADZE

Tamaz Çiladze Cumhuriyet Kitap'ta

Çağdaş Gürcü ozanı ve daha önce dergimizin konuğu olarak söyleşide bulunduğumuz Tamaz Çiladze'nin 12 tanesi 14.08.1997 tarihli *Cumhuriyet* Gazetesi Kitap Eki'nde yayımlandı. Fahrettin Çiloğlu ve Hasan Çelik tarafından çevrilen bu şiirler Cevat Çapan'ın "Şiir Atlası" sayfasına konuk oldu.

Acara Cumhurbaşkanı İstanbul'da

Rahatsızlığı nedeniyle İstanbul'a gelen Acara Özerk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sn. Aslan Abaşidze başanlı bir ameliyat geçirerek sağlığına kavuştu. Ağustos 1997'de Koşuyolu Kalp Hastanesi'nde dergimiz yazarlarından Sn. Doç. Dr. İsmet Dindar ve ekibi tarafından ameliyat edilen Abaşidze, Başbakan Mesut Yılmaz'ın yanı sıra bakanlar, milletvekilleri, önemli bürokratlar, işadamları ve Türkiyeli Gürcülerin ziyaret akınına uğradı. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel birçok kez telefonla arayarak "geçmiş olsun dileklerini" ilettili.

MAMULİ Dergisi Üçüncü Sayısı Çıktı

İçindekiler: Şota Rustaveli ve Kaplan Postlu Şövalye; Gürcü edebiyatından Şiirler; Gürcü edebiyatından portreler: Vaja Pşavela; Erinde sonunda dünya kardeşliği; Yakın geçmişte Gürcüstan-Türkiye ilişkileri; Evliya Çelebi Seyahatnamesi'nde Karadeniz kıyıları ve Kafkasya; Bir söylence; Biraz etik, biraz da insaflı; Sakartvelo izlenimleri; Gürcüstan ve Tiflis; Gürcü sofrasında kadın kraliçedir; Laşa Kikaleişvili; Kafkasya Yazıları çıktı; çveneburi'nin yeni sayıları yayımlandı; Gürcüstan Tarihi; Kısa kısa.

ya; Bir söylence; Biraz etik, biraz da insaflı; Sakartvelo izlenimleri; Gürcüstan ve Tiflis; Gürcü sofrasında kadın kraliçedir; Laşa Kikaleişvili; Kafkasya Yazıları çıktı; çveneburi'nin yeni sayıları yayımlandı; Gürcüstan Tarihi; Kısa kısa.

KAFKASYA YAZILARI İkinci Sayısı Çıktı

İçindekiler: About Kafkasya Yazıları; Kafkasya Yazılarında; "Kimlik", "Azınlık", "Öteki"; Düzenli Dünya; Yeni Felaketlerden Kaçınmanın Yolları; Azınlık mı Dediniz; Öğretmen Çocukların Dilini Konuşuyor mu; Türkiye'deki Kuzey Kafkasyalılar; Kafkasya Hakkında Yasaklı Yayınlar; Kendi Kaleminden: Nalçık Kentinin Dünü, Bugünü, Yarını; Çerkeslerin Dramı; İsgal, Soykırım, Sürgün; Çılgınlam; Çeçen Yazı Dili ve Edebiyatı; Çeçen Kurdu; Çeçenler ve Komşuları; Gürcüstan Tarihi; Yaşlı Gürcü İçin Ağıt; Laz Halk İnançında; Germakoçi; Didi Nana; Hüriyyet; Bir Kafkas Dili Übihiç; Çingeneler/Çingene Gecesi; Makedonya; Lazlar ve Lazca Bibliyografi; Ala Kısırgını; Eleştiri; Yargılama Değil Anlama İnceliğidir; Kısa Değimmeler Kısa Haberler; Kafkasya İle İlgili Kitap; Dergi, Kaset.

tinin Dünü, Bugünü, Yarını; Çerkeslerin Dramı; İsgal, Soykırım, Sürgün; Çılgınlam; Çeçen Yazı Dili ve Edebiyatı; Çeçen Kurdu; Çeçenler ve Komşuları; Gürcüstan Tarihi; Yaşlı Gürcü İçin Ağıt; Laz Halk İnançında; Germakoçi; Didi Nana; Hüriyyet; Bir Kafkas Dili Übihiç; Çingeneler/Çingene Gecesi; Makedonya; Lazlar ve Lazca Bibliyografi; Ala Kısırgını; Eleştiri; Yargılama Değil Anlama İnceliğidir; Kısa Değimmeler Kısa Haberler; Kafkasya İle İlgili Kitap; Dergi, Kaset.

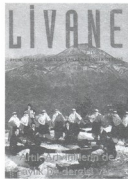
MACAHEL Dergisi Dördüncü Sayısı Çıktı

İçindekiler: Macahel'in Yanlıları İçin; Gündem: Tema Vakfıyla Görüşmeler Yapıldı; Macahel'de Bir Hafta; Dağların Buyruğu; Macahel Vadisinde Bulunan Kolh Bronz Baltası; Artvin Yöresi Halk Oyunları; Köyüme Dügün Var; Tartışma: Yerel

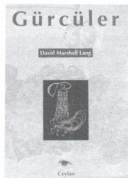
Kültür Nasıl Değerlendirilmeli; Arıcılık Teknikleri; Haberler; Okur Mektupları.

LİVANE Dergisi Çıktı

İçindekiler: Dergiden; Artvin'in Tarihi; 7 Mart: Kurtuluş Günü; Artvinliler Hizmet Vakfı; Evrenselden Yerele; Sanat-Siyaset-Devlet; Çoruh Havzası Su Kaynakları; Halk Deyimleri Türkçülerimiz; İstanbul'daki Artvinspor; Karikatür; Bulmaca; Fotoğraflı İsim Adresler.

GÜRCÜLER Kitabı Çıktı

Antropolojik açıdan Gürcüler, Svanlar ve Megrel-Lazlarla birlikte "Pontozagros" diye adlandırılan grupta yer alırlar ve paleo-Kafkas halkları ailesi içinde ortada bir konum işgal ederler. Çağdaş Gürcüler Debets'e göre geçen iki bin yıl için fiziki görünüşleri büyük değişimler geçirmiş olmasına rağmen, büyük

ölçüde brakisefal veya hiperbrakisefaldır. Çoğu Gürcü güzel, açık ve renkli ten karşısına sahip ve sarışınlar bulunmasına rağmen çoğunlukla siyah saçlıdır. Çoğu ela gözlü, yüzde otuz kadarı da mavi veya gri gözlüdür. Gürcüler yapısal olarak genellikle ortalamadan uzun, iri yapılı, atletik ve güçlüdürler. Kartli ve Kaheti doğu eyaletlerindeki insanlar çengel burunlu, yüksek ve geniş alna sahipken, Batı Gürcüstan'da düz ince burun daha çok görülür, buradaki fizyonomi Güney İtalya ve Yunanistan'dakileri andıran Akdeniz yüz biçimine benzer. Gürcüler, üçüncü bin yılın Hint-Avrupa sızması unsurlarının karışmasına ve bunu izleyen dönemlerde İskitlerin ve Kimmerlerin istilaları, Miletoslu Yunanlı sakinlerin ve daha sonra da Arap, Moğol, Türk ve İranlı işgalcilerin yarattığı dalgalara rağmen, Kafkas bölgesinin ve hemen güneydoğusunun bitişindeki yerli sakinlerinin devamı olarak değerlendirilebilir. Gürcü ulusunun toplum yaşamının kökleri Hitit, Urartu ve Asur dönemlerinde bulunmaktadır; bu kaybolmuş uygarlıkların aksine Gürcüstan günümüze kadar sağlam bir biçimde ayakta kalmayı başarmıştır.

BASINDAN

Türkcell, Geocell'i Hizmete Soktu

Türkcell, Geocell'i 15.03.1997 tarihinde devreye soktu. Yedi adet baz istasyonu ile Tbilisi şehir içi ve Rustavi kentini kapsama alan Geocell, yeni kuracağı baz istasyonları ile kısa sürede Batum, Poti, Kutaisi ve Gori kentlerini de kapsama alanına alacaktır.

(Türkcell, Haberler, Sayı 15/1997)

Gürcüstan'a İşadamı ve Bürokrat Çıkarılması

Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri tarafından düzenlenen iş gezisi ile Türkiye'den kalabalık bir işadamı, politikacı ve bürokrat grubu Tbilisi'ye gitti.

(Dünya, 10.06.1997)

Hopa Limanı Demiryoluyla Batum'a Bağlanacak

Özelleştirme ile Hopa Limanı'nı devralan Park Holding yöneticisi, Hopa Limanı'nı 38 km demiryolu ile Batum'a bağlayacağını bildirdi.

(Dünya, 13.06.1997)

Rustavi'nin Türkiye Turnesi Tamamlandı

Dünyanın tanınmış dans ve halk şarkıları topluluğu Rustavi, 12.06.1997 ile 21.07.1997 tarihleri arasındaki 40 günlük Türkiye turnesini tamamlayarak Gürcüstan'a döndü. Turne süresince İstanbul'da çeşitli salonlarda, ayrıca Antalya, Ankara, İnegöl, İzmir, Yalova ve Bodrum'da yapıtları gösterilerle halkı büyülediler.

Ayrıca, Cemre Organizasyon tarafından Rustavi Grubu'nun çaldığı müzik parçalarından oluşan CD ve kasetler piyasaya çıkarıldı.

(Hürriyet, 13.06.1997 - Radikal, 24.06.1997)

Gürcüstan'dan Çevreye Olumlu Cevap

Şevardnadze ülke topraklarının % 20'sini (1,4 milyon hektar) koruma altına alacağını bildirdi.

(Yeni Ufuk, 18/06/1997)

Burun Farkıyla Şampiyon

Rize Valiliği'nce iptal edilmesine karşın özel bir yerel televizyon tarafından yapılan "1. Uluslararası En Güzel Burun Yarışması" sonuçları belli oldu. Burun uzunluğuna, yandan görünüşüne, Karadeniz görünüşüne uygunluğuna, yüz estetiğine ve Karadeniz standartlarına göre değerlendirildi.

me yapılan yarışmada Merabi Abulaçi adlı bir Gürcü bronz madalya aldı.

(Sabah, 29.06.1997)

Gürcüstan ile Hava Anlaşması

30 Temmuz 1992 tarihinde Tbilisi'de imzalanan Türkiye-Gürcüstan Hava Anlaşması Bakanlar Kurulu tarafından onaylanarak yürürlüğe girdi.

(Radikal, 29.06.1997)

Kafkas Yatırım Bankası Kuruluyor

Paris kökenli Suudi yatırımı olan 100 milyon dolarlık Kafkas Yatırım Bankası kuruluyor. Banka; Çeçenya, Güney Rusya, Azerbaycan ve Gürcüstan'daki yatırımları finanse edecek.

(The Wall Street Journal Europe, 01.07.1997)

Fransa ve Avrupa Kafkas Merkezi

Paris'te "Fransa ve Avrupa Kafkas Merkezi" kuruldu. Merkezin amacı Kafkas halklarının tarih, kültür ve gelenekleri hakkında tanıtım yapmaktır.

(Cumburiyet 01.07.1997)

Sohumi'yi Ziyaret

Gürcüstan Parlamento Başkanı Z. Jvania, Gürcüstan Moskova Büyükelçisi V. Lortkipanidze ve Rusya Güvenlik Konseyi G. Sekreter Yardımcısı Berezovski, Sohum'iye gittiler. Kapalı kapılar ardında yapılan görüşmelerde Abhazya sorununun çözümü tartışıldı. Çözümün, 250.000 göçmenin evlerine dönüşmesi ve Gürcüstan'ın toprak bütünlüğünün korunması konularında olacağı vurgulandı.

(The Georgian Times, 04.07.1997)

Kura'da Hayal Kura Kura...

Beş kat balkonlu, duvarları ince işlemeli Tbilisi Operası'ndayız. Opera binasının dış görünüşünün görkemi parlamento ile yarışıyor.

Programın adı, "Sanat Ustaları Konseri"... Gürcü gençler, birkaç on metrelik salonda bizi, Kafkaslar'ın doruklarına çıkarıp, platolarında ata bindirdiler, nehirler boyu yürüttüler... (M. Balbay-"Gündem" adlı makale bölümünden alınmıştır.)

(Cumburiyet, 16.07.1997)

"Helikopter" Gürcüstan'da

Tuncer Cücenoglu'nun piyesi "Helikopter" Gürcüstan'da Rustavi kentinde önumüzdeki sezon sahneye konuluyor. Lia Çlaidze tarafından Gürcüceye çevrilen bu yapıt için Lia Çlaidze şöyle diyor: "Oyunun bir özelliği de Gürcüstan'la hemen örtüşebilmesi, zira dünyanın her yerinde politikacılar ayırdır ve Gürcüstan'da da bu gelenek bozulmuyor."

(Sabah, 17.07.1997 - Dünya, 18.07.1997)

Gürcüstan-Yunanistan

Askeri İşbirliği

Gürcüstan ile Yunanistan arasında askeri işbirliği anlaşması imzalandı. Anlaşma ile Gürcüstan Silahlı Kuvvetleri'nin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. (Dünya, Radikal, 18.07.1997)

Demirel, Tamraz-Çiller İlişkisinin

Peşinde

CIA bağlantılı, Ermeni asıllı Amerikan işadamı Tamraz'ın ilişkileri izleniyor. Tamraz, Azerbaycan darbesi öncesinde Çiller ile görüşmüştü. Clinton'a büyük bağışlar yapan Tamraz, Gürcüstan'da kısa süre tutuklu kaldı. S. Demirel, E. Şevardnadze'den Tamraz hakkında bilgi istedi. (Aydınlık, 20.07.1997)

BM Gürcüstan Barış Görüşmelerinde

Rusya'nın önderliğinde gerçekleştirilen ve 250.000 Gürcü'nün Abhazyaya bölgesinden atılması ile sonuçlanan 1993 yılı savaşından sonra yapılan Gürcü-Abhaz ayrılıkçıları ile görüşmelere Cenevre'de başlandı. Görüşmelere Rusya, Fransa, Almanya, Britanya ve ABD gözlemci sıfatı ile katılıyor. (Financial Times, 21.07.1997)

Şevardnadze ABD ve BM'de

ABD'yi ziyaret etmekte olan Şevardnadze, Clinton ile yaptığı görüşmede Hazar petrolerinin Gürcüstan'dan geçirilerek taşınmasının en uygun yol olduğunu bir kez daha vurguladı. Ayrıca BM'de görüşme yapan lider, Abhazyaya'daki 3.000 kişilik Rus Barış Gücü'nün yerini BM Barış Gücü'nün almasının daha akılcı olacağını bildirdi. Şevardnadze, Rusya'nın Çeçenya ve diğer sorunlarla yeterince yorulduğunu ve bu nedenle Abhazyaya'daki barış gücünün değiştirilmesi gerektiğini bildirdi. (Financial Times, 21.07.1997)

Amerika'nın Yeni İpek Yolundaki

Hayati Çıkarı

Gürcüstan'ın konumu, gerek Karadeniz kıyısında limanları oluşu ve gerekse Avrasya kavşağında yer alışı dolayısı ile çok önemlidir. Gürcüstan, Hazar petrolerinin sanayileşmiş dünya ülkelerine taşınması için vazgeçilmez bir konumdadır. Bu nedenle Gürcüstan'ın güvenliği ABD ve Avrupa güvenliği için çok önemlidir. (The New York Times, 21.07.1997)

YÖK'e Diploma Davası

Gürcüstan ile Türkiye arasında imzalanan kültürel anlaşmaya rağmen YÖK tarafından tanınması bazı Gürcü üniversitelerinin diplomalardan tanınmaması bazı öğrencileri çileden çıkardı ve bu üniversitelerden mezun olanların bir kısmı YÖK'ü mahkemeye verdiler. (Yeni Yüzyıl, 23.07.1997)

İdam Mahkûmlarının

Hayatları Bağışlandı

Geçen yıldan beri misafir üye olduğu Avrupa Konseyi'ne daha da yakınlaşmak isteyen Gürcüstan'da 54 idam mahkûmunun cezası 20 yıl hapse çevrildi. Anayasa'nın 73'üncü maddesindeki yetkisini kullanan Şevardnadze iki yıldır Gürcüstan'da idamları onaylamıyordu. (Turkish Daily News, 26.07.1997)

Abhazyaya'da Ateşkes Devam:

Gürcüstan ve ayrılıkçı Abhazyaya bölgesi yetkilileri arasında Cenevre kentinde yapılan görüşmelerde taraflar birbirlerine karşı güç kullanmayacaklarını teyit ettiler. (Radikal, 27.07.1997)

Din Sımsarları Gürcüstan'da

Sosyalizmin çökmesi ile oluşan inanç boşluğu din sımsarları dolduruyor.

Bu boşluğu dolduranlar arasında Protestan, Katolik ve Müslüman misyonerler de bulunuyor. Bazı yabancı hükümetler de bu olayın içinde. İran, söz konusu bölgeye dini içerikli televizyon programları yayınlarken, Türkiye de camilerin inşası için para desteğinde bulunuyor. Yardımlar arttıkça, bütün bu misyonerlik politikalarının bazen entrikalarla dolu olduğu ortaya çıkıyor. (Milliyet Gazetesi Eki: "The Wall Street Journal" Türkçe Çevirisi - 28.07.1997)

Rusya'dan Eski Cumhuriyetlere Uyarı

Rusya, eski Sovyet Cumhuriyetlerinden Gürcüstan, Kazakistan, Ukrayna, Belarus, Letonya ve Litvanya'yı uyarak elektrik borçlarını ödemedikleri takdirde elektrikerlerinin kesileceği uyarısını yaptı. (Dünya, 06.08.1997)

Kafkaslar Yeniden Karışıyor

Gürcüstan ile Abhaz ayrılıkçıları arasındaki ateşkes anlaşmasının süresi 31 Temmuz'da doldu. Ateşkes, Rus birliklerinin gözetiminde uygulanıyordu. Anlaşma yenilenmediği için Rus birliklerinin yetkisi de dolmuş oldu. (Aydınlık, 10.08.1997)

Tbilisi'den BDT'ye Rest

Gürcüstan'ın ayrılıkçı bölgesi Abhazya'da konuşlandırılan Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) askerlerinin görev süresi Eylül'deki BDT zirvesine kadar uzatıldı. Ancak bu, Rusya karşıtı olan ulusal muhalefeti harekete geçirdi. Parlamento olağanüstü oturuma çağrıldı. Rusya karşıtları, Gürcüstan'ın BDT'den çıkmasını istiyorlar.

(Cumburiyet, 11.08.1997)

Abhazya'da Barışa Doğru

Gürcüstan'ın başkenti Tbilisi'de yapılan görüşmelere Cumhurbaşkanı Şevardnadze, ayrılıkçı Abhazya bölgesi lideri Ardzinba ve Rusya Dışişleri Bakanı Primakov katıldı. Gürcüstan yönetimi, ayrılıkçı Abhaz bölgesine Gürcüstan sınırları içinde özerklik tanımayı kabul edebileceğini bildirdi. Rusya önderliğinde beş yıl önce başlatılan Abhazya sorunu, yine Rusya önderliğinde çözüme kavuşturuluyor. Beş yıl aradan sonra ilk kez Tbilisi'ye gelen Ardzinba, Şevardnadze ile yaptığı görüşmeden sonra sorunu barışçı yollarla çözeceklerini bildirdi. Şevardnadze ise "Temel sorunlar hakkında anlaşmaya varıldı. Ancak bazı ayrıntılar sürüyor. Yine de doğrudan temasın, bu sorunun da çözülmesini sağlayacağına umuyoruz," dedi.

(Türkiye-Sabah-Radikal-Dünya ve Cumburiyet, 16.08.1997)

Gürcü-Abhaz Zirvesi Moskova'ya Yaradı

Gürcü-Abhaz çatışmalarının başlamasının beşinci yıldönümünde 14-15 Ağustos'ta, Gürcü ve Abhaz liderler Eduard Şevardnadze ve Vladislav Ardzinba arasında görüşmeler düzenlendi. Ardzinba'nın 6 yıllık bir aradan sonra Tbilisi'ye gitmesi ve yakın zamana kadar birbirlerine düşman gözüyle bakan iki liderin masa başına oturması, Rusya Dışişleri Bakanı Yevgeniy Primakov'un çabaları sonucu mümkün oldu. ABD, çeşitli Avrupa ülkeleri ve Türkiye ile temaslandığında, Abhazya konusunda beklediği desteği bulamayan Şevardnadze, yüzünü tekrar Rusya'ya dönmek zorunda kaldı. Ardzinba ise Gürcülerle ancak Rusya yardımıyla görüşebileceklerini zaten açıkça belirtiyordu. Gürcü-Abhaz zirvesi kesin bir sonuç vermesede de tarafların psikolojik engeli aşmaları ve ikili görüşme sürecini başlatmaları açısından önemlidir. Sonuç belgesinde, bundan böyle sorunların yalnız barışçı yöntemlerle çözülmeye çalışılacağı ve kan dökülmeye-

ceği vurgulandı. Böylece kesin barış sağlanamasa da savaş haline son verilmiş oldu.

Her iki lider de görüşmelerinde Rusya'nın oynadığı olumlu role işaret ederek Moskova'ya teşekkür etti. Bu başarılı arabuluculuğuyla Kremlin, Kafkasya'da önemli bir puan almış oldu. Şimdi Gürcülerle Abhazların enerjisi, ulaşım, iletişim ve savaş göçmenlerinin memleketlerine dönmesi konularında ikili temasları güçlendirilmesi bekleniyor.

Temel sorun ise ortada duruyor: Gürcüstan, Abhazya'ya geniş yetkiler tanımayı vaat ederek onun özerk bir cumhuriyet olarak kendi sınırları içinde kalmasını isterken, Abhazya bağımsızlıkta asla vazgeçmeyeceğini kaydediyor. Bu konuda Kremlin'in yeni uzlaşma girişimleri hazırladığı ve yakında Moskova'da Yeltsin-Ardzinba zirvesi yapılması için çalışmaların sürdüğü bildiriliyor.

(Cumburiyet, 18.08.1997)

ABD'ye Kafkasya Uyarısı

Yeltsin, Rusya Güvenlik Konseyi'nde yaptığı konuşmada, ülkesinin Kafkasya'da etkisi azalırken ABD etkisinin arttığını dikkat çekerek bu durumun yeni gerginliklere yol açacağını söyledi.

(Cumburiyet, 21.08.1997)

Türkiye-Gürcüstan Anlaşması

Türkiye ile Gürcüstan arasında Hukuki, Ticari ve Cezaî Konularda Adil Yardımlaşma Anlaşması Bakanlar Kurulu'na onaylandı. Resmi Gazete'de yayımlanan anlaşma uyarınca, akit taraflar, ülkelerinde bulunan ve haklarında hazırlık soruşturması ya da son soruşturma yapılması ya da bir mahkûmiyet kararının infazı amacıyla diğer tarafça aranan kişileri karşılıklı olarak teslim edecek.

(Dünya, 25.08.1997)

Şişe Cam Gürcüstan'da

Şişe Cam, Gürcüstan'ın Ksani Şişe Cam Fabrikası'nın % 71'lik hissesini Avrupa Kalkınma Bankası ile birlikte satın aldı. Gürcüstan yılda 300 milyon litre şarap ve konyak üretiyor, ayrıca 1 milyon kavanoz kullanıyor.

Ksani Şişe Cam Fabrikası'nda yeni ortaklar 20 milyon dolarlık yatırım yapacaklar ve tam kapasite çalışmaya ulaşılacak.

(Dünya, 26.08.1997 - Yeniyüzyıl, 27.08.1997)

Karadeniz'de Önemli Gün

Rusya'nın sert tepkisini çeken Deniz Meltemi-97 tatbikatı Türk gemilerinin de katılımıyla bugün Kırım açıklarında başlıyor. Tatbikata Gürcüstan,

ABD, Bulgaristan, Romanya, Ukrayna ve Türkiye katılıyor.

(*Milliyet*, 25.08.1997 - *Türkiye*, 27.08.1997)

Karadeniz'e Önem

BM, Dünya Bankası ve AB'nin de desteklediği ve Gürcüstan ile Türkiye dahil tüm Karadeniz ülkelerinin katıldığı seminer Romanya'da yapıldı. Toplantıda Karadeniz'i kırlentem iki temel nedenin, akarsuların getirdiği katı maddeler ile atıksuların artılmaksızın denize verilmesi olduğu vurgulandı.

(*Yeniüçyüzyıl*, 27.08.1997)

Sizi Çatlatacağuz

31. 08. 1997 *Gazete Pazar* Eki Joker 8 sayfanın tümünü Karadeniz'de yaşayan etnik kökenli halklara ayırmış bulunmaktadır. Yazıda Karadeniz'de mevcut toplam 2,5 milyon Gürcü ile ilgili dil, kültür, gelenek ve görenekler anlatılmaktadır.

(*Gazete Pazar*, 31.08.1997)

Borova Yapı Gürcüstan'da Ofis Açtı

Yurtdışında yeniden yapılanma içinde olan Türkiye devletlerinde birçok ihaleye giren Borova Yapı, bu pazardan oldukça umutlu. Gürcüstan ve Azerbaycan'da girdikleri ihalelerden büyük beklentileri olduğunu söyleyen Borova Yapı Yönetim Kurulu Başkanı Ersin Bortçen, "Gürcüstan projesi bizim için yeni bir atılım," dedi. 9,3 milyon dolarlık Gürcüstan Supsa terminal ihalesinin 1998 Mayıs sonunda tamamlanacağını belirten Bortçen, "Gürcüstan'daki petrol terminalinin başlangıç ihalesini kazandık. Bu daha devam edecek bir iş. Orada 150 milyon dolarlık bir yatırım var. Bir defa ihaleyi kazandıktan sonra, şansımız arttığı için devamı olan ihaleleri almak daha kolay. Beklentimiz olduğu için orada ofis açtık.

(*Radikal*, 01.09.1997)

Çeçen Lider Gürcüstan'da

Eylül 1997 başlarında Gürcüstan'ı ziyaret eden Çeçenistan lideri Aslan Mashadov, Gürcüstan ile iyi komşuluk ve karşılıklı ilişkileri düzenleyen çeşitli görüşmeler yaparak anlaşmalar imzaladı.

(*Cumhuriyet* 03.09.1997)

Vainakh Türkiye'de

Çeçenistan Devlet Halk Dansları Topluluğu Vainakh gösterilerde bulunmak üzere Türkiye'ye geldi. Bir aylık sürede 20'nin üzerinde kentte gösterilerde bulunacak olan Vainakh geniş bir izleyici grubuna seslenecek.

(Bütün ulusal gazeteler, 07.09.1997)

Rusya'ya Ret

Haydar Aliyev ve Gürcüstan lideri Eduard Şevardnadze Moskova gezisini önceki gün iptal ettiler. Bu karar da, aralarında Türk kamyonlarının da bulunduğu, içki yüklü 1500 kadar tırın, Rusya-Gürcüstan sınırında durdurulması, sınırdan içeri sokulmaması üzerine alınmıştır. Gürcüstan'ın transit taşımacılıktan elde ettiği gelirlerin Rusya tarafından engellenmek istendiğini belirten Tbilisi yönetimi, bu nedenle Şevardnadze'nin Moskova gezisini iptal ettiğini belirtmişti.

İki lider de, Moskova'nın 850. kuruluş yıldönümü şenliklerine katılacak ve yarın sabah Rusya Devlet Başkanı Boris Yeltsin ile bir araya geleceklerdi.

(*Türkiye*, 07.09.1997)

Şişe Cam Ksani Fabrikası İçin Ortak Arıyor

Şişe Cam, Gürcüstan'da satın aldığı Ksani Şişe Cam Fabrikası'na Avrupa Kalkınma Bankası ve IFC'yi ortak yapmak için görüşmelerini sürdürüyor.

(*Dünya*, 08.09.1997)

Tbilisi'de Altyapı Kalkınmasında Fırsatlar Konferansı

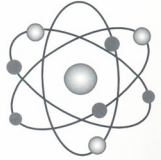
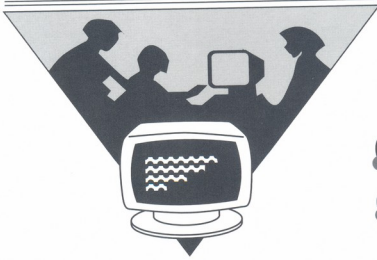
16-17 Eylül 1997 tarihleri arasında Tbilisi'de "Transkafkasya: Altyapı Kalkınmasında Fırsatlar" konulu uluslararası bir konferans düzenlenecek. Toplantının açılışını Azerbaycan Başbakanı ile Gürcüstan Parlamento Başkanı yapacaklar. Toplantıya bölge ülkelerinin yetkili özel ve kamu kuruluşlarının temsilcilerinin yanı sıra uluslararası kuruluş ve şirketlerden de yetkililer katılacak. Konferans "International Trade & Exhibitions Group" tarafından düzenleniyor.

(*TIKA-Avrasya Haberler*,
Ağustos-Eylül 97/1)

Acarlar'dan Eğitime Katkı

Acarlar Şirketler Grubu Milli Eğitim Bakanı ile imzaladığı protokolle Artvin Borçka'da 300 milyara mal olacak yatılı Anadolu Endüstri Meslek Lisesi, 100 yataklı pansiyon binası ve 10 dairelik öğretmen lojmanı yapımını üstlendi. Yönetim Kurulu Başkanı İsmet Acar yaptığı açıklamada, okulun 1999 öğretim yılına yetiştirileceğini, MEB'e devredileceğini ve eğitim reformuna katkı olması amacı ile böyle bir yatırımı gerçekleştirdiklerini söyledi.

(*Dünya*, 10.09.1997)

ÖZGÜN ŞİRKETLER GRUBU

ÖZGÜN KABLO

Zırlı yeraltı dolgulu, askılı havai telekomünikasyon kabloları, abone kabloları, projelendirilmesi ve montaj işleri.

YILDIZ FİBER

Direkt veya kanal içine döşenebilen yeraltı, kendinden askılı havai, çelik veya aramid yarn zırlı fiber optik kablolar, projelendirilmesi ve montaj işleri.

SANTEL EMAYE

0,07 mm-3,00 mm arasında lehimlenebilir ve yüksek ısıya dayanıklı emaye bobin telleri.

ÇİHAN METAL ENDÜSTRİ

Yüksek gerilim enerji nakil hatları için tam alüminyum iletkenler, çelik özlü alüminyum iletkenler.

NİL ÇELİK

2,7 mm-9,00 mm arası galvanizli örgülü teller, 1,20mm-4,00 mm arası çinko kaplı teller ve ayrıca 0,70 mm ile 6,00 mm arası yüksek karbon içeren yaylı teller.

ONURPAK

Alüminyum folyo ve oluklu çelik bant, sigara folyosu, çay poşeti, baskılı kağıt, her türlü ambalaj malzemeleri.

ŞEKERPINAR KAGITÇILIK

Oluklu mukavva üretimi ile çok çeşitli sektörlere ambalaj malzemeleri sağlamaktadır.

Şekerpınar Köyü İplikdere Mevkii 41400 Gebze/KOCAELİ

Tel: (0262) 744 27 08 (4 hat) - 658 96 16 (4 hat) Faks: (0262) 744 27 12 - 744 56 76 - 658 96 6

UZUN LÂFIN KISASI...

ZAZA
ARİSTOKRAT

Platinum
Traş Bıçağı

Şampiyondur

KARTAL ÇELİK EŞYA SANAYİ VE TİCARET A.Ş.

Tahtakale Cad. 38 ZAZA Han Eminönü-İSTANBUL

Tel: (0212) 522 19 62 - 240 43 27 Fax: (0212) 247 02 94